

ВІСНИК

КОНСТИТУЦІЙНОГО

СУДУ УКРАЇНИ

Загальнодержавне періодичне видання

Засноване

19 лютого 1997 року

Свідоцтво

про державну реєстрацію
Серія КВ № 2444

Виходить

шість разів на рік

Засновник:

Конституційний Суд України
Адреса: 01033, м. Київ-33,
вул. Жилянська, 14

5–6 / 2023

РЕДАКЦІЙНА РАДА

Сергій Головатий — виконувач обов'язків Голови Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, член-кореспондент НАПрН України (*голова редакційної ради*);

Оксана Гришук — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор (*заступник голови редакційної ради*);

Віктор Бесчастний — керівник Секретаріату Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, доктор наук з державного управління, професор (*секретар*);

Юрій Барабаш — проректор з науково-педагогічної роботи та стратегічного розвитку Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Голова Науково-консультативної ради Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;

Тома Бірмонтієне — професор Університету імені Миколаса Ромеріса, суддя Конституційного Суду Литовської Республіки (2005–2014), доктор права;

Віктор Городовенко — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;

Мірослав Гранат — професор Університету кардинала Стефана Вишинського у Варшаві, суддя Конституційного Трибуналу Республіки Польща (2007–2016), доктор права;

Микола Козюбра — суддя Конституційного Суду України у відставці, професор кафедри загальнотеоретичного правознавства та публічного права Національного університету «Кієво-Могилянська академія», доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;

Віктор Колісник — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;

Михайло Костицький — суддя Конституційного Суду України у відставці, професор кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України;

Василь Лемак — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;

Олександр Петришин — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України;

Олександр Скрипнюк — директор Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України;

Ольга Совгіря — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор;

Володимир Тихий — суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України;

Богдан Футей — суддя Федерального суду претензій США, доктор права, професор;

Віктор Шишкін — суддя Конституційного Суду України у відставці, кандидат юридичних наук, доцент.

У НОМЕРІ

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат)

у справі за конституційною скаргою Тригуб Наталії Семенівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису пункту 2 частини другої статті 44 Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» (щодо індивідуалізації юридичної відповідальності за порушення прав споживачів) від 1 листопада 2023 року № 9-р(II)/2023 8

Окрема думка судді Конституційного Суду України Юровської Г. В.

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Тригуб Наталії Семенівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису пункту 2 частини другої статті 44 Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» (щодо індивідуалізації юридичної відповідальності за порушення прав споживачів) 25

Окрема думка (частково збіжна) судді Конституційного Суду України Лемака В. В.

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Тригуб Наталії Семенівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису пункту 2 частини другої статті 44 Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» (щодо індивідуалізації юридичної відповідальності за порушення прав споживачів) 28

Ухвала Третьої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Яблуновського Максима Миколайовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 123, пункту 9 частини четвертої статті 169 Кодексу адміністративного судочинства України від 11 жовтня 2023 року № 161-3(І)/2023 34

Ухвала Третьої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Диняка Сергія Васильовича щодо

відповідності Конституції України (конституційності) положення частини третьої статті 272 Кодексу адміністративного судочинства України від 11 жовтня 2023 року № 162-3(І)/2023 37

**Ухвала Першої колегії суддів Першого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Постоєнка Юрія Олексійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів частин першої, другої статті 199 Сімейного кодексу України від 11 жовтня 2023 року № 163-1(І)/2023 40

**Ухвала Першої колегії суддів Першого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Пасічника Олександра Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 250 Цивільного процесуального кодексу України в редакції до внесення змін Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 11 жовтня 2023 року № 164-1(І)/2023 42

**Ухвала Першої колегії суддів Першого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Мороза Миколи Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини п'ятої статті 328 Кодексу адміністративного судочинства України від 11 жовтня 2023 року № 165-1(І)/2023 45

**Ухвала Першої колегії суддів Першого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Нодя Степана Федоровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частин першої, другої, четвертої статті 49 Кримінального кодексу України від 11 жовтня 2023 року № 166-1(І)/2023 48

**Ухвала Першої колегії суддів Першого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Хмелівського Зіновія Петровича щодо

відповідності Конституції України (конституційності) частини четвертої статті 394 Цивільного процесуального кодексу України від 11 жовтня 2023 року № 167-1(I)/2023 51

**Ухвала Другої колегії суддів Першого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Куртяка Євгена Зіновійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 1, 5 частини шостої статті 19, пункту 2 частини третьої статті 389 Цивільного процесуального кодексу України від 11 жовтня 2023 року № 169-2(I)/2023 53

**Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Верховода Георгія Ігоровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 35, частини другої статті 123 Кодексу адміністративного судочинства України від 12 жовтня 2023 року № 171-2(II)/2023 56

**Ухвала Другої колегії суддів Першого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Пантелеєва Сергія Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзаців першого — чотирнадцятого підпункту 4 пункту 6 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року № 3668-VI, частини першої статті 86 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII від 17 жовтня 2023 року № 174-2(I)/2023 60

**Ухвала Третьої колегії суддів Першого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Шерман Діани Володимирівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису підпункту «а» пункту 2 частини шостої статті 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань» від 15 травня 2003 року № 755-IV в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної

реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності»
 від 6 жовтня 2016 року № 1666-VIII
 від 17 жовтня 2023 року № 175-3(I)/2023 64

**Ухвала Першої колегії суддів Другого сенату
 Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Маєвої Тетяни Сергіївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу другого розділу II Закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з прийняттям Закону України „Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам“», частини першої статті 33 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 1 листопада 2023 року
 № 181-1(II)/2023 67

**Ухвала Першої колегії суддів Першого сенату
 Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Релігійної громади (парафії) Святого Миколая Української греко-католицької церкви села Вікторів Галицького району Івано-Франківської області щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 288, частин першої, другої, третьої статті 302, частин першої, другої статті 303 Господарського процесуального кодексу України
 від 7 листопада 2023 року № 182-1(I)/2023 70

**Ухвала Першої колегії суддів Першого сенату
 Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Павлова Валентина Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини четвертої статті 328 Кодексу адміністративного судочинства України
 від 7 листопада 2023 року № 183-1(I)/2023 74

**Ухвала Першої колегії суддів Першого сенату
 Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Бродового Сергія Григорійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів частини першої статті 214, частини четвертої статті 424, частини першої статті 425 Кримінального процесуального кодексу України
 від 7 листопада 2023 року № 185-1(I)/2023 77

**Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Ноняка Михайла Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів пункту 4 частини першої, частини другої статті 83, статті 87¹ Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889–VIII у редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади» від 19 вересня 2019 року № 117–IX, пункту 3 частини першої статті 340, частин третьої, четвертої, п'ятої статті 343 Кодексу адміністративного судочинства України від 7 листопада 2023 року № 186-2(II)/2023 80

ЗОВНІШНІ ЗВ'ЯЗКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Жовтень — листопад 2023 року 86

**Реферативний огляд публікацій
із конституційного права за 2023 рік 88**

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ Конституційного Суду України

Другий сенат

у справі за конституційною скаргою Тригуб Наталії Семенівни
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремого припису пункту 2 частини другої статті 44
Закону України «Про державний ринковий нагляд
і контроль нехарчової продукції»
(щодо індивідуалізації юридичної відповідальності
за порушення прав споживачів)

Київ
1 листопада 2023 року
№ 9-р(II)/2023

Справа № 3-53/2022(126/22)

Другий сенат Конституційного Суду України у складі:

Головатий Сергій Петрович (голова засідання),
Городовенко Віктор Валентинович,
Лемак Василь Васильович,
Мойсик Володимир Романович,
Первомайський Олег Олексійович (доповідач),
Юровська Галина Валентинівна,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційною скаргою Тригуб Наталії Семенівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини другої статті 44 Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» від 2 грудня 2010 року № 2735-VI (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 21, ст. 144) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Первомайського О.О. та дослідивши матеріали справи, зокрема позиції, що їх висловили: Голова Верховної Ради України Стефанчук Р.О., Прем'єр-міністр України Шмигаль Д.А., а також: науковці Інституту держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України — доктор юридичних наук, професор Крусян А.Р., Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва

імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України — доктор юридичних наук, професор Деревянко Б.В., Київського національного університету імені Тараса Шевченка — доктор юридичних наук, професор Радзивілюк В.В., кандидат юридичних наук, доцент Кравець І.М., Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого — кандидат юридичних наук, доцент Зима О.Т., кандидат юридичних наук, доцент Сьоміна В.А., кандидат юридичних наук, доцент Рябченко Я.С., Національного університету «Одеська юридична академія» — доктор юридичних наук, професор Біла-Тіунова Л.Р., доктор юридичних наук, професор Подцерковний О.П., кандидат юридичних наук, доцент Терлецький Д.С.,

Конституційний Суд України у с т а н о в и в:

1. Тригуб Н.С. звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини другої статті 44 Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» від 2 грудня 2010 року № 2735-VI зі змінами (далі — Закон № 2735), у якому визначено, що до особи, яка ввела продукцію в обіг або відповідно до Закону № 2735 її вважають такою, що ввела продукцію в обіг, застосовують адміністративно-господарські санкції у вигляді штрафу в разі «введення в обіг продукції, яка не відповідає встановленим вимогам (крім випадків, передбачених статтею 28 та частиною третьою статті 29 цього Закону), — у розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а за повторне протягом періоду від одного року до трьох років вчинення такого самого порушення, за яке на особу вже було накладено штраф, — у розмірі шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

1.1. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається таке. Тригуб Н.С. (далі — Заявниця) як фізична особа — підприємець здійснювала, зокрема, роздрібну торгівлю нехарчовими товарами (продукцією) — дитячими іграшками.

Згідно з постановою Головного управління Держпродспоживслужби в Черкаській області (далі — Управління) від 16 серпня 2021 року № 9 (далі — Постанова) виявлені у Заявниці товари (продукція) не відповідали вимогам пунктів 10, 11, 19, 20, 27, 37, 38, 44, 45 Технічного регламенту безпечності іграшок, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2018 року № 151 зі змінами, та ДСТУ EN 71-1:2016 «Безпечність іграшок. Частина 1. Механічні та фізичні властивості».

На підставі пункту 2 частини другої статті 44 Закону № 2735 до Заявниці застосовано адміністративно-господарську санкцію у вигляді штрафу в розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (51 000 гривень) за введення в обіг товарів (продукції), які не відповідають установленим вимогам, а саме — іграшок спінер (*Spinner, Hand Spinner, Work Class Home*) вартістю 39 гривень за одиницю товару та загальною вартістю в розмірі 1 365 гривень (за 35 одиниць товару).

У вересні 2021 року Заявниця звернулася до Черкаського окружного адміністративного суду з позовом до Управління про визнання протиправною та скасування Постанови.

Черкаський окружний адміністративний суд рішенням від 13 січня 2022 року відмовив у задоволенні позову.

Шостий апеляційний адміністративний суд постановою від 7 червня 2022 року, яка є остаточним судовим рішенням у справі Заявниці, залишив рішення суду першої інстанції без зміни.

Суд апеляційної інстанції констатував, що Заявниця не надала «ані до суду першої інстанції, ані до суду апеляційної інстанції інших документів, зокрема договору з постачальником зазначеної вище продукції (за наявності); накладну або інші первинні документи на отримання від постачальників в яких зазначено цю продукцію (за наявності); супровідної документації, яка має додаватися до цієї продукції (зокрема інструкція з користування продукцією), етикетки, маркування, інших позначок, якщо це встановлено технічними регламентами, що давали б можливість встановити особу (за ланцюгом постачання), що ввела в обіг продукцію».

1.2. У конституційній скарзі Заявниця зауважує, що визначений у пункті 2 частини другої статті 44 Закону № 2735 «розмір відповідальності є безальтернативним та не залежить від характеру вчиненого протиправного діяння, форми вини, характеристики особи, винної у вчиненні правопорушення, можливості відшкодування заподіяної шкоди, наявності обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність тощо», тому застосуванням «оспорюваного припису не забезпечується справедливий баланс між вимогами публічного інтересу та захистом права власності особи», що не відповідає частині першій статті 41, частині другій статті 61 Конституції України.

Заявниця твердить, що за таких обставин розмір штрафу в 37 разів перевищує вартість уведеної в обіг продукції, у 22 рази — розмір прожиткового мінімуму, установлений на момент притягнення її до відповідальності, та у 8,5 разів — розмір мінімальної заробітної плати, визначеної законом на момент притягнення її до відповідальності. Накладення на Заявницю штрафу в такому розмірі «є втручанням держави в гарантоване Основним Законом України право власності».

1.3. Голова Верховної Ради України висловився стосовно питань, що їх порушила Заявниця у конституційній скарзі, указавши, що:

— «адміністративно-господарські санкції мають не лише репресивний, а й правозахисний характер і спрямовані на забезпечення умов для розвитку та реалізації економічних інтересів України <...> належність відносин щодо застосування адміністративно-господарських санкцій до адміністративно-правових не підлягає сумніву, позаяк публічно-правовий характер процедур застосування таких санкцій зумовлений публічним інтересом, а саме потребою захисту економічних інтересів держави»;

— «модальність формулювання оспорюваного законодавчого положення відповідає принципу верховенства права та є необхідною і збалансованою правовою гарантією як реалізації прав та законних інтересів суб'єктів господарювання, а також і захисту економічних інтересів держави»;

— «оспорювані законодавчі положення є достатньо збалансованими з точки зору дотримання конституційних прав і споживачів, і суб'єктів господарювання, тобто такими, що забезпечують баланс між публічним інтересом та захистом права власності особи, на яку накладено штраф».

1.4. Прем'єр-міністр України стосовно конституційної скарги Заявниці повідомив таке:

— «безальтернативна санкція виглядає особливо корисною у сфері підприємництва, коли, зокрема, важливо забезпечити формальну рівність економічних агентів та не допустити ринкову дискримінацію через застосування внаслідок суб'єктивних міркувань різних покарань в однотипних випадках»;

— «законодавець для забезпечення індивідуалізації обрав достатньо універсальний фактор, який є визначальним показником підвищеної делінквентності особи — повторність правопорушення»;

— «безальтернативність санкції за оспорюваною нормою не означає неконституційності цієї норми, оскільки законодавець обґрунтовано вирішив скористатися всіма перевагами конкретно визначеної санкції, з-поміж яких нижча корупціогенність, простіший та швидший адміністративний процес, рівний підхід до суб'єктів підприємництва»;

— «у багатьох випадках для забезпечення безпеки суспільства адміністративне стягнення у вигляді штрафу повинно багатократно перевищувати мінімальну зарплату/прожитковий мінімум».

2. Пункт 2 частини другої статті 44 Закону № 2735 містить гіпотезу, що описує правопорушення — «введення в обіг продукції, яка не відповідає встановленим вимогам (крім випадків, передбачених статтею 28 та частиною третьою статті 29 цього Закону)», та санкцію — «у розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а за повторне протягом періоду від одного року до трьох років вчинення такого самого порушення, за яке на особу вже було накладено штраф, — у розмірі шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

У конституційній скарзі Заявниці твердить про неконституційність лише того припису пункту 2 частини другої статті 44 Закону № 2735, який визначає санкцію за вчинення правопорушення вперше і був застосований щодо неї.

Ураховуючи наведене, Конституційний Суд України вважає предметом конституційного контролю в цьому провадженні окремий припис пункту 2 частини другої статті 44 Закону № 2735, а саме: «у розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» (далі — оспорюваний припис Закону № 2735).

3. Розв'язуючи питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) оспорюваного припису Закону № 2735, Конституційний Суд України виходить із такого.

3.1. За Конституцією України «людина, її життя і здоров'я <...> визнаються в Україні найвищою <...> цінністю» (частина перша статті 3); «власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству» (частина третя статті 13); «кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом» (частина перша статті 42); «держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт» (частина четверта статті 42); «кожному гарантується право вільного доступу до інформації <...> про якість харчових продуктів і предметів побуту» (частина друга статті 50).

3.2. Конституційний Суд України зазначав, зокрема, що «держава сприяє забезпеченню споживання населенням якісних товарів (робіт, послуг)» (перше речення абзацу четвертого підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 10 листопада 2011 року № 15-рп/2011); «з огляду на приписи частини четвертої статті 42 Конституції України участь у договорі споживача як слабкої сторони <...> підлягає особливому правовому захисту» (абзац третій підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 11 липня 2013 року № 7-рп/2013).

3.3. Конституційний Суд України в цьому провадженні бере до уваги Керівні настанови в ділянці захисту споживачів (*Guidelines for Consumer Protection*), затверджені

Резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 9 квітня 1985 року № 39/248, розширені Резолюцією Економічної та Соціальної Ради Організації Об'єднаних Націй від 26 липня 1999 року № 1999/7, а також переглянуті та затверджені Резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 22 грудня 2015 року № 70/186 (далі — Керівні настанови), за якими споживачам має бути надано право на доступ до безпечних товарів (пункт 1); держави-члени мають розробити, зміцнювати та підтримувати сильну політику захисту споживачів, беручи до уваги Керівні настанови, викладені в них та відповідні міжнародні договори; здійснюючи це, кожна держава-член має встановити власні пріоритети щодо захисту споживачів відповідно до економічних, соціальних та екологічних умов країни та потреб її населення, а також із урахуванням витрат та вигод від запропонованих заходів (пункт 4); Керівні настанови спрямовані, зокрема, на захист споживачів від факторів ризику, що впливають на їхнє здоров'я та безпеку (підпункт «с» пункту 5); держави-члени мають забезпечувати або підтримувати відповідну інфраструктуру для розроблення, упровадження та моніторингу політики захисту споживачів; слід приділяти особливу увагу забезпеченню того, щоб заходи захисту споживачів упроваджували на користь усіх груп населення, особливо населення сільської місцевості та людей, що живуть у бідності (пункт 8); усі підприємства мають додержуватись відповідних законів і підзаконних актів тих держав, де вони ведуть бізнес; вони також мають додержуватись відповідних приписів міжнародних стандартів захисту споживачів, щодо яких компетентні органи держави дали згоду (пункт 9).

3.4. Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України (частина перша статті 9 Конституції України).

Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з другого боку, ратифікованої Законом України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16 вересня 2014 року № 1678–VII (далі — Угода про асоціацію) «Україна вживає необхідних заходів з метою поступового досягнення відповідності з технічними регламентами ЄС та системами стандартизації, метрології, акредитації, робіт з оцінки відповідності та ринкового нагляду ЄС та зобов'язується дотримуватися принципів та практик, викладених в актуальних рішеннях та регламентах ЄС» (пункт 1 статті 56).

На підставі статті 415 Угоди про асоціацію сторони «співробітничать з метою забезпечення високого рівня захисту прав споживачів та досягнення сумісності між їхніми системами захисту прав споживачів».

3.5. У Конституції України визначено стратегічний курс України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі (абзац п'ятий преамбули, пункт 5 частини першої статті 85, частина третя статті 102, пункт 1¹ статті 116), тому Конституційний Суд України у провадженнях зважає на надбання спільноти (*acquis communautaire*) у цілому та на відповідні предметові конституційного контролю окремі акти Європейського Союзу зокрема.

За зведеною версією Договору про функціонування Європейського Союзу (*Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union*) (далі — Договір про ЄС) від 1 березня 2020 року (1201E/TXT) захист споживачів належить до основних

ділянок компетенції, що її поділяють між собою Європейський Союз і держави-члени (пункт «f» частини другої статті 4).

Для підтримання інтересів споживачів та забезпечення високого рівня їхнього захисту Європейський Союз сприяє охороні здоров'я, безпеці та економічним інтересам споживачів, а також підтриманню їхнього права на поінформованість, обізнаність та створювання організацій для захисту їхніх інтересів (частина перша статті 169 розділу XV Договору про ЄС).

За Постановою Європейського Парламенту і Ради (ЄС) від 9 липня 2008 року № 765/2008 про встановлення вимог до акредитації та ринкового нагляду, пов'язаних із реалізацією продуктів, та про скасування Постанови (ЄЕС) № 339/93 [*Regulation (EC) № 765/2008 of the European Parliament and of The Council of 9 July 2008 setting out the requirements for accreditation and market surveillance relating to the marketing of products and repealing Regulation (EEC) № 339/93*] (далі — Постанова № 765/2008) держави-члени можуть установлювати стосовно суб'єктів господарювання правила щодо стягнень, які можуть охоплювати кримінальні санкції за вчинення серйозних правопорушень і які можуть бути застосовні у разі порушень приписів Постанови № 765/2008, і вживають усіх заходів, що є потрібними для забезпечення виконання Постанови № 765/2008; зазначені стягнення мають бути дієвими, домірними і стримувальними та можуть бути посилені, якщо відповідний суб'єкт господарювання раніше вчиняв подібне порушення приписів Постанови № 765/2008 (стаття 41).

За Директивою Ради від 25 липня 1985 року 85/374/ЄЕС про узгодження законів, підзаконних актів та адміністративних приписів держав-членів щодо відповідальності за неякісну продукцію (*Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products*) «на захист споживача вимагають надання компенсації у разі смерті чи тілесних ушкоджень, а також компенсації збитків, завданих майну» (абзац тринадцятий преамбули).

Відповідно до Директиви Європейського Парламенту і Ради від 3 грудня 2001 року 2001/95/ЄС про загальну безпечність продуктів (*Directive 2001/95/EC of the European Parliament and of the Council of 3 December 2001 on general product safety*) (далі — Директива) «для забезпечення високого рівня захисту споживачів, Спільнота має сприяти захисту здоров'я й безпечності споживачів. Досягненню цієї мети також має сприяти горизонтальне законодавство Спільноти, що запроваджує загальні вимоги до безпечності продуктів та містить приписи щодо загальних обов'язків виробників і розповсюджувачів, про забезпечення дотримання вимог Спільноти до безпечності продуктів та про оперативний обмін інформацією й швидке реагування на рівні Спільноти» (пункт 4 преамбули).

За статтею 7 Директиви «держави-члени повинні встановити правила щодо стягнень, застосовних у разі недодержання національних приписів права, ухвалених згідно з цією Директивою, та вживати потрібних заходів для забезпечення їх виконання. Установлені стягнення мають бути дієвими, домірними та стримувальними».

Приписи Директиви надають державі широкий простір для обдумування (*a margin of appreciation*) щодо змісту та обсягу повноважень відповідних органів для забезпечення високого рівня захисту споживачів.

3.6. Конституційний Суд України бере до уваги також практику Суду Справедливості Європейського Союзу (*Court of Justice of the European Union*), за якою приписи Постанови № 765/2008 підтверджують обов'язок компетентних національних органів

додержуватись принципу домірності; «згідно з усталеною судовою практикою, принцип домірності, який є одним із загальних принципів права ЄС, вимагає, щоб акти, ухвалені інституціями ЄС, не виходили за межі того, що є відповідним і потрібним для досягнення правомірних цілей, на які спрямовано відповідні приписи актів права; якщо є вибір між кількома відповідними заходами, потрібно вдатися до найменш обтяжливого, а завдані збитки від їх застосування мають бути домірними щодо визначеної мети [рішення у справі *Italy v Council (Fishing quota for Mediterranean swordfish)*, C-611/17, EU:C:2019:332 від 30 квітня 2019 року, § 55; див. також, з цього питання, рішення у справі *Denkavit Nederland*, 15/83, EU:C:1984:183 від 17 травня 1984 року, § 25]»; «принцип домірності так само застосовують на національному рівні, оскільки він вимагає від держав-членів ухвалювати заходи, які є відповідними для досягнення визначеної мети і не виходять за межі того, що потрібно для їх досягнення (див. рішення у справі *Link Logistik N&N*, C-384/17, EU:C:2018:810 від 4 жовтня 2018 року, § 40 і цитовану судову практику)» [рішення у справі *Brunswick Bowling Products v Commission* (T-152/19, EU:T:2021:539), від 8 вересня 2021 року, §§ 62–64].

3.7. Конституційний Суд України зазначає, що оспорюваний припис Закону № 2735 Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо зменшення тиску на бізнес з боку органів ринкового нагляду» від 12 грудня 2019 року № 367–IX (далі — Закон № 367) викладено в новій редакції.

Відповідно до Пояснювальної записки до проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо зменшення тиску на бізнес з боку органів ринкового нагляду, ухваленого як Закон № 367, він «є важливим з точки зору виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, в частині приведення законодавства України у сфері державного ринкового нагляду у відповідність до вимог законодавства Європейського Союзу», його метою є удосконалення законодавства, зокрема потреба «збільшити розмір штрафних санкцій для посилення відповідальності суб'єктів господарювання, що відповідає європейській практиці, та, відповідно до європейських вимог, забезпечує пропорційність та результативність покарання, а також знеохочує та запобігає вчиненню порушень у майбутньому. На сьогодні штрафи настільки малі, що суб'єкту господарювання вигідніше сплатити штраф і надалі випускати чи продавати невідповідну або навіть небезпечну продукцію, ніж вжити заходів до того, щоб продукція відповідала встановленим вимогам. Внаслідок цього ринковий нагляд не досягає своїх цілей. Крім того, через те, що дуже багато штрафів зараз стягується в судовому порядку, а розмір їх невеликий, майже вся сума стягнутого штрафу фактично іде на оплату судових витрат».

3.8. Із посутнього аналізу приписів статті 3, частин першої, четвертої статті 42, частини другої статті 50 Основного Закону України Конституційний Суд України висуває, що дієвий та ефективний захист прав споживачів є одним зі способів виконання державою її головного конституційного обов'язку — утверджувати й забезпечувати права і свободи людини.

За Конституцією України держава має обов'язок щодо захисту прав споживачів, на виконання якого держава повинна забезпечити ефективне функціонування механізму контролю за якістю та безпечністю товарів, продукції, усіх видів робіт та послуг на підставах, у межах повноважень та в спосіб, що визначені Конституцією України та законами України. Тому гарантоване Конституцією України право на здійснення

підприємницької діяльності (частина перша статті 42) посутньо пов'язане з потребою у забезпеченні дієвого та ефективного захисту права кожного споживача на якість та безпечність товарів, продукції, усіх видів робіт та послуг (частина четверта статті 42).

Конституційний Суд України вважає, що заходи задля запобігання порушенням законодавства про якість та безпеку товарів, продукції, усіх видів робіт та послуг мають бути стримувальними. Санкція, що її може бути застосовано до суб'єкта підприємницької діяльності як захід юридичної відповідальності за порушення прав споживачів, зокрема щодо якості та безпечності товарів, продукції, усіх видів робіт та послуг, має бути ефективною та дієвою в аспекті стимулювання суб'єктів підприємницької діяльності до додержання вимог законодавства України, що вносить якість та безпечність товарів, продукції, усіх видів робіт та послуг.

Ураховуючи наведене, на підставі аналізу конституційних приписів та співвідносних з ними приписів міжнародних актів, які вносять відносини в ділянку захисту споживачів, Конституційний Суд України дійшов висновку, що оспорюваний припис Закону № 2735, який посилює юридичну відповідальність суб'єктів підприємницької діяльності за порушення законодавства про безпеку нехарчових товарів та продукції, має правомірну мету — забезпечення високого рівня захисту прав споживачів.

4. За Конституцією України «в Україні визнається і діє принцип верховенства права» (частина перша статті 8); «юридична відповідальність особи має індивідуальний характер» (частина друга статті 61).

Важливим складником правовладдя (верховенства права) є принцип домірності.

Конституційний Суд України виходить із того, що принцип домірності застосовують, зокрема, й під час визначення відповідності заходу юридичної відповідальності, що його покладають на особу, характеру та змісту вчиненого нею правопорушення.

Тому реалізація конституційної вимоги щодо індивідуалізації юридичної відповідальності можлива в разі додержання у процедурі притягнення порушника до юридичної відповідальності принципу домірності.

4.1. За юридичними позиціями Конституційного Суду України «принцип верховенства права, зокрема така його вимога, як принцип домірності, є взаємопов'язаними фундаментальними засадами функціонування усієї юридичної системи України <...> конкретні санкції за адміністративні правопорушення мають бути справедливими та відповідати принципам домірності» [абзац четвертий пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 21 липня 2021 року № 3-р(II)/2021]; «відповідно до статті 8 Конституції України уї взаємозв'язку з приписами частини третьої статті 22, частини першої статті 64 Конституції України „верховенство права“ (правовладдя) вимагає, щоб утручання в конституційні права і свободи людини завжди було домірним» [абзац перший підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 19 квітня 2023 року № 4-р(II)/2023].

4.2. Конституційний Суд України в аспекті додержання принципу домірності обраної щодо особи санкції як міри її юридичної відповідальності враховує практику Європейського суду з прав людини, який у своїх рішеннях послідовно зазначав: «Також може мати значення те, чи можна було б досягти тієї самої мети у спосіб менш серйозного втручання в права заявника та чи органи влади розглядали можливість застосування цих менш обтяжливих рішень (див. *mutatis mutandis*, *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia* від 20 вересня 2011 року (заява № 14902/04), §§ 651–654)» [рішення у

справі *Vaskrsić v. Slovenia* від 25 квітня 2017 року (заява № 31371/12), § 83]; «для того, щоб відповідати вимозі домірності, суворість санкцій має відповідати тяжкості правопорушень, за які їх призначають <...>. Принцип домірності має бути додержано не лише під час визначення норм, які стосуються суворості санкції, а й під час оцінювання тих факторів, що їх має бути взято до уваги, коли визначають санкції» [рішення у справі *Imeri v. Croatia* від 24 червня 2021 року (заява № 77668/14), § 84].

4.3. Оспорюваний припис Закону № 2735 установлює адміністративно-господарську санкцію у вигляді штрафу «у розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» за вчинення вперше порушення, що визначено як «введення в обіг продукції, яка не відповідає встановленим вимогам (крім випадків, передбачених статтею 28 та частиною третьою статті 29 цього Закону)».

За частиною сьомою статті 8 Закону № 2735 «у разі якщо виробник продукції не може бути ідентифікований органом ринкового нагляду, для цілей цього Закону особою, що ввела таку продукцію в обіг, вважається кожен суб'єкт господарювання в ланцюгу постачання відповідної продукції, який протягом строку проведення перевірки не надав документацію, що дає змогу встановити найменування та місцезнаходження виробника або особи, яка поставила суб'єкту господарювання цю продукцію».

За пунктом 2 частини другої статті 44 Закону № 2735 суб'єктом відповідальності за порушення прав споживачів є особа, яка «ввела продукцію в обіг або відповідно до цього Закону вважається такою, що ввела продукцію в обіг».

4.4. Згідно з абзацом другим частини першої статті 1 Закону № 2735 «встановлені вимоги — вимоги щодо нехарчової продукції <...> та її обігу на ринку України, встановлені технічними регламентами».

Унормування юридичних та організаційних засад розроблення, ухвалення та застосування технічних регламентів і встановлених ними процедур оцінювання відповідності, а також добровільного оцінювання відповідності визначено Законом України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15 січня 2015 року № 124–VIII зі змінами (далі — Закон № 124).

За частиною першою статті 9 Закону № 124 основними цілями розроблення, ухвалення та застосування технічних регламентів є захист життя та здоров'я людей, тварин і рослин, охорона довкілля та природних ресурсів, забезпечення енергоефективності, захист майна, забезпечення національної безпеки та запобігання підприємницькій практиці, що вводить споживача (користувача) в оману (абзац перший).

Технічні регламенти затверджують законами, актами Кабінету Міністрів України, відповідних державних органів та міністерств, визначених частиною третьою статті 8 Закону № 124 (частина четверта статті 9 Закону № 124).

Вимоги до безпечності іграшок та їх обігу на території України встановлює Технічний регламент безпечності іграшок, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2018 року № 151 зі змінами (далі — Технічний регламент), розроблений з урахуванням Директиви Європейського Парламенту та Ради від 18 червня 2009 року № 2009/48/ЄС про безпеку іграшок (*Directive 2009/48/EC of the European Parliament and of the Council of 18 June 2009 on the safety of toys*).

4.5. Згідно з доданими до конституційної скарги матеріалами Управління виявило, що пропонувані для продажу Заявницею непродовольчі товари (продукція) не відповідають вимогам пунктів 10, 11, 19, 20, 27, 37, 38, 44, 45 Технічного регламенту.

Технічний регламент установлює обов'язки виробників (пункти 5–13), уповноважених представників (пункти 14–16), імпортерів (пункти 17–25) та розповсюджувачів (пункти 26–30).

Отже, Заявницю притягнуто до юридичної відповідальності за порушення низки вимог Технічного регламенту.

4.6. Конституційний Суд України послідовно обстоює свою юридичну позицію щодо реалізації принципів домірності та індивідуалізації юридичної відповідальності у процедурі притягнення особи до юридичної відповідальності.

Так, Конституційний Суд України в Рішенні від 15 червня 2022 року № 4-р(II)/2022, зокрема, зазначив, що «принцип індивідуалізації юридичної відповідальності у процедурі притягнення особи до адміністративної відповідальності <...> має виявлятися не лише в притягненні до відповідальності особи, винної у вчиненні правопорушення, а й у призначенні їй виду та розміру покарання з обов'язковим урахуванням характеру вчиненого протиправного діяння, форми вини, характеристики цієї особи, можливості відшкодування заподіяної шкоди, наявності обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність» (абзац другий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини).

Конституційний Суд України у Рішенні від 12 жовтня 2022 року № 8-р(I)/2022 наголосив на тому, що «законодавче унормування порядку притягнення особи до юридичної відповідальності обов'язково має ґрунтуватися на конституційному принципі індивідуалізації юридичної відповідальності» (абзац чотирнадцятий підпункту 2.3 пункту 2 мотивувальної частини).

У Рішенні Конституційного Суду України від 5 липня 2023 року № 5-р(II)/2023 вказано, що «неможливість вибору виду та розміру адміністративного стягнення з урахуванням обставин справи, а саме: характеру вчиненого протиправного діяння, форми вини, характеристики особи, можливості відшкодування заподіяної шкоди, наявності обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, унеможлиблює справедливий розгляд справи судом» (третє речення абзацу другого підпункту 2.10 пункту 2 мотивувальної частини).

З огляду на наведене Конституційний Суд України зауважує, що принципи домірності та індивідуалізації юридичної відповідальності у процедурі притягнення особи до юридичної відповідальності мають бути додержані під час визначення правопорушникові виду та міри його юридичної відповідальності з обов'язковим урахуванням змісту та характеристики вчиненої протиправної дії або бездіяльності, виду та/або форми вини правопорушника, його майнового стану, факту відшкодування завданої правопорушенням шкоди, інших значущих обставин.

4.7. Конституційний Суд України визнав за можливе встановлення в актах публічного законодавства абсолютно визначених та/або безальтернативних санкцій у випадках, коли суб'єктом правозастосування є відмінний від суду орган влади.

Однак Конституційний Суд України зазначає, що встановлення в законі абсолютно визначених та/або безальтернативних санкцій має бути розумно поєднане з наданням законом уповноваженому суб'єктові притягнення особи до юридичної відповідальності варіативності в питанні обрання санкції до правопорушника, щоб уможливити додержання принципів домірності та індивідуалізації юридичної відповідальності. Принципи домірності та індивідуалізації юридичної відповідальності в разі притягнення особи до юридичної відповідальності можуть бути забезпечені, зокрема, у спосіб установлення в законі різних видів санкцій за вчинення того самого правопо-

рушення або різних за розміром штрафів, що їх може бути накладено на порушників тієї самої охоронної норми.

4.8. Досліджуючи оспорюваний припис Закону № 2735, Конституційний Суд України констатує наявність у ньому лише єдиної санкції: штраф у розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за правопорушення «з введення в обіг продукції, яка не відповідає встановленим вимогам», учинене вперше.

Оспорюваний припис Закону № 2735, що визначає безальтернативну санкцію, яка до того ж має ознаки абсолютно визначеної, не надає суб'єкту накладання адміністративного стягнення можливості врахувати те, що гіпотезою пункту 2 частини другої статті 44 Закону № 2735 охоплено велику кількість виявів об'єктивної та суб'єктивної сторін цього правопорушення.

Така жорстка система визначення санкції до порушника законодавства про безпеку нехарчових товарів та продукції не надає суб'єкту накладання адміністративного стягнення повноважень, реалізація яких дала б змогу індивідуалізувати юридичну відповідальність порушника та застосувати до нього домірний захід юридичної відповідальності.

Тому притягнення порушника законодавства про безпеку нехарчових товарів та продукції до юридичної відповідальності на підставі оспорюваного припису Закону № 2735 стає формальною процедурою стосовно всіх осіб, які вперше порушили припис пункту 2 частини другої статті 44 Закону № 2735. Тобто незалежно від значущих для визначення міри юридичної відповідальності обставин учинення такими особами правопорушення застосовують одну й ту саму санкцію — штраф у розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

4.9. Конституційний Суд України вважає, що оспорюваний припис Закону № 2735, який установлює безальтернативну санкцію, що має ознаки абсолютно визначеної, не забезпечує домірності та індивідуалізації юридичної відповідальності порушника законодавства про безпеку нехарчових товарів та продукції з урахуванням усіх значущих обставин справи.

З огляду на наведене Конституційний Суд України висновує, що оспорюваний припис Закону № 2735 суперечить частині першій статті 8, частині другій статті 61 Конституції України.

5. За статтею 41 Конституції України «кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю» (частина перша); «ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним» (частина четверта).

5.1. Конституційний Суд України стосовно обов'язків держави щодо гарантування права власності послідовно та неодноразово зазначав: «Відповідно до Конституції України та загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права визнання, дотримання і захист права власності є обов'язком держави» (абзац перший пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 16 жовтня 2008 року № 24-рп/2008); «держави, втручаючись у право власності <...>, має враховувати потребу забезпечення під час такого втручання „справедливого балансу“ в захисті зазначеного публічного інтересу та захисті права власності як одного з фундаментальних прав та зобов'язана досягти домірності в застосуванні юридичних засобів, за допомогою яких власника для задоволення певного публічного інтересу або позбавляють, або обмежують у здійсненні

належного йому права власності» [абзац третій підпункту 4.10 пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 16 листопада 2022 року № 9-р(П)/2022].

5.2. Конституційний Суд України у своїх рішеннях наголошував на тому, що приписи статті 41 Конституції України співвідносні з приписами статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі — Конвенція) щодо захисту права власності, права добросовісного володіння та меж здійснення цих прав.

За статтею 1 Першого протоколу до Конвенції кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном; ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, визначених законом і загальними принципами міжнародного права (абзац перший); попередні приписи жодним чином не обмежують права держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за потрібне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів (абзац другий).

5.3. Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях зазначав, що для відповідності загальному правилу, викладеному в першому реченні абзацу першого статті 1 Першого протоколу до Конвенції, втручання в право на мирне володіння «майном», з-поміж установленого приписами права і задля суспільного інтересу, має досягти «справедливого балансу» між вимогами загального інтересу суспільства та умовами захисту основоположних прав людини [рішення у справах *Beveler v. Italy* від 5 січня 2000 року (заява № 33202/96), § 107; *Alisic and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia* від 16 липня 2014 року (заява № 60642/08), § 108].

У рішенні у справі *Краєва проти України / Kravcova v. Ukraine* від 13 січня 2022 року (заява № 72858/13) Європейський суд з прав людини констатував, що сума штрафу, накладеного на заявницю, становила надмірне втручання в її право власності. Суд обґрунтував свою позицію, зокрема, тим, що «накладення штрафу як таке становитиме втручання у право, гарантоване абзацом першим статті 1 Першого протоколу до Конвенції, оскільки воно позбавляє відповідну особу майна, а саме суми, яку має бути сплачено» (§ 23); «щоб бути сумісним зі статтею 1 Першого протоколу, захід (втручання) має відповідати трьом умовам: він має бути правомірним, мати легітимну мету та забезпечувати справедливий баланс між загальним інтересом суспільства й основоположними правами особи» (§ 24).

У § 46 рішення у справі *Мякотін проти України / Myakotin v. Ukraine* від 17 грудня 2019 року (заява № 29389/09) Європейський суд з прав людини наголосив на тому, що стаття 1 Першого протоколу до Конвенції «вимагає, щоб будь-яке втручання було достатньо домірним цілі, якої прагнуть досягти. Потрібний справедливий баланс не досягнути, якщо на заінтересовану особу буде покладено індивідуальний та надмірний тягар (див. *Bélné Nagy v. Hungary* [ВП], заява № 53080/13, § 115, 13 грудня 2016 року)».

5.4. З аналізу матеріалів справи випливає, що на підставі оспорюваного припису Закону № 2735 на Заявницю накладено штраф у розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Оскільки джерелом сплати штрафу були власні кошти особи, то накладання на неї штрафу за порушення законодавства про безпеку нехарчових товарів та продукції є втручанням держави в гарантоване Конституцією України право власності.

5.5. Конституційний Суд України констатує, що Заявницю притягнуто до юридичної відповідальності на підставі норми пункту 2 частини другої статті 44 Закону № 2735, яка є зрозумілою за своїм змістом та передбачною за наслідками свого застосування.

Отже, утручання в право власності особи ґрунтується на приписі права.

5.6. Конституційний Суд України вважає, що застосування до Заявниці оспорюваного припису Закону № 2735 та накладання на його підставі штрафу має правомірну мету — забезпечення високого рівня захисту прав споживачів на якість та безпеку нехарчових товарів, продукції, усіх видів робіт та послуг.

5.7. Оцінюючи оспорюваний припис Закону № 2735 на відповідність Конституції України в аспекті створення ним законодавчого підґрунтя для досягнення справедливого балансу між загальними інтересами суспільства у високому рівні захисту прав споживачів та потребою захисту одного з основоположних прав особи — права власності, — Конституційний Суд України виходить із того, що застосування до особи визначених у законах санкцій не повинне мати характеру надмірного втручання держави в основоположні права людини, зокрема в гарантоване статтею 41 Конституції України право власності.

На підставі оспорюваного припису Закону № 2735 на особу, яка вперше вчинила правопорушення із введення в обіг товарів (продукції) або яку згідно із Законом № 2735 вважають такою, що ввела в обіг товари (продукцію), які не відповідають установленим вимогам (крім випадків, визначених статтею 28, частиною третьою статті 29 Закону № 2735), має бути накладений штраф у фіксованому розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тобто 51 000 гривень.

Вартість товарів (продукції), що пропонувала Заявниця до продажу, становила 39 гривень за одиницю, загальна вартість — 1 365 гривень за 35 одиниць товару.

Отже, розмір штрафу значно перевищив загальну вартість товарів (продукції), що їх було пропонувано до продажу. Проте оспорюваний припис Закону № 2735 сформульовано в такий спосіб, що розмір штрафу не залежить від вартості товарів (продукції) неналежної якості.

5.8. Конституційний Суд України вважає, що штраф у розмірі 51 000 гривень є значним за своїм розміром, оскільки в серпні 2021 року, тобто на момент накладання його на Заявницю, розмір прожиткового мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць становив 2 294 гривні, а мінімальна заробітна плата в місячному розмірі — 6 000 гривень.

Конституційний Суд України констатує, що оспорюваний припис Закону № 2735 не визначає інших видів санкцій та/або можливості зміни розміру штрафу для врахування суб'єктом накладання адміністративної санкції значущих для процедури притягнення особи до юридичної відповідальності обставин, зокрема майнового стану правопорушника, вартості товарів неналежної якості, що їх було запропоновано для продажу.

Унаслідок цього оспорюваний припис Закону № 2735 не створює умов для досягнення під час правозастосування справедливого балансу між вимогами публічного інтересу в забезпеченні високого рівня захисту прав споживачів та захистом права власності особи, оскільки оспорюваний припис Закону № 2735 покладає на особу індивідуальний і надмірний тягар, а отже, є підґрунтям для надмірного втручання держави в гарантоване статтею 41 Конституції України право власності.

З огляду на наведене Конституційний Суд України дійшов висновку, що оспорюваний припис Закону № 2735 суперечить частинам першій, четвертій статті 41 Основного Закону України.

6. Згідно з частиною другою статті 152 Конституції України, статтею 91 Закону України «Про Конституційний Суд України» закони, інші акти або їх окремі приписи, що визнані неконституційними, утрачають чинність із дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність, якщо інше не встановлено самим рішенням, але не раніше дня його ухвалення.

Конституційний Суд України враховує те, що визнання неконституційним оспорюваного припису Закону № 2735 унеможливить застосування юридичної відповідальності до осіб, які ввели в обіг товари (продукцію), що не відповідають установленим вимогам.

Для недопущення порушення публічного інтересу в забезпеченні високого рівня захисту прав споживачів на якість та безпеку нехарчових товарів (продукції) Конституційний Суд України вважає за доцільне відтермінувати втрату чинності оспорюваного приписом Закону № 2735.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 151¹, 151², 152, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 36, 65, 67, 74, 84, 88, 89, 91, 92, 94, 97 Закону України «Про Конституційний Суд України»

Конституційний Суд України **у х в а л и в:**

1. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), окремий припис пункту 2 частини другої статті 44 Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» від 2 грудня 2010 року № 2735-VI зі змінами, а саме: «у розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

2. Окремий припис пункту 2 частини другої статті 44 Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» від 2 грудня 2010 року № 2735-VI зі змінами, визнаний неконституційним, утрачає чинність через шість місяців із дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим, остаточним та таким, що не може бути оскаржено.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України».

ДРУГИЙ СЕНАТ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated November 1, 2023 No. 9-r(II)/2023 in the case upon the constitutional complaint of Nataliia Trihub regarding the conformity of an individual provision of Article 44.2.2 of the Law of Ukraine «On State Market Supervision and Control of Non-Food Products» (regarding the individualisation of legal liability for violation of consumer rights) with the Constitution of Ukraine (constitutionality)

N. Trihub (hereinafter referred to as «the Applicant») appealed to the Constitutional Court of Ukraine to consider the issue of compliance of Article 44.2.2 of the Law of Ukraine «On State Market Supervision and Control of Non-Food Products» dated December 2, 2010 No. 2735–VI as amended (hereinafter Law No. 2735) with the Constitution of Ukraine (constitutionality). The provision determines that administrative and economic sanctions in the form of a fine shall be imposed to a person who put products into circulation or, in accordance with Law No. 2735, is considered as having put products into circulation, in the case of «putting into circulation of products that do not meet the established requirements (except for the cases provided for in Article 28 and Article 29.3 of this Law), in the amount of three thousand non-taxable minimum incomes of citizens, and for the repeated commission of the same violation within a period of one to three years, for which a fine has already been imposed to the person — in the amount of six thousand tax-free minimum incomes of citizens».

From the substantive analysis of the provisions of Articles 3, 42.1, 42.4, 50.2 of the Fundamental Law, the Constitutional Court of Ukraine concludes that effective and efficient protection of consumer rights is one of the ways for the state to fulfil its main constitutional duty — to respect and ensure human rights and freedoms.

The Constitutional Court of Ukraine believes that measures to prevent violations of the legislation on the quality and safety of goods, products, all types of work and services should be deterrent. The sanction that can be applied to a business entity as a measure of legal liability for violation of consumer rights, in particular regarding the quality and safety of goods, products, all types of work and services, must be effective and efficient in terms of stimulating business entities to meet the requirements of the legislation of Ukraine, which regulates the quality and safety of goods, products, all types of work and services.

The Constitutional Court of Ukraine concludes that the disputed provision of Law No. 2735, which increases the legal liability of business entities for violations of the legislation on the safety of non-food goods and products, has a legitimate purpose — to ensure a high level of consumer rights protection.

The contested provision of Law No. 2735 establishes an administrative and economic sanction in the form of a fine «in the amount of three thousand non-taxable minimum incomes of citizens» for committing a violation for the first time, which is defined as «putting into circulation products that do not meet the established requirements (except for the cases provided for in Articles 28 and 29.3 of this Law)».

According to Article 44.2.2 of Law No. 2735, the subject of liability for violation of consumer rights is a person who «put products into circulation or, in accordance with this Law, is considered as having put products into circulation».

According to paragraph 2 of Article 1.1 of Law No. 2735, «established requirements are requirements for non-food products <...> and their circulation on the market of Ukraine, established by technical regulations».

The Constitutional Court of Ukraine notes that the establishment of absolutely defined and/or non-alternative sanctions in the law should be reasonably combined with the granting

to the subject authorised by law of bringing a person to legal liability variability in choosing a sanction for the violator, which would make it possible to observe in this way the principles of proportionality and individualisation of legal liability. The principles of proportionality and individualisation of legal liability in the case of bringing a person to legal liability can be ensured, in particular, by establishing in the law different types of sanctions for committing the same offence or fines of different sizes that can be imposed on violators of the same protective norm.

Examining the disputed provision of Law No. 2735, the Constitutional Court of Ukraine states that there is only one sanction in it: a fine in the amount of three thousand non-taxable minimum incomes of citizens for the offence of «putting into circulation products that do not meet the established requirements», committed for the first time.

Such a strict system of determining the sanction for the violator of the legislation on the safety of non-food goods and products does not provide the subject of imposing an administrative penalty with powers, the implementation of which would make it possible to individualise the legal liability of the violator and apply to him/her a proportionate measure of legal liability.

On the basis of the disputed provision of Law No. 2735, regardless of the circumstances that are significant for determining the degree of legal liability, the same sanction is applied — a fine in the amount of three thousand non-taxable minimum incomes of citizens.

The Constitutional Court of Ukraine considers that the disputed provision of Law No. 2735, which establishes an alternative sanction that has the characteristics of being absolutely determined, does not ensure proportionality and individualisation of the legal liability of the violator of the legislation on the safety of non-food goods and products, taking into account all the significant circumstances of the case.

Since the source of payment of the fine was the person's own funds, imposing a fine on him/her for violating the legislation on the safety of non-food goods and products is state interference with the constitutionally guaranteed right to property.

The disputed provision of Law No. 2735 does not define other types of sanctions and/or the possibility of changing the amount of the fine to take into account the circumstances significant for the procedure of bringing a person to legal liability by the subject of the imposition of an administrative sanction, in particular the property status of the offender, the value of goods of inadequate quality that were offered for sales

The contested provision of Law No. 2735 imposes an individual and excessive burden on a person, is the basis for excessive state intervention with the right to property guaranteed by Article 41 of the Constitution of Ukraine, and contradicts Articles 41.1, 41.4 of the Fundamental Law.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine declared an individual provision of Article 44.2.2 of the Law «On State Market Supervision and Control of Non-Food Products» dated December 2, 2010 No. 2735-VI as amended, namely: «in the amount of three thousand non-taxable minimum incomes of citizens» as such that does not comply with the Constitution of Ukraine (is unconstitutional), shall lose effect six months after delivering this Decision by the Constitutional Court of Ukraine.

References:

Decisions of the Constitutional Court of Ukraine:
No. 24-рп/2008 dated October 16, 2008;
No. 7-рп/2013 dated July 11, 2013;
No. 3-р(II)/2021 dated July 21, 2021;

No. 4-r(II)/2022 dated June 15, 2022;
No. 8-r(I)/2022 dated October 12, 2022;
No. 9-r(II)/2022 dated November 16, 2022;
No. 4-r(II)/2023 dated April 19, 2023;
No. 5-r(II)/2023 dated July 5, 2023.

Judgments of the European Court of Human Rights in the cases:

ОАО Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia of 20 September 2011 (application No. 14902/04);
Vaskrsić v. Slovenia of 25 April 2017 (application No. 31371/12);
Imeri v. Croatia of 24 June 2021 (application No. 77668/14);
Beyeler v. Italy of 5 January 2000 (application No. 33202/96);
Alisic and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia of 16 July 2014 (application No. 60642/08);
Krayeva v. Ukraine of 13 January 2022 (application No. 72858/13);
Myakotin v. Ukraine of 17 December 2019 (application No. 29389/09);
Béláné Nagy v. Hungary of 13 December 2016 (application No. 53080/13).

Judgments of the Court of Justice of the European Union in the cases:

Italy v Council (Fishing quota for Mediterranean swordfish), C 611/17, EU:C:2019:332 of 30 April 2019;
Denkavit Nederland, 15/83, EU:C:1984:183 of 17 May 1984;
Link Logistik N&N, C 384/17, EU:C:2018:810 of 4 October 2018;
Brunswick Bowling Products v Commission (T 152/19, EU:T:2021:539), of 8 September 2021.

First Protocol to the 1950 Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms;

Guidelines for Consumer Protection, adopted by the General Assembly in resolution 39/248 of 16 April 1985, later expanded by the Economic and Social Council in resolution 1999/7 of 26 July 1999, and revised and adopted by the General Assembly in resolution 70/186 of 22 December 2015;

Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union of 1 March 2020 (1201E/TXT);

Regulation (EC) № 765/2008 of the European Parliament and of The Council of 9 July 2008 setting out the requirements for accreditation and market surveillance relating to the marketing of products and repealing Regulation (EEC) № 339/93;

Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products;

Directive 2001/95/EC of the European Parliament and of the Council of 3 December 2001 on general product safety;

Technical regulations on the safety of toys, approved by the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 151 dated February 28, 2018 as amended, developed given the Directive 2009/48/EC of the European Parliament and of the Council of 18 June 2009 on the safety of toys.

ОКРЕМА ДУМКА

**судді Конституційного Суду України Юровської Г.В.
стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі
за конституційною скаргою Тригуб Наталії Семенівни
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремого припису пункту 2 частини другої статті 44
Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль
нехарчової продукції» (щодо індивідуалізації
юридичної відповідальності за порушення прав споживачів)**

Конституційний Суд України 1 листопада 2023 року у справі за конституційною скаргою Тригуб Наталії Семенівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису пункту 2 частини другої статті 44 Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» ухвалив Рішення № 9-р(П)/2023 (далі — Рішення).

У Рішенні Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), окремий припис пункту 2 частини другої статті 44 Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» від 2 грудня 2010 року № 2735-VI зі змінами (далі — Закон № 2735), а саме: «у розмірі трьох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян».

Ураховуючи важливість порушених у конституційній скарзі питань, а саме захисту прав споживачів на безпечність продукції, на підставі статті 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» та § 74 Регламенту Конституційного Суду України вважаю за потрібне висловити окрему думку стосовно Рішення.

1. У частині першій статті 4 Закону № 2735 визначено, що метою здійснення ринкового нагляду є вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів з відповідним інформуванням про це громадськості щодо продукції, яка під час її використання за призначенням або за обґрунтовано визначених умов і під час належного встановлення та технічного обслуговування становить загрозу суспільним інтересам чи яка в інший спосіб не відповідає встановленим вимогам.

Відповідно до частини першої статті 5 Закону України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» від 2 грудня 2010 року № 2736-VI (далі — Закон № 2736) продукція є безпечною, якщо вона відповідає вимогам щодо забезпечення безпечності продукції, установленим законодавством.

Пунктом 5 частини першої статті 9 Закону № 2736 зобов'язано розповсюджувачів не постачати продукцію, про яку їм відомо або має бути відомо на підставі наявної в них інформації, що ця продукція не відповідає вимогам щодо забезпечення безпечності продукції.

Оспорюваний припис Закону № 2735 Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо зменшення тиску на бізнес з боку органів ринкового нагляду» від 12 грудня 2019 року № 367-IX (далі — Закон № 367) викладено у новій редакції.

Відповідно до Пояснювальної записки до проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо зменшення тиску на бізнес з боку органів ринкового нагляду, ухваленого як Закон № 367, зазначено, що він скерований

на зменшення корупційних ризиків у діяльності посадових осіб під час здійснення перевірок, посилення захисту споживачів та інших суспільних інтересів у разі виявлення на ринку нехарчової продукції, що є небезпечною, становить ризик та/або не відповідає встановленим вимогам. Закон № 367 також є важливим з огляду на виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції, визначених Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, у частині приведення законодавства України у сфері державного ринкового нагляду у відповідність до вимог законодавства Європейського Союзу.

Унесеними Законом № 367 змінами до Закону № 2735 визначено, що на розповсюджувачів, які не надали документацію, що дає змогу ідентифікувати суб'єкта господарювання, який поставив їм продукцію, за реалізацію продукції, що не відповідає вимогам, накладають штраф у розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 51 тисяча гривень.

Отже, законодавець, уносячи Законом № 367 зміни до Закону № 2735 в частині позбавлення посадових осіб контролюючого органу повноважень під час визначення розміру стягнення, ставив за мету зменшити корупційні ризики; а в частині збільшення розміру штрафу — створити передумови для того, щоб в Україні стало економічно не вигідно реалізовувати продукцію без документів, що дають змогу ідентифікувати суб'єкта господарювання, який ввів в обіг продукцію, яка не відповідає вимогам, зокрема контрафактну продукцію.

Конституційний Суд України у Рішенні від 15 червня 2022 року № 4-р(II)/2022 визнав «можливість установа в актах публічного законодавства (адміністративного, кримінального тощо) абсолютно визначених та (або) безальтернативних санкцій, що, безперечно, є позитивним явищем у випадку, коли суб'єктом правозастосування є відмінний від суду орган влади» (абзац перший підпункту 4.3 пункту 4 мотивувальної частини).

Такий підхід, на мій погляд, є цілком виправданим, сприяє розвитку підприємницької діяльності, створенню належних умов для ведення доброчесного бізнесу в Україні та забезпеченню прозорості українського ринку, а також посиленню захисту споживачів та інших суспільних інтересів у разі виявлення на ринку нехарчової продукції, що є небезпечною, становить ризик та/або не відповідає встановленим вимогам.

Крім того, захист споживачів від розповсюдження товарів, що не відповідають встановленим вимогам, є одним із важливих елементів наближення України до набуття членства в Європейському Союзі.

2. У підпункті 4.6 пункту 4 мотивувальної частини Рішення вказано, що «Конституційний Суд України послідовно обстоює свою юридичну позицію щодо реалізації принципів домірності та індивідуалізації юридичної відповідальності у процедурі притягнення особи до юридичної відповідальності» (абзац перший).

Конституційний Суд України посилається на свої рішення, зокрема від 12 жовтня 2022 року № 8-р(I)/2022 та від 5 липня 2023 року № 5-р(II)/2023.

Однак у зазначених вище рішеннях предметом конституційного контролю були санкції Митного кодексу України (далі — МК України) та приписи Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП), які застосовували суди до фізичних осіб, що не є суб'єктами підприємницької діяльності (зокрема, Рішення Конституційного Суду України від 12 жовтня 2022 року № 8-р(I)/2022 — абзац другий частини першої статті 204³ КУпАП, Рішення Конституційного Суду України від 5 липня 2023 року № 5-р(II)/2023 — абзац другий частини першої статті 483 МК України).

Однак згідно з частиною другою статті 522 МК України справи про порушення митних правил, визначених його статтями, зокрема 482–485, розглядають районні, районні у місті, міські та міськрайонні суди. Відповідно до статті 221 КУпАП справи про адміністративні правопорушення також підвідомчі районним, районним у місті, міським та міськрайонним судам. Крім того, порядок провадження у справах про порушення митних правил урегульовано статтями 486–542 МК України, а провадження у справах про адміністративні правопорушення — статтями 245–297¹⁰ КУпАП.

Справи про накладення адміністративно-господарських санкцій, установлених пунктом 2 частини другої статті 44 Закону № 2735, розглядають посадові особи органу ринкового нагляду у порядку, визначеному частиною шостою цієї статті.

Тому, на відміну від судів, посадові особи органу ринкового нагляду не враховують характер вчиненого правопорушення, особу порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність під час накладення адміністративно-господарської санкції.

Крім того, суб'єктами правопорушення, визначеного пунктом 2 частини другої статті 44 Закону № 2735, є суб'єкти господарської діяльності, юридична відповідальність яких може бути суворішою, ніж юридична відповідальність фізичних осіб, ураховуючи суспільні інтереси.

В абзаці четвертому підпункту 3.2 пункту 3 Рішення від 10 листопада 2011 року № 15-рп/2011 Конституційний Суд України звернув увагу, що споживач є більш слабким суб'єктом правовідносин, тому держава забезпечує його особливий захист в аспекті споживання населенням якісних та безпечних товарів (робіт, послуг) та зростання загального рівня довіри в суспільстві. Особливої уваги також заслуговує те, що у справі за конституційною скаргою Тригуб Н.С. кінцевими споживачами товару є діти — найбільш вразлива верства населення, яка потребує особливого нормативного регулювання вимог щодо охорони їхнього здоров'я.

На підставі наведеного не можу погодитися, що «встановлення в законі абсолютно визначених та/або безальтернативних санкцій має бути розумно поєднане з наданням законом уповноваженому суб'єктові притягнення особи до юридичної відповідальності варіативності в питанні обрання санкції до правопорушника» (перше речення абзацу другого підпункту 4.7 пункту 4 мотивувальної частини Рішення).

Суддя
Конституційного Суду України

Галина ЮРОВСЬКА

ОКРЕМА ДУМКА (ЧАСТКОВО ЗБІЖНА)

**судді Конституційного Суду України Лемака В.В.
стосовно Рішення Конституційного Суду України
у справі за конституційною скаргою Тригуб Наталії Семенівни
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремого припису пункту 2 частини другої статті 44
Закону України «Про державний ринковий нагляд
і контроль нехарчової продукції»
(щодо індивідуалізації юридичної відповідальності
за порушення прав споживачів)**

На підставі статті 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» вважаю за потрібне викласти окрему думку стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Тригуб Наталії Семенівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису пункту 2 частини другої статті 44 Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» від 1 листопада 2023 року № 9-р(П)/2023 (далі — Рішення), оскільки я хоч і підтримав Рішення загалом, однак, не погоджуючись із його мотивувальною частиною та частково з резолютивною, хочу акцентувати увагу на деяких аргументах.

I. Методологія дослідження проблеми: основні проблеми

1. Коротка назва справи — «щодо індивідуалізації юридичної відповідальності за порушення прав споживачів», але вона насправді стосується іншого предмету — захисту прав підприємців від надмірних (і несправедливих) штрафів. Це важливо підкреслити з огляду на те, що в основі аргументації Рішення мав бути саме захист права, гарантованого у частині першій статті 42 Конституції України — «кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом». Оскільки конституційне провадження ініційоване за конституційною скаргою, то йдеться про захист фундаментальної конституційної свободи, реалізація якої є однією з сутнісних ознак демократичного суспільства, а сам предмет підприємницької діяльності (у цьому випадку — реалізація іграшок) має другорядне значення, адже конституційний захист свободи підприємництва не мав би меншої ваги за іншого предмета (наприклад, реалізація продуктів харчування чи надання готельних послуг).

Права споживачів у Конституції України визначено через обов'язок держави: «Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів» (частина четверта статті 42); відтак йдеться про належне виконання державою, її органами та посадовими особами зазначеної функції, у рамках якої має бути врегульовано й механізм притягнення до юридичної відповідальності порушників відповідних норм законодавства України.

Хоч у Рішенні згадано право на підприємництво (частина перша статті 42 Конституції України) й обов'язок держави щодо захисту прав споживачів (частина четверта статті 42 Конституції України), де-факто переважна частина його контенту пов'язана з захистом прав споживачів. Зокрема цьому присвячено всю «міжнародну

складову» аргументації (міжнародні договори, акти Європейського Союзу, рішення міжнародних судів).

Отже, Конституційний Суд України (далі — Суд) мав відповісти на головне запитання — **чи є встановлений в оспоруваному приписі Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» від 2 грудня 2010 року № 2735-VI (далі — Закон) засіб юридичної відповідальності (штраф) порушенням конституційного права на підприємництво**. Відповіді на це Суд не дав, хоча Рішення і містить відповідний висновок щодо порушення права власності (стаття 41 Конституції України). Натомість Суд зосередився на питанні належної упорядкованості у законі механізмів притягнення до юридичної відповідальності.

2. Наведене є важливим також з огляду на те, що принцип пропорційності, який традиційно виводять із принципу верховенства права (частина перша статті 8 Конституції України) — об'єктивна конституційна цінність, яка не є самоціллю, а — широко застосовним критерієм в оцінці державного втручання в конкретне право чи свободу людини. Ще раз — ідеться не про критерій ефективності (належності) державного втручання, а про те, наскільки допустимим є таке втручання в охоронювану Конституцією України сферу конкретного людського права чи свободи. Про принцип пропорційності (домірності) у Рішенні згадано у підпункті 4.6 пункту 4 мотивувальної частини, однак за змістом він поєднаний з принципом індивідуалізації юридичної відповідальності (частина друга статті 61 Конституції України).

Такий підхід не є оптимальним як загалом, так і для цієї справи. І йдеться не тільки про логіку, хоча й про неї теж. Насправді дотримання принципу індивідуалізації юридичної відповідальності не означає, що відповідне державне втручання є «пропорційним» (і навпаки — не завжди відхилення від принципу індивідуалізації юридичної відповідальності означає непропорційне втручання). І в цій справі навіть безальтернативна з ознаками абсолютної визначеності санкція (єдина встановлена санкція — понад 50 тисяч грн), яка застосована до суб'єкта права на конституційну скаргу, могла бути визнана пропорційним державним втручанням, якщо б її розмір був істотно іншим (нижчим). Тому ці два принципи хоча й можуть змістовно перетинатися (наприклад у визначенні «справедливої санкції»), проте підлягають окремому застосуванню під час дослідження питання притягнення до юридичної відповідальності.

3. Суд зазначив у Рішенні, що принцип індивідуалізації у процедурі притягнення особи до юридичної відповідальності має бути додержаний під час визначення правопорушникові виду та міри його юридичної відповідальності з обов'язковим урахуванням змісту та характеристики вчиненої протиправної дії або бездіяльності, виду та / форми вини правопорушника, його майнового стану, факту відшкодування завданої правопорушенням шкоди, інших значущих обставин (абзац п'ятий підпункту 4.6 пункту 4 мотивувальної частини).

Хочу звернути увагу на три моменти.

По-перше, тотальне поширення такого розуміння принципу індивідуалізації юридичної відповідальності (частина друга статті 61 Конституції України) на різні види й сфери юридичної відповідальності призводить до виникнення низки методологічних і доктринальних питань. Зокрема, урахування уповноваженим державним органом або судом **виду та / форми вини правопорушника** під час притягнення до юридичної відповідальності хоч і заслуговує на увагу, однак потребує уточнення та конкретизації, яких не містить Рішення. Насправді юридична реальність і нормативне регулювання

притягнення до юридичної відповідальності є складними питаннями. У низці галузевих кодифікованих актів в Україні не передбачено встановлення вини суб'єкта під час притягнення до різних підвидів адміністративної відповідальності. Тому така юридична позиція є надто широкою (виходить за межі предмета цієї справи) та ставить під сумнів значний масив законодавства України. Суд не повинен проявляти настільки невинуватну «судову активність».

На мою думку, **тільки у тих випадках, коли йдеться про захід юридичної відповідальності з боку держави, який може бути прирівняно до покарань кримінального характеру та є серйозним утручанням у права і свободи людини (наприклад, надмірний за розміром адміністративний штраф), доведення вини суб'єкта є тією складовою належної правової процедури (*due process*), за безумовної наявності якої відносини юридичної відповідальності є сумісними з цінностями Конституції України.** Це не стосується тих випадків, коли йдеться про заходи юридичної відповідальності, які не є інтенсивним утручанням у права і свободи людини (не є суворими) і які за жодних параметрів не можуть бути прирівняні до кримінальних покарань [зокрема, за так званими «критеріями Енгеля» у практиці Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ)]. Наприклад, навряд чи доведення вини суб'єкта є виправданим у випадку накладення дрібного штрафу за порушення правил паркування транспортного засобу.

По-друге, у жодному разі Суд не має зазначати серед підстав для застосування принципу індивідуалізації юридичної відповідальності **майновий стан правопорушника**. Такий підхід є не лише невірним методологічно, він прямо суперечить Конституції України. У частині другій статті 24 Конституції України акцентовано, що саме «майновий стан» особи зазначено серед тих ознак, за якими не може бути ні надання привілеїв, ні встановлення обмежень. Зайве й казати, що це стосується і Суду. Можна лише припустити, що Суд, стверджуючи про «майновий стан» особи, мав на увазі дещо інше, наприклад, неприпустимість такої ситуації, коли накладення санкції майнового (фінансового) характеру могла би поставити людину у вкрай важку життєву ситуацію, за якої не можуть бути забезпечені гідні умови її життя. Однак це різні речі, і Суд мав акцентувати на цьому.

По-третє, установлення порушення принципу індивідуалізації юридичної відповідальності у цій справі мало бути відображене у Рішенні через установлення неможливості проведення у правозастосуванні лінійної залежності між передбаченою законом санкцією та характером (конкретними обставинами) скоєного діяння. Такого зв'язку не було проведено. Питання не тільки у розмірі штрафу, а й у тому, наскільки цей розмір є релевантним до конкретного діяння [і саме в цьому аспекті й виявляється вимога пропорційності (домірності)].

II. Зміна юридичної позиції Судом і потреба мотивування

4. Суд у Рішенні не просто змінив свою юридичну позицію, а фактично скасував свою попередню юридичну позицію, однак не зазначивши про це чітко і головне — без надання відповідної аргументації. Про що йдеться?

У Рішенні Суду від 15 червня 2022 року № 4-р(II)/2022 зазначено, що, оцінюючи на відповідність Основному Закону України оспорюваний припис статті 485 Митного кодексу України, Суд передусім визнає можливість установлення в актах публічного законодавства (адміністративного, кримінального тощо) абсолютно визначених та (або) безальтернативних санкцій, що, безперечно, є позитивним явищем у випадку,

коли суб'єктом правозастосування є відмінний від суду орган влади (абзац перший підпункту 4.3 пункту 4 мотивувальної частини).

Акцентую: якщо йдеться про несудовий орган, то абсолютно визначені та (або) безальтернативні санкції, які встановлені законом та є застосовними, на думку Суду, безперечно є «позитивним явищем».

У Рішенні натомість акцентовано на дещо іншому: «Однак Конституційний Суд України зазначає, що встановлення в законі абсолютно визначених та/або безальтернативних санкцій має бути розумно поєднане з наданням законом уповноваженому суб'єктові притягнення особи до юридичної відповідальності варіативності в питанні обрання санкції до правопорушника, щоб уможливити додержання принципів домірності та індивідуалізації юридичної відповідальності. Принципи домірності та індивідуалізації юридичної відповідальності в разі притягнення особи до юридичної відповідальності можуть бути забезпечені, зокрема, у спосіб установлення в законі різних видів санкцій за вчинення того самого правопорушення або різних за розміром штрафів, що їх може бути накладено на порушників тієї самої охоронної норми» (підпункт 4.7 пункту 4 мотивувальної частини).

Зайве й говорити, що теза про «позитивність» фіксованої санкції, з одного боку, й потреба у гарантіях застосування принципу індивідуалізації юридичної відповідальності до суб'єкта, з іншого боку, навряд чи сумісні за своєю природою (навіть якщо таких фіксованих санкцій, запропонованих законодавцем, буде декілька, оскільки моделі оцінки характеру діяння все одно не зможуть охопити всього розмаїття конкретних обставин). Важливіше інше — відхід від однієї юридичної позиції до іншої потребує мотивування Рішення саме в цьому аспекті.

З огляду на це хочу наголосити, що юридичні позиції Суду, хоч і є обов'язковими, однак можуть бути змінені самим Судом (істотність таких змін впливає на проведення межі між модифікацією юридичної позиції та її повним переглядом Судом). З цього приводу частина друга статті 92 Закону України «Про Конституційний Суд України» встановлює: «Конституційний Суд може розвивати і конкретизувати юридичну позицію Суду у своїх наступних актах, змінювати юридичну позицію Суду в разі суттєвої зміни нормативного регулювання, яким керувався Суд при висловленні такої позиції, або за наявності об'єктивних підстав необхідності покращення захисту конституційних прав і свобод з урахуванням міжнародних зобов'язань України та за умови обґрунтування такої зміни в акті Суду».

Однак основні підстави для змін юридичної позиції Суду визначає не закон, а Конституція України та природа конституційного судочинства. Такі зміни є можливими у виняткових випадках і виключно за умови, що їх належно обґрунтував Суд, а сам намір такої зміни, і особливо намір повної відмови від попередньої юридичної позиції, Суд має бути чітко визначити у рішенні задля уникнення юридичної невизначеності.

Важливим є досвід демократичних держав, судові доктрини яких акцентують на тому, за яких обставин конституційні висновки (прецеденти) можуть бути змінені (переглянуті). В одному з недавніх відомих рішень Верховного Суду Сполучених Штатів Америки [*Dobbs v. Jackson Women's Health Organization*, 597 U.S. (2022)] було зазначено, що «у цьому випадку п'ять факторів переважають на користь скасування рішень *Roe* і *Casey*: характер їхньої помилки, якість їхніх міркувань, „працездатність“ правил, які вони нав'язали країні, їхній руйнівний вплив на інші сфери права, а також відсутність конкретної опори [у Конституції]». Зазвичай заперечують вплив на зміну чи скасування конституційної юриспруденції персональних змін у складі судового органу, однак окремі дослідники провели доволі стійку кореляцію між політичними уподобаннями

суддів та скасуванням прецедентів Верховним Судом Сполучених Штатів Америки (*James F. Spriggs, and Thomas G. Hansford, 2003*).

Окреслення проблеми зміни юридичної позиції Суду важливе з огляду на потребу в підтриманні як стабільності тексту Конституції України (тим паче, за складної процедури внесення змін до неї), так і ефективності Конституції України з плином часу та у світлі нових суспільних викликів.

В Україні факторами (або ж їх комбінацією), які можуть стати підґрунтям для зміни юридичної позиції Суду, є:

1) зміна конституційного регулювання питання. Ідеться про внесення змін до Конституції України в порядку, визначеному її розділом XIII. Варто зазначити таке: якщо йдеться про конституційні норми, викладені текстуально закрито (простою мовою), то нерідко цей фактор є чільним для зміни юридичної позиції Суду;

2) наявність об'єктивних підстав для посилення захисту конституційних прав і свобод з урахуванням міжнародних зобов'язань України. Наприклад, на певному етапі інтеграції України до Європейського Союзу та взяття нею відповідних зобов'язань у сфері прав і свобод людини обсяг гарантованих Конституцією України прав і свобод буде істотно розширений з урахуванням змісту Хартії основоположних прав Європейського Союзу 2000 року та охопленням на цій підставі низки «нових» людських прав, як-от: право осіб з обмеженими можливостями на соціальну та професійну адаптацію, право на доступ до документів, право на належне управління, права осіб похилого віку тощо.

У цьому аспекті важливим чинником для зміни юридичної позиції Суду може стати практика ЄСПЛ, яка безпосередньо стосується акта, що його в конкретній справі перевіряє Суд на предмет відповідності Конституції України. З одного боку, Суд здійснює захист верховенства Конституції України, а не міжнародних договорів та/чи практики їх застосування, однак, з іншого боку, як зазначено в преамбулі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі — Конвенція), йдеться про спільну конституційну спадщину європейських народів щодо політичних традицій, ідеалів, свободи і верховенства права. До того ж зі своїх юридичних позицій Суд поступово формує доктрину такого тлумачення ним Конституції України, яке є доброзичливим до міжнародних зобов'язань України;

3) Суд може змінити юридичну позицію, якщо дійде висновку про потребу гарантування Конституцією України одного з так званих «імпліцитних» (незазначених письмово в конституційному тексті) людських прав і свобод, які він виявив у спосіб: а) специфікації (видової конкретизації) тих людських прав і свобод, які прямо (*expressis verbis*) закріплені в конституційному тексті — за суб'єктами і за предметом (наприклад, специфікація права на приватне життя може дати змогу Суду надати конституційні гарантії праву жінки на аборт); б) установлення конституційних гарантій людських прав і свобод, які виражають потребу в захисті суті людини (людської гідності та свободи) від інтенсивного втручання держави. У цьому випадку йдеться про розуміння людських прав як захисної сфери, покликаної захистити сутність людини (її гідність та свободу). За такого підходу конституційний каталог людських прав, відображаючи потребу в захисті від відомих та усталених інструментів державного втручання (за версією А. Шайо — «конституційні страхи»), має безперервно розвиватися, оскільки з розвитком суспільства розуміння як самої людської сутності, так і інструментів посягань на неї з плином часу суттєво змінюється.

Методи розширення Судом переліку людських прав і свобод, гарантованих Конституцією України, у наведених випадках беруть початок від доктрини «живої консти-

туції», урахування змін соціальних, політичних і правових умов, а також від розвитку наукових знань, які сукупно приводять до суспільного консенсусу щодо нового наповнення конституційних цінностей (інколи за одне людське покоління оцінка поведінки людини змінюється від протиправної і навіть криміналізованої до суспільно цінної). В цьому аспекті важливою для врахування є також еволюція домінантного ставлення до відповідного правового питання спільноти юристів у державі («тест спільноти юристів» за версією А. Барака);

4) врешті, підставою для зміни чи навіть скасування юридичної позиції Суду може бути те, що Суд дійшов висновку про явну помилковість юридичної позиції, викладеної в його попередньому рішенні. На перший погляд, прикладом такої явної помилковості може бути юридична позиція Суду, за якою конституційна заборона на зловживання ретроактивністю закону не стосується юридичних осіб (Рішення Суду від 9 лютого 1999 року № 1-рп/99), в якій майже чверть століття тому не було враховано, що природа юридичної особи може бути сумісною з деякими людськими правами і свободами.

Суд мав узяти за основу своєї позиції один із зазначених факторів (чи декілька), однак не зробив цього, оскільки фактично завуальовано скасував попередню юридичну позицію Суду.

III. Відтермінування «втрати чинності» оспорюваним приписом

Як відомо, Суд отримав право відтермінувати «втрату чинності» приписом, визнаним неконституційним, після конституційної реформи 2016 року.

Хоча Суд Рішенням відтермінував утрату чинності окремим приписом Закону, визнаним неконституційним, на шість місяців, у правовідносинах юридичної відповідальності це не відіграє суттєвої ролі. Уповноважений державний орган або суд, які покликані застосувати цей припис Закону, навряд чи зможуть це зробити сміливо й переконливо в межах строку відтермінування з ціннісного погляду, будучи поінформованими, що саме цей припис не відповідає Конституції України. Навіть із формального погляду строк оскарження правозастосовного рішення, виданого на підставі оспорюваного припису Закону, визнаного неконституційним, на процесуальному шляху до його остаточності є вочевидь довшим за шість місяців.

Отже, одним із наслідків ухвалення такого рішення є, по суті, припинення правозастосовної діяльності в цьому сегменті. Такий висновок є справедливим з огляду на те, що припис пункту 2 частини другої статті 44 Закону містить кваліфікуючу ознаку — **«а за повторне протягом періоду від одного року до трьох років вчинення такого самого порушення, за яке на особу вже було накладено штраф»** — яка унеможливує її застосування самостійно, без урахування першої складової цього припису, який визнаний неконституційним («у розмірі трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»). На мою думку, у тих випадках, коли йдеться про визнання неконституційними не просто санкцій за вчинення «регуляторних порушень», а охоронних норм, спрямованих на захист істотного суспільного інтересу чи прав інших осіб (як у цій справі — захисту прав споживачів), позиції Суду мають бути особливо зваженими з урахуванням поваги до прерогатив парламенту із цих питань.

УХВАЛА
Третьої колегії суддів
Першого сенату
Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Яблуновського Максима Миколайовича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
частини другої статті 123, пункту 9 частини четвертої статті 169
Кодексу адміністративного судочинства України

Київ
11 жовтня 2023 року
№ 161-3(1)/2023

Справа № 3-158/2023(294/23)

*Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України
у складі:*

Кривенка Віктора Васильовича — головуючого,
Петришина Олександра Віталійовича — доповідача,
Філюка Петра Тодосьовича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Яблуновського Максима Миколайовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 123, пункту 9 частини четвертої статті 169 Кодексу адміністративного судочинства України.

Заслухавши суддю-доповідача Петришина О.В. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. До Конституційного Суду України звернувся Яблуновський М.М. із клопотанням перевірити на відповідність частині другій статті 55, частині третій статті 124 Конституції України (конституційність) частину другу статті 123, пункт 9 частини четвертої статті 169 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — Кодекс).

Згідно з частиною другою статті 123 Кодексу «якщо заяву не буде подано особою в зазначений строк або вказані нею підстави для поновлення строку звернення до адміністративного суду будуть визнані неповажними, суд повертає позовну заяву».

Відповідно до пункту 9 частини четвертої статті 169 Кодексу позовна заява повертається позивачеві «у випадках, передбачених частиною другою статті 123 цього Кодексу».

Суб'єкт права на конституційну скаргу вважає, що «запровадження воєнного стану, перебування адвоката в територіальній обороні, та визнання судовими інстанція-

ми не поважними причинами для поновлення пропущеного строку, незважаючи на вчасне звернення з первісним адміністративним позовом» порушує його конституційне право «на реалізацію доступу до правосуддя».

На підтвердження своєї позиції Яблуновський М.М. посилається на окремі приписи Конституції України, Кодексу, Закону України «Про правовий режим воєнного стану», рішення Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини, міжнародні акти, інші документи та матеріали, а також на судові рішення у його справі.

2. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша статті 55); у конституційній скарзі має міститись обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Аналіз конституційної скарги свідчить про те, що фактично Яблуновський М.М. не погоджується з тим, що суди не визнали зазначені ним причини пропуску строку звернення до суду поважними, а аргументацію щодо неконституційності оспорюваних приписів Кодексу зводить до незгоди з судовими рішеннями у його справі та цитування положень Конституції України, законів України, позицій Конституційного Суду України, Верховного Суду, Європейського суду з прав людини тощо, проте наведене не можна вважати обґрунтуванням тверджень щодо неконституційності частини другої статті 123, пункту 9 частини четвертої статті 169 Кодексу.

Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що цитування нормативних актів без належної аргументації невідповідності Конституції України оспорюваного акта (його окремих положень) не є обґрунтуванням тверджень щодо його (їх) неконституційності (ухвали Великої палати Конституційного Суду України від 26 вересня 2019 року № 36-у/2019, від 10 жовтня 2019 року № 45-у/2019, від 27 червня 2023 року № 12-уп/2023).

Отже, є підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Яблуновського Максима Миколайовича щодо відповідності Конституції

України (конституційності) частини другої статті 123, пункту 9 частини четвертої статті 169 Кодексу адміністративного судочинства України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала є остаточною.

**ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

УХВАЛА
Третьої колегії суддів
Першого сенату
Конституційного Суду України

**про відмову у відкритті конституційного провадження у справі
за конституційною скаргою Диняка Сергія Васильовича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
положення частини третьої статті 272
Кодексу адміністративного судочинства України**

Київ
11 жовтня 2023 року
№ 162-3(І)/2023

Справа № 3-167/2023(313/23)

*Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України
у складі:*

Кривенка Віктора Васильовича — головуючого, доповідача,
Петришина Олександра Віталійовича,
Філюка Петра Тодосьовича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Диняка Сергія Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини третьої статті 272 Кодексу адміністративного судочинства України.

Заслухавши суддю-доповідача Кривенка В.В. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. До Конституційного Суду України звернувся Диняк С.В. із клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) положення частини третьої статті 272 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — Кодекс).

Згідно з частиною третьою статті 272 Кодексу «судові рішення суду апеляційної інстанції за наслідками апеляційного перегляду справ, визначених статтями 273–277, 282–286 цього Кодексу, набирають законної сили з моменту проголошення і не можуть бути оскаржені».

Із матеріалів справи вбачається, що Диняк С.В. є генеральним директором Товариства з обмеженою відповідальністю «Юнігран» (далі — Товариство).

У період з грудня 2021 року до лютого 2022 року на адресу Товариства засобами поштового зв'язку від Державної служби України з безпеки на транспорті (далі — Укртрансбезпеки) надійшло 1630 постанов, з яких 48 постанов про притягнення Диняка С.В.

до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, передбаченого частиною другою статті 132¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Не погоджуючись із постановами, Диняк С.В. звернувся до Малинського районного суду Житомирської області з позовом до Укртрансбезпеки про визнання протиправними та скасування 48 постанов про притягнення його до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті, зафіксовані в автоматичному режимі.

Малинський районний суд Житомирської області рішенням від 23 грудня 2022 року адміністративний позов Диняка С.В. задовольнив частково. Частину постанов про притягнення останнього до адміністративної відповідальності скасував, а частину направив до Укртрансбезпеки на новий розгляд. Суд першої інстанції зазначив, що «в даному випадку мав місце одночасний розгляд адміністративних справ одним і тим же органом (посадовою особою) та під час прийняття постанов за наслідками їх розгляду підлягала застосуванню частина друга статті 36 кодексу, тобто, за результатами розгляду відповідач повинен був накласти лише одне адміністративне стягнення. Фіксуючи майже одномоментно декілька (48) адміністративних правопорушень відповідач, проігнорувавши вимоги статті 36 Кодексу, порушив принцип пропорційності, допустив надмірний тягар для позивача, застосувавши стягнення за кожне правопорушення окремо».

Не погодившись із судовим рішенням, Диняк С.В. та Укртрансбезпеки подали апеляційні скарги.

Сьомий апеляційний адміністративний суд постановою від 23 лютого 2023 року задовольнив апеляційну скаргу Укртрансбезпеки, рішення суду першої інстанції скасував та ухвалив постанову, якою Диняку С.В. у задоволенні його позову відмовив. Відмовляючи Диняку С.В. у задоволенні позовних вимог, колегія суддів цього суду дійшла висновку, що «суд першої інстанції неправильно застосував частину другу статті 36 Кодексу, а взяв до уваги лише дати винесення постанов, помилково не врахувавши час розгляду кожної з них та специфіку розгляду даної категорії справ».

Диняк С.В. оскаржив постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 23 лютого 2023 року у касаційному порядку.

Касаційний адміністративний суд у складі колегії суддів Верховного Суду ухвалою від 12 червня 2023 року відмовив у відкритті касаційного провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 333 Кодексу, оскільки касаційну скаргу подано на судові рішення, що не підлягає касаційному оскарженню.

Автор клопотання вважає, що «обмеження касаційного оскарження, запровадженого частиною третьою статті 272 Кодексу, не відповідає положенням статей 1, 3, 8 Конституції України, оскільки є несправедливим та свавільним, не переслідує легітимну мету, не обумовлене суспільною необхідністю досягнення цієї мети, не є пропорційним та обґрунтованим, а також порушує сутнісний зміст права на захист».

Також Диняк С.В. вважає, що «скасування» частиною третьою статті 272 Кодексу вже наявного права на касаційне оскарження, порушило його права та гарантії, визначені статтями 21, 22, 24 Основного Закону України.

2. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у цій справі, Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону Украї-

ни (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Із аналізу конституційної скарги вбачається, що Диняк С.В., стверджуючи про неконституційність положення частини третьої статті 272 Кодексу, порівнює його з відповідними положеннями «первісної» редакції Кодексу, цитує окремі положення Конституції України та посилається на рішення Конституційного Суду України. Однак Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що порівняння чинних положень законів України і їх попередніх редакцій, цитування приписів Основного Закону України та юридичних позицій Конституційного Суду України без аргументації невідповідності Конституції України оспорюваних положень закону України не є обґрунтуванням тверджень щодо їх неконституційності.

Отже, Диняк С.В. не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Диняка Сергія Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини третьої статті 272 Кодексу адміністративного судочинства України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Третьої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

УХВАЛА
Першої колегії суддів
Першого сенату
Конституційного Суду України

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Постоєнка Юрія Олексійовича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
приписів частин першої, другої статті 199
Сімейного кодексу України**

Київ
11 жовтня 2023 року
№ 163-1(1)/2023

Справа № 3-166/2023(312/23)

*Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України
у складі:*

Колісник Віктор Павлович (голова засідання, доповідач),
Кичун Віктор Іванович,
Філюк Петро Тодосьович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Постоєнка Юрія Олексійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів частин першої, другої статті 199 Сімейного кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Колісника В.П. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. Постоєнко Ю.О. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність частинам першій, другій (за конституційною скаргою — абзацам першому, другому) статті 51 Конституції України (конституційність) приписи частин першої, другої статті 199 Сімейного кодексу України (далі — Кодекс).

Згідно з Кодексом якщо повнолітні дочка, син продовжують навчання і у зв'язку з цим потребують матеріальної допомоги, батьки зобов'язані утримувати їх до досягнення двадцяти трьох років за умови, що вони можуть надавати матеріальну допомогу; право на утримання припиняють у разі припинення навчання (частини перша, друга статті 199).

Постоєнко Ю.О. вважає, що частини перша, друга статті 199 Кодексу суперечать частинам першій, другій статті 51 Конституції України, оскільки в них не враховано прав платника аліментів на особисті та регулярні контакти з дитиною, що порушує принцип рівності між батьками.

2. Розв'язуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77); Конституційний Суд України відмовляє у відкритті конституційного провадження, визнавши конституційну скаргу непринятною, якщо зміст і вимоги конституційної скарги є очевидно необґрунтованими (частина четверта статті 77).

Із конституційної скарги вбачається, що Постоєнко Ю.О. стверджує про порушення принципу рівності між батьками та фактично висловлює незгоду з установленим статтею 199 Кодексу обов'язком батьків надавати допомогу своїм повнолітнім дітям, які продовжують навчання, проте не наводить аргументів щодо невідповідності Конституції України (неконституційності) приписів частин першої, другої статті 199 Кодексу.

Отже, Постоєнко Ю.О. не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Постоєнка Юрія Олексійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів частин першої, другої статті 199 Сімейного кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала є остаточною.

**ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

УХВАЛА
Першої колегії суддів
Першого сенату
Конституційного Суду України

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Пасічника Олександра Івановича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
статті 250 Цивільного процесуального кодексу України
в редакції до внесення змін Законом України
«Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України,
Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного
судочинства України та інших законодавчих актів»**

Київ
11 жовтня 2023 року
№ 164-1(І)/2023

Справа № 3-126/2023(233/23)

***Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України
у складі:***

Колісник Віктор Павлович (голова засідання),
Кичун Віктор Іванович (доповідач),
Філюк Петро Тодосьович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Пасічника Олександра Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 250 Цивільного процесуального кодексу України в редакції до внесення змін Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII (Відомості Верховної Ради України, 2017 р., № 48, ст. 436).

Заслухавши суддю-доповідача Кичуна В.І. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Пасічник О.І. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність частині першій статті 27, частині третій статті 57 Конституції України (конституційність) частину першу статті 250 Цивільного процесуального кодексу України в редакції до внесення змін Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу

України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII (далі — Кодекс), а також частині першій статті 19 Конституції України частину другу статті 250 Кодексу.

Згідно зі статтею 250 Кодексу:

«1. У разі одержання заяви про появу фізичної особи, яку було визнано безвісно відсутньою або оголошено померлою, або відомостей про місцеперебування цієї особи суд за місцеперебуванням особи або суд, який ухвалив рішення про визнання особи безвісно відсутньою або оголосив її померлою, призначає справу до слухання за участю цієї особи, заявника та інших заінтересованих осіб і скасовує своє рішення про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою. Заяву може бути подано особою, яку було визнано безвісно відсутньою або померлою, або іншою заінтересованою особою.

2. Копію рішення суд надсилає відповідному органу державної реєстрації актів цивільного стану для анулювання актового запису про смерть».

Пасічник О.І. стверджує, що «застосуванням окремих приписів ЦПК України суд позбавив його прав на справедливий суд, сім'ю, працевлаштування та інших, оскільки актовий запис про смерть стосовно нього не було анульовано, а суд виявив бездіяльність у частині контролю за виконанням судового рішення».

Обґрунтовуючи твердження про неконституційність оспорюваних приписів Кодексу, Пасічник О.І. посилається на окремі приписи Конституції України, Кодексу та на судові рішення у його справі.

2. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша статті 55); суб'єктом права на конституційну скаргу є особа, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України (абзац перший частини першої статті 56); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Зі змісту остаточного судового рішення у справі Пасічника О.І. — ухвали Дніпровського апеляційного суду від 19 квітня 2023 року — убачається, що суд не застосував у ньому оспорюваних приписів Кодексу.

Отже, Пасічник О.І. не є належним суб'єктом права на конституційну скаргу, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі відповідно до пункту 1 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — звернення до Конституційного Суду України неналежним суб'єктом.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Пасічника Олександра Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 250 Цивільного процесуального кодексу України в редакції до внесення змін Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII на підставі пункту 1 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — звернення до Конституційного Суду України неналежним суб'єктом.

2. Ухвала є остаточною.

**ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

УХВАЛА
Першої колегії суддів
Першого сенату
Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Мороза Миколи Васильовича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
пункту 2 частини п'ятої статті 328
Кодексу адміністративного судочинства України

Київ
11 жовтня 2023 року
№ 165-1(I)/2023

Справа № 3-152/2023(276/23)

Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України
у складі:

Колісник Віктор Павлович (голова засідання),
Кичун Віктор Іванович (доповідач),
Філюк Петро Тодосьович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Мороза Миколи Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини п'ятої статті 328 Кодексу адміністративного судочинства України.

Заслухавши суддю-доповідача Кичуна В.І. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Мороз Микола Васильович звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням щодо перевірки пункту 2 частини п'ятої статті 328 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — Кодекс) на відповідність частині другій статті 3, частині першій статті 8, частинам першій, другій статті 55, частині п'ятій статті 125, пунктам 1, 8, 9 частини другої статті 129 Конституції України.

Згідно з частиною п'ятою статті 328 Кодексу не підлягають касаційному оскарженню:

«2) судові рішення у справах незначної складності та інших справах, розглянутих за правилами спрощеного позовного провадження (крім справ, які відповідно до цього Кодексу розглядаються за правилами загального позовного провадження), крім випадків, якщо:

а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики;

б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до цього Кодексу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи;

в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу;

г) суд першої інстанції відніс справу до категорії справ незначної складності помилково» (пункт 2).

Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається, що Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду ухвалою від 4 липня 2023 року відмовив Морозу М.В. у відкритті касаційного провадження.

Автор клопотання зазначає, що положення пункту 2 частини п'ятої статті 328 Кодексу обмежують його конституційне право на судовий захист «щодо гарантій на касаційний перегляд судових рішень», а також стверджує, що внаслідок застосування Верховним Судом оспорюваних приписів Кодексу було порушено його право на соціальний захист (частина перша статті 46 Конституції України), «на достатній життєвий рівень для себе та своєї сім'ї» (стаття 48 Конституції України), на охорону здоров'я та медичну допомогу (частина перша статті 49 Конституції України). Мороз М.В. вважає, що оспорювані приписи Кодексу суперечать пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України, згідно з яким однією з основних засад судочинства є «забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду».

2. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша статті 55); у конституційній скарзі має міститись обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Конституція України не передбачає обов'язковості касаційного перегляду усіх без винятку судових рішень. Відповідно до пункту 8 частини другої статті 129 Основного Закону України однією з основних засад судочинства є забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках — на касаційне оскарження судового рішення. У Висновку від 20 січня 2016 року № 1-в/2016 Конституційний Суд України зазначив, що «особі має бути гарантовано право на перегляд її справи судом апеляційної інстанції. Після апеляційного розгляду справи сторони судового процесу можуть бути наділені правом оскаржити судові рішення першої та апеляційної інстанцій до суду касаційної інстанції у випадках, визначених законом, що сприятиме забезпеченню реалізації принципу верховенства права» (абзац другий підпункту 3.6.3 підпункту 3.6 пункту 3 мотивувальної частини).

Аналіз конституційної скарги свідчить, що Мороз М.В., стверджуючи про неконституційність пункту 2 частини п'ятої статті 328 Кодексу, не обґрунтував, у чому саме

полягає його невідповідність Конституції України, а фактично обмежився аналізом судових рішень, ухвалених у його справі, та наведенням власних міркувань щодо правильності застосування Верховним Судом оспорюваних приписів Кодексу.

Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що незгода із судовими рішеннями у справі не є обґрунтуванням тверджень щодо неконституційності оспорюваних положень Кодексу в розумінні пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України» [ухвали Другого сенату Конституційного Суду України від 6 червня 2018 року № 17-у(ІІ)/2018, від 6 червня 2018 року № 18-у(ІІ)/2018), від 7 вересня 2022 року № 5-уп(ІІ)/2022].

Отже, автор клопотання не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Мороза Миколи Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини п'ятої статті 328 Кодексу адміністративного судочинства України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала є остаточною.

**ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

УХВАЛА
Першої колегії суддів
Першого сенату
Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Нодя Степана Федоровича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих положень частин першої, другої, четвертої
статті 49 Кримінального кодексу України

Київ
11 жовтня 2023 року
№ 166-1(I)/2023

Справа № 3-160/2023(301/23)

*Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України
у складі:*

Колісник Віктор Павлович (голова засідання),
Кичун Віктор Іванович,
Філюк Петро Тодосьович (доповідач),

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Нодя Степана Федоровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частин першої, другої, четвертої статті 49 Кримінального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Філюка П.Т. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а :

1. Нодь С.Ф. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність статті 62 Конституції України окремі положення статті 49 Кримінального кодексу України (далі — Кодекс), а саме: слово «нею», яке містить частина перша, та слова «особа, що вчинила кримінальне правопорушення», що його містять частини друга, четверта цієї статті.

Відповідно до статті 49 Кодексу:

— «особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею кримінального правопорушення і до дня набрання вироком законної сили минули такі строки:

1) два роки — у разі вчинення кримінального проступку, за який передбачене покарання менш суворе, ніж обмеження волі;

2) три роки — у разі вчинення кримінального проступку, за який передбачено покарання у виді обмеження волі, чи у разі вчинення нетяжкого злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років;

3) п'ять років — у разі вчинення нетяжкого злочину, крім випадку, передбаченого у пункті 2 цієї частини;

4) десять років — у разі вчинення тяжкого злочину;

5) п'ятнадцять років — у разі вчинення особливо тяжкого злочину» (частина перша); — «перебіг давності зупиняється, якщо особа, що вчинила кримінальне правопорушення, ухилилася від досудового розслідування або суду. У цих випадках перебіг давності відновлюється з дня з'явлення особи із зізнанням або її затримання, а з часу вчинення кримінального проступку — п'ять років. У цьому разі особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з часу вчинення кримінального правопорушення минуло п'ятнадцять років» (частина друга);

— «питання про застосування давності до особи, що вчинила особливо тяжкий злочин, за який згідно із законом може бути призначено довічне позбавлення волі, вирішується судом. Якщо суд не визнає за можливе застосувати давність, довічне позбавлення волі не може бути призначено і замінюється позбавленням волі на певний строк» (частина четверта).

Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається, що Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду постановою від 23 травня 2023 року касаційну скаргу в інтересах Нодя С.Ф. задовольнив частково, а саме: ухвалу Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 30 вересня 2020 року та ухвалу Закарпатського апеляційного суду від 15 вересня 2022 року змінив, процесуальні витрати на проведення судової експертизи відніс на рахунок держави, у частині задоволення клопотання Нодя С.Ф. про звільнення від кримінальної відповідальності та закриття кримінального провадження судові рішення залишив без змін.

Намагаючись обґрунтувати свої твердження щодо неконституційності окремих положень статті 49 Кодексу, автор клопотання цитує окремі положення Конституції України, Кодексу, посилається на рішення Конституційного Суду України, а також на судові рішення у його справі.

2. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга має містити, зокрема, обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Зі змісту конституційної скарги вбачається, що аргументація Нодя С.Ф. щодо неконституційності окремих положень статті 49 Кодексу зводиться до цитування положень Конституції України, Кодексу, рішення Конституційного Суду України.

Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що цитування нормативних актів без належної аргументації невідповідності Конституції України оспорюваного акта (його окремих положень) не є обґрунтуванням тверджень щодо його (їх) некон-

ституційності (ухвали Великої палати Конституційного Суду України від 26 вересня 2019 року № 36-у/2019, від 10 жовтня 2019 року № 45-у/2019, від 27 червня 2023 року № 12-уп/2023).

Отже, суб'єкт права на конституційну скаргу не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у цій справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 8, 32, 37, 50, 55, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Нодя Степана Федоровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частин першої, другої, четвертої статті 49 Кримінального кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала є остаточною.

**ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

УХВАЛА
Першої колегії суддів
Першого сенату
Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Хмельвського Зіновія Петровича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
частини четвертої статті 394
Цивільного процесуального кодексу України

Київ
11 жовтня 2023 року
№ 167-1(І)/2023

Справа № 3-173/2023(326/23)

*Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України
у складі:*

Колісник Віктор Павлович (голова засідання),
Кичун Віктор Іванович,
Філюк Петро Тодосьович (доповідач),

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Хмельвського Зіновія Петровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини четвертої статті 394 Цивільного процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Філюка П.Т. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Хмельвський З.П. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність статті 22 Конституції України (конституційність) частину четверту статті 394 Цивільного процесуального кодексу України (далі — Кодекс), відповідно до якої «у разі оскарження ухвали (крім ухвали, якою закінчено розгляд справи) суд може визнати касаційну скаргу необґрунтованою та відмовити у відкритті касаційного провадження, якщо правильне застосування норми права є очевидним і не викликає розумних сумнівів щодо її застосування чи тлумачення».

Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається, що Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду ухвалою від 30 травня 2023 року відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою представника Хмельвського З.П.

Автор клопотання стверджує, що внаслідок застосування Верховним Судом в остаточному судовому рішенні частини четвертої статті 394 Кодексу було порушено його право на касаційне оскарження судових рішень.

2. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга має містити, зокрема, обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Зі змісту конституційної скарги вбачається, що аргументація Хмельівського З.П. щодо невідповідності Конституції України частини четвертої статті 394 Кодексу зводиться до висловлення незгоди із застосуванням оспорюваних положень Кодексу в остаточному судовому рішенні в його справі, що не можна вважати обґрунтуванням тверджень щодо їх неконституційності.

Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що вирішення питань застосування судами законів України не належить до його повноважень [Ухвала Великої палати Конституційного Суду України від 31 травня 2018 року № 28-у/2018; ухвали Першого сенату Конституційного Суду України від 9 вересня 2020 року № 18-уп(I)/2020, Другого сенату Конституційного Суду України від 7 вересня 2022 року № 5-уп(II)/2022].

Отже, суб'єкт права на конституційну скаргу не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 8, 32, 37, 50, 55, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Хмельівського Зіновія Петровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини четвертої статті 394 Цивільного процесуального кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала є остаточною.

**ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

УХВАЛА
Другої колегії суддів
Першого сенату
Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Куртяка Євгена Зіновійовича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
пунктів 1, 5 частини шостої статті 19, пункту 2 частини третьої
статті 389 Цивільного процесуального кодексу України

Київ
11 жовтня 2023 року
№ 169-2(І)/2023

Справа № 3-151/2023(275/23)

*Друга колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України
у складі:*

Гришук Оксани Вікторівни — головуєчого, доповідача,
Петришина Олександра Віталійовича,
Совгірі Ольги Володимирівни,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Куртяка Євгена Зіновійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 1, 5 частини шостої статті 19, пункту 2 частини третьої статті 389 Цивільного процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Гришук О.В. та дослідивши матеріали справи, Друга колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Куртяк Є.З. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) пункти 1, 5 частини шостої статті 19, пункт 2 частини третьої статті 389 Цивільного процесуального кодексу України (далі — Кодекс).

Згідно з частиною шостою статті 19 Кодексу малозначними справами є: «справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб» (пункт 1); «справи про захист прав споживачів, ціна позову в яких не перевищує двохсот п'ятдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб» (пункт 5).

Відповідно до частини третьої статті 389 Кодексу не підлягають касаційному оскарженню: «судові рішення у малозначних справах та у справах з ціною позову, що не перевищує двохсот п'ятдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, крім випадків, якщо:

- а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики;
- б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до цього Кодексу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи;
- в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу;
- г) суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково» (пункт 2).

2. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї документів і матеріалів убачається таке.

2.1. Куртяк Є.З. звернувся у лютому 2022 року до суду з позовом до Шемрая Василя Ярославовича про стягнення 91 917, 69 грн, що становить вартість відновлювального ремонту пошкодженого автомобіля, та 10 000 грн на відшкодування моральної шкоди. Позовні вимоги він обґрунтував тим, що 9 серпня 2021 року неповнолітній Шемрай Ярослав Васильович (син Шемрая В.Я.), керуючи квадроциклом, порушив Правила дорожнього руху, унаслідок чого допустив зіткнення з транспортним засобом, власником якого є Куртяк Є.З. і який отримав механічні пошкодження.

Богородчанський районний суд Івано-Франківської області рішенням від 17 січня 2023 року, залишеним без змін постановою Івано-Франківського апеляційного суду від 16 травня 2023 року, у задоволенні позовних вимог відмовив, оскільки позов пред'явлено неналежному відповідачу, який не є власником та не був за кермом транспортного засобу, за участю якого сталася дорожньо-транспортна пригода.

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду ухвалою від 29 червня 2023 року відмовив Куртяку Є.З. у відкритті касаційного провадження. Відмову суд мотивував тим, що ціна позову у справі не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, а тому згідно з пунктом 1 частини шостої статті 19 Кодексу справа є малозначною, а згідно з пунктом 2 частини третьої статті 389 Кодексу судові рішення у малозначних справах касаційному оскарженню не підлягають, крім випадків, передбачених підпунктами «а»–«г» зазначеного припису, а їх Верховний Суд у справі Куртяка Є.З. не виявив.

2.2. Автор клопотання вважає, що оспорювані приписи Кодексу суперечать статті 3, статті 8, статті 9, частині третій статті 22, частинам першій, другій статті 24, частині першій статті 55, статті 64, пунктам 1, 3, 6 частини другої статті 129 Конституції України. Застосування Верховним Судом в остаточному судовому рішенні (ухвалі Верховного Суду від 29 червня 2023 року) пунктів 1, 5 частини шостої статті 19, пункту 2 частини третьої статті 389 Кодексу, які, на думку Куртяка Є.З., є дискримінаційними, призвело до порушення його прав на касаційне оскарження судових рішень, на рівний доступ до правосуддя та заборони звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів.

Обґрунтовуючи свої твердження, суб'єкт права на конституційну скаргу посилається на Конституцію України, Кодекс, Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII, а також на судові рішення у його справі.

3. Розв'язуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Друга колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша статті 55); конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Зі змісту конституційної скарги вбачається, що автор клопотання вважає оспорювані приписи Кодексу такими, що не відповідають Конституції України, оскільки вони спричиняють порушення його конституційних прав. Однак Куртяк Є.З. не наводить аргументів на підтвердження такого порушення, а фактично висловлює незгоду з існуючим юридичним регулюванням порядку касаційного оскарження судових рішень, що не можна вважати належним обґрунтуванням тверджень щодо невідповідності Конституції України пунктів 1, 5 частини шостої статті 19, пункту 2 частини третьої статті 389 Кодексу.

Отже, автор клопотання не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Друга колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Куртяка Євгена Зіновійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 1, 5 частини шостої статті 19, пункту 2 частини третьої статті 389 Цивільного процесуального кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала є остаточною.

**ДРУГА КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

УХВАЛА
Другої колегії суддів
Другого сенату
Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Верховода Георгія Ігоровича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
частини першої статті 35, частини другої статті 123
Кодексу адміністративного судочинства України

Київ
12 жовтня 2023 року
№ 171-2(II)/2023

Справа № 3-168/2023(314/23)

*Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України
у складі:*

Лемак Василь Васильович (голова засідання, доповідач),
Головатий Сергій Петрович,
Первомайський Олег Олексійович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Верховода Георгія Ігоровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 35, частини другої статті 123 Кодексу адміністративного судочинства України.

Заслухавши суддю-доповідача Лемака В.В. та дослідивши матеріали справи, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. Верховод Георгій Ігорович звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 35, частини другої статті 123 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — Кодекс).

Згідно з частиною першою статті 35 Кодексу «справа, розгляд якої розпочато одним суддею чи колегією суддів, повинна бути розглянута цим самим суддею чи колегією суддів, за винятком випадків, які унеможливають участь судді у розгляді справи».

Відповідно до частини другої статті 123 Кодексу «якщо заяву не буде подано особою в зазначений строк або вказані нею підстави для поновлення строку звернення до адміністративного суду будуть визнані неповажними, суд повертає позовну заяву».

Автор клопотання просить перевірити оспорювані приписи Кодексу на відповідність приписам статей 8, 19, 55, 129 Конституції України.

На думку Верховода Г.І., оспорювані приписи Кодексу «не відображають усього змісту спірних правовідносин після направлення касаційної скарги до Верховного Суду та після повернення касаційної скарги для усунення недоліків у встановлений судом строк. Дозволяють кожному новому складу суду чи судді-доповідачу приймати справу до свого провадження, по-іншому тлумачити зазначені положення Конституції України, на власний розсуд, без дотримання принципу „незмінності складу суду“, принципу „правової визначеності“, принципу „обов'язковості судового рішення“, чим обмежують право людини та громадянина на доступ до правосуддя та судовий захист, а також конституційне право на касаційне оскарження судового рішення у визначених законом випадках, що визнано та гарантовано в п.9 ч.1 ст.129 Конституції України».

До конституційної скарги долучено копії рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 30 червня 2021 року, постанови Третього апеляційного адміністративного суду від 30 листопада 2021 року, ухвали Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 9 травня 2023 року.

Обґрунтовуючи свої твердження, Верховод Г.І. посилається на окремі приписи Конституції України, Кодексу, а також на судові рішення у своїй справі.

2. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Конституції України Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України (перше речення статті 151¹).

Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, установленим статтями 55, 56 цього закону, та якщо, зокрема, з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням, у якому застосовано закон України (його окремі приписи), сплинуло не більше трьох місяців (абзац перший, пункт 2 частини першої статті 77); конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих приписів), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша статті 55); суб'єктом права на конституційну скаргу є особа, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі приписи) суперечить Конституції України (абзац перший частини першої статті 56); Конституційний Суд України відмовляє у відкритті конституційного провадження, визнавши конституційну скаргу непринятною, якщо зміст і вимоги конституційної скарги є очевидно необґрунтованими або наявне зловживання правом на подання скарги (частина четверта статті 77).

2.1. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї документів і матеріалів убачається таке.

Остаточним судовим рішенням у справі суб'єкта права на конституційну скаргу є ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 9 травня 2023 року, а отже, автор клопотання мав реалізувати право на звернення до Конституційного Суду України з конституційною скаргою до 9 серпня 2023 року.

Уперше Верховод Г.І. звернувся з конституційною скаргою до Конституційного Суду України 8 серпня 2023 року (підтверджено квитанцією АТ «Укрпошта» від 8 серпня 2023 року № 6900514518540), що була зареєстрована в Конституційному Суді України 11 серпня 2023 року за вх. № 18/272, тобто з дотриманням вимог, що їх встановлено пунктом 2 частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України». Секретаріат Конституційного Суду України листом від 16 серпня 2023 року за вих. № 004-018-18/3224 повернув конституційну скаргу Верховову Г.І. як таку, що за формою не відповідає вимогам Закону України «Про Конституційний Суд України».

Удруге Верховод Г.І. звернувся з конституційною скаргою до Конституційного Суду України 20 вересня 2023 року (підтверджено квитанцією АТ «Укрпошта» від 20 вересня 2023 року № 6901801367290), що була зареєстрована в Конституційному Суді України 25 вересня 2023 року за вх. № 18/314.

Автор клопотання порушує в конституційній скарзі питання про поновлення строку для звернення з конституційною скаргою до Конституційного Суду України з огляду на те, що зазначений строк було порушено не з його вини, а через повернення його конституційної скарги, з якою він звернувся вперше, Секретаріатом Конституційного Суду України.

Отже, з огляду на те, що Верховод Г.І. уперше звернувся з конституційною скаргою до Конституційного Суду України в межах тримісячного строку, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України вважає, що автор клопотання дотримав вимог пункту 2 частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» щодо строків звернення із конституційною скаргою до Конституційного Суду України.

2.2. Згідно зі статтею 151¹ Конституції України, статтями 55, 56, 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» оспорюваний закон України (його окремі приписи) повинен бути застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу, а саме частина перша статті 35, частина друга статті 123 Кодексу, які є предметом цієї конституційної скарги.

Автор клопотання просить перевірити оспорювані приписи Кодексу, які, на його думку, були застосовані в остаточному судовому рішенні в його справі — ухвалі Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 9 травня 2023 року, — на відповідність приписам статей 8, 19, 55, 129 Конституції України.

Твердячи про невідповідність частини першої статті 35, частини другої статті 123 Кодексу приписам Конституції України, Верховод Г.І. зазначає про порушення його права на судовий захист, гарантованого статтею 55 Конституції України, а також права на касаційне оскарження судового рішення у визначених законом випадках, гарантованого пунктом 8 частини другої статті 129 Конституції України.

Однак аналіз змісту остаточного судового рішення у справі Верховода Г.І. — ухвали Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 9 травня 2023 року — свідчить про те, що суд не застосував оспорюваних приписів Кодексу.

Отже, автор клопотання не дотримав вимог першого речення статті 151¹ Конституції України, частини першої статті 55, абзацу першого частини першої статті 56 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 83, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Верховода Георгія Ігоровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 35, частини другої статті 123 Кодексу адміністративного судочинства України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ДРУГА КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

УХВАЛА
Другої колегії суддів
Першого сенату
Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Пантелєєва Сергія Васильовича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
абзаців першого — чотирнадцятого підпункту 4 пункту 6
розділу II «Прикінцеві та перехідні положення»
Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення
реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року № 3668–VI,
частини першої статті 86 Закону України
«Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII

Київ
17 жовтня 2023 року
№ 174-2(І)/2023

Справа № 3-172/2023(324/23)

*Друга колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України
у складі:*

Гришук Оксани Вікторівни — головуючого,
Петришина Олександра Віталійовича,
Совгіри Ольги Володимирівни — доповідача,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Пантелєєва Сергія Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзаців першого — чотирнадцятого підпункту 4 пункту 6 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року № 3668–VI (Відомості Верховної Ради України, 2012 р., № 12–13, ст. 82), частини першої статті 86 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 2–3, ст. 12).

Заслухавши суддю-доповідача Совгірю О.В. та дослідивши матеріали справи, Друга колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Пантелєєв С.В. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність частині другій статті 6, частинам першій, другій статті 8, частині п'ятій статті 17, частинам другій, третій статті 22, частині другій статті 24, частині першій статті 46 Конституції України (конституційність) абзаци перший — чо-

тирнадцятий підпункту 4 пункту 6 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року № 3668–VI (далі — Закон № 3668), частину першу статті 86 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII (далі — Закон № 1697).

У частині першій статті 86 Закону № 1697 встановлено вимоги щодо стажу роботи для призначення пенсії за вислугу років прокурорам. Аналогічні положення містилися в абзацах першому — чотирнадцятому підпункту 4 пункту 6 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 3668, однак утратили чинність на підставі Закону № 1697.

Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається таке.

Пантелеєв С.В. звернувся до Головного управління Пенсійного фонду України в Полтавській області (далі — Управління) із заявою про призначення йому пенсії за вислугу років відповідно до статті 50¹ Закону України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 року № 1789–XII (далі — Закон № 1789) у редакції Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про прокуратуру“» від 12 липня 2001 року № 2663–III (далі — Закон № 2663), чинної на час його працевлаштування в органи прокуратури. Управління відмовило Пантелеєву С.В. у призначенні пенсії, оскільки стаття 50¹ Закону № 1789 у редакції Закону № 2663 втратила чинність, а підстави і порядок призначення пенсії за вислугу років прокурорам визначено статтею 86 Закону № 1697.

Пантелеєв С.В. звернувся до суду з адміністративним позовом до Управління, Головного управління Пенсійного фонду України в Київській області про визнання протиправним та скасування рішення про відмову у призначенні йому пенсії за вислугу років на підставі статті 50¹ Закону № 1789 у редакції Закону № 2663; про виплату призначеної пенсії в повному обсязі без обмеження; про зарахування до вислуги років навчання в Національній юридичній академії імені Ярослава Мудрого.

Київський окружний адміністративний суд рішенням від 22 грудня 2022 року вказаний адміністративний позов задовольнив частково, зокрема визнав протиправним та скасував рішення Управління про відмову у призначенні пенсії Пантелеєву С.В. на підставі статті 50¹ Закону № 1789 у редакції Закону № 2663.

Шостий апеляційний адміністративний суд постановою від 16 травня 2023 року скасував рішення Київського окружного адміністративного суду від 22 грудня 2022 року та зобов'язав Головне управління Пенсійного фонду України в Київській області зарахувати до стажу роботи Пантелеєва С.В. половину строку навчання на денному відділенні в Національній юридичній академії імені Ярослава Мудрого, у задоволенні решти позовних вимог відмовив.

Верховний Суд у складі Касаційного адміністративного суду ухвалою від 4 липня 2023 року відмовив Пантелеєву С.В. у відкритті касаційного провадження, оскільки його справа є малозначною. Проте Верховний Суд зазначив, що у прокурорів, які в період із 26 липня 2001 року до 1 жовтня 2011 року мали стаж роботи не менше 20 років, зокрема не менше 10 років на посадах прокурорів і слідчих прокуратури, виникло право на пенсійне забезпечення за вислугу років на підставі статті 50¹ Закону № 1789 у редакції Закону № 2663; позивач станом на 1 жовтня 2011 року не мав необхідного загального стажу роботи для призначення пенсії (20 років), а отже, у нього не виникло права на пенсійне забезпечення за вислугу років на підставі статті 50¹ Закону № 1789 у редакції Закону № 2663.

Пантелеєв С.В. вважає, що внаслідок застосування судами положень Закону № 3668, Закону № 1697, конституційність яких він оспорує і згідно з якими збільшено

стаж для призначення пенсії за вислугу років прокурорам, суттєво звужено зміст та обсяг його прав і свобод, зокрема права на соціальне забезпечення.

2. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Друга колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

2.1. За статтею 8 Закону України «Про Конституційний Суд України» Конституційний Суд України розглядає питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) чинних актів (їх окремих положень) (частина перша); «з метою захисту та відновлення прав особи Конституційний Суд України розглядає питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) акта (його окремих положень), який втратив чинність, але продовжує застосовуватись до правовідносин, що виникли під час його чинності» (частина друга).

Підпункт 4 пункту 6 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 3668 утратив чинність на підставі Закону № 1697. Згідно з підпунктом 4 пункту 6 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 3668 було внесено зміни до статті 50¹ Закону № 1789, тому цей підпункт не продовжують застосовувати до правовідносин, що виникли під час його чинності. Зазначене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 5 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — втрата чинності актом (його окремими положеннями), щодо якого порушено питання відповідності Конституції України.

2.2. Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша статті 55); конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, визначеним статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Зі змісту конституційної скарги вбачається, що Пантелеев С.В. не обґрунтував, у чому саме полягає неконституційність оспорюваних положень Закону № 1697, а також порушення його права на соціальний захист. Суб'єкт права на конституційну скаргу лише висловив незгоду із чинним законодавчим урегулюванням питань призначення пенсії за вислугу років прокурорам та із судовими рішеннями, ухваленими в його справі, що не є обґрунтуванням тверджень щодо неконституційності оспорюваних положень Закону № 1697.

Пантелеев С.В. цитує рішення Конституційного Суду України, окремі положення Конституції України, законів України, посилається на практику Європейського суду з прав людини. Однак цитування приписів Основного Закону України, юридичних позицій Конституційного Суду України без наведення аргументів щодо невідповідності Конституції України оспорюваних приписів закону України не є обґрунтуванням тверджень щодо їх неконституційності (ухвали Великої палати Конституційного Суду України від 24 травня 2018 року № 23-у/2018, від 31 травня 2018 року № 27-у/2018, від 7 червня 2018 року № 34-у/2018).

Отже, автор клопотання не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 8, 32, 37, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Друга колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Пантелєєва Сергія Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзаців першого — чотирнадцятого підпункту 4 пункту 6 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року № 3668-VI на підставі пункту 5 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — втрата чинності актом (його окремими положеннями), щодо якого порушено питання відповідності Конституції України; частини першої статті 86 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала є остаточною.

**ДРУГА КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

УХВАЛА
Третьюї колегії суддів
Першого сенату
Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Шерман Діани Володимирівни
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремого припису підпункту «а» пункту 2 частини шостої статті 34
Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб,
фізичних осіб — підприємців та громадських формувань»
від 15 травня 2003 року № 755-IV в редакції Закону України
«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України
щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно
та захисту прав власності» від 6 жовтня 2016 року № 1666-VIII

Київ
17 жовтня 2023 року
№ 175-3(I)/2023

Справа № 3-171/2023(317/23)

*Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України
у складі:*

Кривенка Віктора Васильовича — головуєчого,
Петришина Олександра Віталійовича — доповідача,
Філюка Петра Тодосьовича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Шерман Діани Володимирівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису підпункту «а» пункту 2 частини шостої статті 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань» від 15 травня 2003 року № 755-IV (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 31–32, ст. 263) у редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності» від 6 жовтня 2016 року № 1666-VIII (Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 47, ст. 800).

Заслухавши суддю-доповідача Петришина О.В. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. До Конституційного Суду України звернулася Шерман Д.В. із клопотанням перевірити на відповідність частині другій статті 3, частині першій статті 8, частинам першій, четвертій статті 41 Конституції України (конституційність) окремий при-

пис підпункту «а» пункту 2 частини шостої статті 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань» від 15 травня 2003 року № 755-IV в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності» від 6 жовтня 2016 року № 1666-VIII (далі — Закон), а саме «скасування реєстраційної дії».

Відповідно до пункту 2 частини шостої статті 34 Закону за результатами розгляду скарги Міністерство юстиції України та його територіальні органи ухвалюють мотивоване рішення про задоволення (повне чи часткове) скарги у спосіб ухвалення рішення про «скасування реєстраційної дії, скасування рішення територіального органу Міністерства юстиції України, прийнятого за результатом розгляду скарги, — у разі оскарження реєстраційної дії, рішення територіального органу Міністерства юстиції» (підпункт а).

На думку автора клопотання, оспорюваний припис Закону «передбачає відповідальність особи — власника частки у статутному капіталі юридичної особи, за помилки, допущені державним реєстратором, як представником держави та/або безпідставного, свавільного використання такого права Міністерством юстиції України».

На підтвердження своєї позиції Шерман Д.В. посилається на Конституцію України, закони України, рішення Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини, Доповідь про правовладдя, ухвалену Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеційська Комісія) на її 86-му пленарному засіданні, яке відбулося 25–26 березня 2011 року, та на судові рішення у своїй справі.

2. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша статті 55); у конституційній скарзі має міститись обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

З аналізу конституційної скарги вбачається, що автор клопотання, піддаючи сумніву відповідність Конституції України окремого припису підпункту «а» пункту 2 частини шостої статті 34 Закону, фактично висловлює незгоду із висновками Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду, викладеними в остаточному судовому рішенні в його справі, що не може вважатись належним обґрунтуванням тверджень щодо його неконституційності.

Отже, конституційна скарга не відповідає вимогам пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 61, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституцій-

ний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Шерман Діани Володимирівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого припису підпункту «а» пункту 2 частини шостої статті 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань» від 15 травня 2003 року № 755–IV в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності» від 6 жовтня 2016 року № 1666–VIII на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала є остаточною.

**ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

УХВАЛА
Першої колегії суддів
Другого сенату
Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Маєвої Тетяни Сергіївни
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
абзацу другого розділу II Закону України «Про внесення змін
до деяких законів України у зв'язку з прийняттям
Закону України „Про державну соціальну допомогу особам,
які не мають права на пенсію, та інвалідам“»,
частини першої статті 33 Закону України
«Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»

Київ
1 листопада 2023 року
№ 181-1(II)/2023

Справа № 3-174/2023(327/23)

*Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України
у складі:*

Юровська Галина Валентинівна (голова засідання, доповідач),
Лемак Василь Васильович,
Мойсик Володимир Романович,

розглянула на засіданні питання щодо відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Маєвої Тетяни Сергіївни про відповідність Конституції України (конституційність) абзацу другого розділу II Закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з прийняттям Закону України „Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам“» від 31 травня 2005 року № 2603–IV (Відомості Верховної Ради України, 2005 р., № 25, ст. 338), частини першої статті 33 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058–IV (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., №№ 49–51, ст. 376).

Заслухавши суддю-доповідача Юровську Г.В. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Маєва Т.С. звернулася до Конституційного Суду України із клопотанням перевірити на відповідність частині третій статті 22, частинам першій, четвертій статті 41,

частині третій статті 46 Конституції України (конституційність) абзацу другого розділу II Закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з прийняттям Закону України „Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам“» від 31 травня 2005 року № 2603–IV (далі — Закон № 2603), частину першу статті 33 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058–IV (далі — Закон № 1058).

Згідно з абзацом другим розділу II Закону № 2603 у Законі України «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 року № 1788–XII зі змінами (далі — Закон № 1788) «пункт „б“ статті 2, статті 5, 93–96 визнано такими, що втратили чинність у частині призначення соціальних пенсій».

Відповідно до частини першої статті 33 Закону № 1058 «пенсія по інвалідності залежно від групи інвалідності призначається в таких розмірах: особам з інвалідністю I групи — 100 відсотків пенсії за віком; особам з інвалідністю II групи — 90 відсотків пенсії за віком; особам з інвалідністю III групи — 50 відсотків пенсії за віком, обчисленої відповідно до статей 27 і 28 цього Закону».

Із матеріалів справи убачається, що станом на 6 липня 2022 року Маєва Т.С. отримувала пенсію як особа з інвалідністю I групи відповідно до Закону № 1058.

Маєва Т.С. 12 вересня 2022 року звернулася до Головного управління Пенсійного фонду України в Запорізькій області (далі — Управління) із заявою про призначення їй соціальної пенсії згідно зі статтями 93, 94 Закону № 1788, замість раніше призначеної пенсії.

Управління 22 вересня 2022 року повідомило, що на підставі заяви Маєвої Т.С. від 5 лютого 2008 року її переведено із соціальної пенсії на пенсію за інвалідністю відповідно до статей 32, 33 Закону № 1058, а також зазначило, що у зв'язку з втратою чинності статтею 93 Закону № 1788 за Законом № 2603, законних підстав для призначення соціальних пенсій немає.

Маєва Т.С. звернулася з адміністративним позовом до суду. Запорізький окружний адміністративний суд рішенням від 2 грудня 2022 року, залишеним без зміни постановою Третього апеляційного адміністративного суду від 6 червня 2023 року, у задоволенні позову відмовив. Колегія суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду ухвалою від 12 липня 2023 року відмовила у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою Маєвої Т.С. на рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 2 грудня 2022 року та на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 6 червня 2023 року на підставі пункту 1 частини першої статті 333 Кодексу адміністративного судочинства України.

Суб'єкт права на конституційну скаргу вважає, що оспорюваними приписами Закону № 2603, Закону № 1058 «погіршено соціальний стан осіб з I та II групою інвалідності, що є порушенням частини третьої статті 22, частин першої, четвертої статті 41, частини третьої статті 46 Конституції України».

2. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, визначеним статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77); конституційна скарга має містити конкретні приписи закону України, які слід перевірити на відповідність Конституції України, та конкретні приписи Конституції України, на відповідність яким треба перевірити закон України, а також обґрунтування тверджень про неконституційність

закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, порушено внаслідок застосування закону (пункти 5, 6 частини другої статті 55).

Особа, яка звертається до Конституційного Суду України, має не лише зазначити, а й аргументовано довести, як саме оспорюваний закон (його окремі приписи), який застосований в остаточному судовому рішенні в її справі, порушує її гарантоване Конституцією України право [абзац четвертий пункту 2 Ухвали Першого сенату Конституційного Суду України від 13 червня 2018 року № 20-у(І)/2018].

Зі змісту конституційної скарги вбачається, що Маєва Т.С. не обґрунтувала тверджень про неконституційність абзацу другого розділу II Закону № 2603, частини першої статті 33 Закону № 1058, не вказала, яким чином порушено її права, визначені Конституцією України.

Отже, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України зазначає, що Маєва Т.С. не дотримала вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», а це є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі за пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Маєвої Тетяни Сергіївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу другого розділу II Закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з прийняттям Закону України „Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам“» від 31 травня 2005 року № 2603-IV, частини першої статті 33 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058-IV на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Першої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

УХВАЛА
Першої колегії суддів
Першого сенату
Конституційного Суду України

**про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Релігійної громади (парафії)
Святого Миколая Української греко-католицької церкви
села Вікторів Галицького району Івано-Франківської області
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
частини першої статті 288, частин першої, другої, третьої статті 302,
частин першої, другої статті 303
Господарського процесуального кодексу України**

Київ
7 листопада 2023 року
№ 182-1(І)/2023

Справа № 3-165/2023(309/23)

*Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України
у складі:*

Колісник Віктор Павлович (голова засідання),
Кичун Віктор Іванович (доповідач),
Філюк Петро Тодосьович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Релігійної громади (парафії) Святого Миколая Української греко-католицької церкви села Вікторів Галицького району Івано-Франківської області щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 288, частин першої, другої, третьої статті 302, частин першої, другої статті 303 Господарського процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Кичуна В.І. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Релігійна громада (парафія) Святого Миколая Української греко-католицької церкви села Вікторів Галицького району Івано-Франківської області (далі — Релігійна громада) звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність статтям 8, 55, 64, 129 Конституції України (конституційність) части-

ну першу статті 288, частини першу, другу, третю статті 302, частини першу, другу статті 303 Господарського процесуального кодексу України (далі — Кодекс).

Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається, що Релігійна громада звернулася до Господарського суду Івано-Франківської області з позовною заявою до Релігійної громади (парафії) церкви Святого Отця Миколая Української автокефальної православної церкви села Вікторів Галицького району Івано-Франківської області про визнання незаконним та скасування рішень органів місцевого самоврядування, скасування державної реєстрації права постійного користування земельною ділянкою.

Господарський суд Івано-Франківської області рішенням від 26 листопада 2019 року, залишеним без змін постановою Західного апеляційного господарського суду від 27 жовтня 2021 року, відмовив Релігійній громаді у задоволенні позову.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду ухвалою від 9 січня 2023 року відмовив у відкритті касаційного провадження на підставі пункту 4 частини першої статті 293 Кодексу, оскільки наведені в касаційній скарзі підстави для поновлення строку на касаційне оскарження суд визнав неповажними. Згідно з приписами Кодексу зазначена ухвала Верховного Суду є остаточною та оскарженню не підлягає.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду ухвалою від 27 лютого 2023 року на підставі пункту 3 частини першої статті 293 Кодексу відмовив у відкритті касаційного провадження за повторно надісланою касаційною скаргою Релігійної громади. Згідно з приписами Кодексу зазначена ухвала Верховного Суду оскарженню не підлягає.

Релігійна громада звернулася до Великої Палати Верховного Суду з клопотаннями від 27 березня 2023 року, від 28 квітня 2023 року, зокрема, про перегляд ухвали Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду та передання справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду.

Велика Палата Верховного Суду ухвалами від 29 березня 2023 року, від 13 червня 2023 року відмовила Релігійній громаді у прийнятті до розгляду вказаних клопотань.

Обґрунтовуючи свою позицію, Релігійна громада посилається на окремі приписи Конституції України, Кодексу, Земельного кодексу України, Цивільного кодексу України, законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про охорону культурної спадщини», «Про свободу совісті та релігійні організації», рішення Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини, а також на судові рішення в її та в інших справах.

2. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Згідно з приписами Конституції України Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України (перше речення статті 151¹).

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша статті 55); конституційна

скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); суб'єктом права на конституційну скаргу є особа, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України (абзац перший частини першої статті 56); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, визначеним статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

2.1. Зі змісту конституційної скарги вбачається, що Релігійна громада, конкретизуючи приписи Кодексу, які належить перевірити на відповідність Конституції України, у прохальній частині конституційної скарги вказує частину першу статті 288, частини першу, другу, третю статті 302, частини першу, другу статті 303 Кодексу.

2.2. Дослідивши матеріали конституційної скарги, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України дійшла висновку, що остаточним судовим рішенням у справі Релігійної громади в розумінні приписів статті 151¹ Конституції України є ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 9 січня 2023 року, якою було повністю завершено судовий розгляд указаної справи.

Зі змісту ухвали Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 9 січня 2023 року вбачається, що суд не застосовував у ній положення частин першої, другої, третьої статті 302, частин першої, другої статті 303 Кодексу.

Отже, Релігійна громада у цій частині конституційної скарги не дотримала вимог частини першої статті 55, абзацу першого частини першої статті 56 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 1 статті 62 цього закону — звернення до Конституційного Суду України неналежним суб'єктом.

2.3. Аналіз змісту конституційної скарги свідчить, що аргументація Релігійної громади щодо неконституційності частини першої статті 288 Кодексу зводиться лише до висловлення незгоди із судовими рішеннями у її справі.

Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що незгода із судовими рішеннями у справі не є обґрунтуванням тверджень щодо неконституційності оспорюваних положень Кодексу в розумінні пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України» [ухвали Другого сенату Конституційного Суду України від 6 червня 2018 року № 17-у(ІІ)/2018, від 6 червня 2018 року № 18-у(ІІ)/2018, від 7 вересня 2022 року № 5-уп(ІІ)/2022].

Отже, Релігійна громада в цій частині не дотримала вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 8, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Релігійної громади (парафії) Святого Миколая Української греко-католицької церкви села Вікторів Галицького району Івано-Франківської області щодо відповідності Конституції України (конституційності) частин першої, другої, третьої статті 302, частин першої, другої статті 303 Господарського процесуального кодексу України на підставі пункту 1 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — звернення до Конституційного Суду України неналежним суб'єктом; частини першої статті 288 Господарського процесуального кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала є остаточною.

**ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

УХВАЛА
Першої колегії суддів
Першого сенату
Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Павлова Валентина Володимировича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
частини четвертої статті 328
Кодексу адміністративного судочинства України

Київ
7 листопада 2023 року
№ 183-1(І)/2023

Справа № 3-178/2023(333/23)

*Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України
у складі:*

Колісник Віктор Павлович (голова засідання),
Кичун Віктор Іванович (доповідач),
Філюк Петро Тодосьович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Павлова Валентина Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини четвертої статті 328 Кодексу адміністративного судочинства України.

Заслухавши суддю-доповідача Кичуна В.І. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. Павлов В.В. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням щодо перевірки на відповідність частинам першій, другій статті 55, статті 129¹ Конституції України (конституційність) частини четвертої статті 328 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — Кодекс).

Відповідно до частини четвертої статті 328 Кодексу «підставами касаційного оскарження судових рішень, зазначених у частині першій цієї статті, є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права виключно в таких випадках:

1) якщо суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду, крім випадку наявності постанови Верховного Суду про відступлення від такого висновку;

2) якщо скаржник вмотивовано обґрунтував необхідність відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду та застосованого судом апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні;

3) якщо відсутній висновок Верховного Суду щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах;

4) якщо судові рішення оскаржується з підстав, передбачених частинами другою і третьою статті 353 цього Кодексу.

Підставами касаційного оскарження судових рішень, зазначених у частинах другій і третій цієї статті, є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права».

Аргументуючи неконституційність оспорюваних приписів Кодексу, суб'єкт права на конституційну скаргу посилається на окремі приписи Конституції України, Кодексу, рішення Конституційного Суду України, а також на судові рішення в його справі.

2. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша статті 55); конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, установленим, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Зі змісту конституційної скарги вбачається, що аргументація Павлова В.В. зводиться до незгоди із застосуванням в остаточному судовому рішенні в його справі частини четвертої статті 328 Кодексу, що не можна вважати належним обґрунтуванням тверджень щодо неконституційності оспорюваних приписів Кодексу.

Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що особа, яка звертається до Конституційного Суду України, повинна не лише зазначити, а й аргументовано довести, як саме оспорюваний закон (його окремі положення), який був застосований в остаточному судовому рішенні в її справі, порушує її гарантоване Конституцією України право [ухвали Першого сенату Конституційного Суду України від 13 червня 2018 року № 20-у(І)/2018, Другого сенату Конституційного Суду України від 3 червня 2020 року № 10-уп(ІІ)/2020].

Отже, автор клопотання не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 58, 61, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Павлова Валентина Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини четвертої статті 328 Кодексу адміністративного судочинства України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.
2. Ухвала є остаточною.

**ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

УХВАЛА
Першої колегії суддів
Першого сенату
Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Бродового Сергія Григорійовича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
приписів частини першої статті 214, частини четвертої статті 424,
частини першої статті 425
Кримінального процесуального кодексу України

Київ
7 листопада 2023 року
№ 185-1(I)/2023

Справа № 3-179/2023(338/23)

*Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України
у складі:*

Колісник Віктор Павлович (голова засідання, доповідач),
Кичун Віктор Іванович,
Філюк Петро Тодосьович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Бродового Сергія Григорійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів частини першої статті 214, частини четвертої статті 424, частини першої статті 425 Кримінального процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Колісника В.П. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. Бродовий С.Г. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність статтям 1, 3, 8, 55 Конституції України (конституційність) приписи частини першої статті 214, частини четвертої статті 424, частини першої статті 425 Кримінального процесуального кодексу України (далі — Кодекс).

Згідно з Кодексом слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним із будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслі-

дування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявникові витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань; слідчого, який здійснюватиме досудове розслідування, визначає керівник органу досудового розслідування, а дізнавача — керівник органу дізнання, а в разі відсутності підрозділу дізнання — керівник органу досудового розслідування (частина перша статті 214); ухвала слідчого судді після її перегляду в апеляційному порядку, а також ухвала суду апеляційної інстанції за результатами розгляду апеляційної скарги на таку ухвалу оскарженню в касаційному порядку не підлягають (частина четверта статті 424); касаційну скаргу мають право подати: засуджений, його законний представник чи захисник — у частині, що стосується інтересів засудженого; виправданий, його законний представник чи захисник — у частині мотивів і підстав виправдання; підозрюваний, обвинувачений, його законний представник чи захисник; законний представник, захисник неповнолітнього чи сам неповнолітній, щодо якого вирішували питання про застосування примусових заходів виховного характеру, — у частині, що стосується інтересів неповнолітнього; законний представник чи захисник особи, щодо якої вирішували питання про застосування примусових заходів медичного характеру; прокурор; потерпілий або його законний представник чи представник — у частині, що стосується інтересів потерпілого, але в межах вимог, заявлених ними в суді першої інстанції; цивільний позивач, його представник або законний представник — у частині, що стосується вирішення цивільного позову; цивільний відповідач або його представник — у частині, що стосується вирішення цивільного позову; представник юридичної особи, щодо якої здійснюють провадження, — у частині, що стосується інтересів юридичної особи (частина перша статті 425).

Бродовий С.Г. вважає, що застосування приписів частини першої статті 214 Кодексу Національним антикорупційним бюро України та судами двох інстанцій дає підстави сумніватися у відповідності цих приписів вимогам Конституції України. На думку суб'єкта права на конституційну скаргу, припис частини четвертої статті 424 Кодексу звужує можливості реалізації права на судовий захист та доступ до суду, тому не відповідає вимогам Конституції України.

2. Розв'язуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); суб'єктом права на конституційну скаргу є особа, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України (абзац перший частини першої статті 56); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, визначеним статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77); Конституційний Суд України відмовляє у відкритті конституційного провадження, визнавши конституційну скаргу непринятною, якщо зміст і вимоги конституційної скарги є очевидно необґрунтованими (частина четверта статті 77).

2.1. Із доданої до конституційної скарги копії ухвали Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 4 вересня 2023 року, яка є остаточним судовим рішенням

у справі Бродового С.Г., убачається, що приписи частини першої статті 425 Кодексу в ній не застосовано.

Отже, Бродовий С.Г. у частині перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) приписів частини першої статті 425 Кодексу не є суб'єктом права на конституційну скаргу, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 1 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — звернення до Конституційного Суду України ненаlejним суб'єктом.

2.2. Зі змісту конституційної скарги вбачається, що аргументація Бродового С.Г. фактично зводиться до незгоди із застосуванням судами в його справі приписів частини першої статті 214, частини четвертої статті 424 Кодексу, що не можна вважати належним обґрунтуванням тверджень щодо їх неконституційності в контексті вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Отже, є підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в частині перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) приписів частини першої статті 214, частини четвертої статті 424 Кодексу згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Бродового Сергія Григорійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів частини першої статті 214, частини четвертої статті 424 Кримінального процесуального кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги; частини першої статті 425 Кримінального процесуального кодексу України на підставі пункту 1 статті 62 цього закону — звернення до Конституційного Суду України ненаlejним суб'єктом.

2. Ухвала є остаточною.

**ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

УХВАЛА
Другої колегії суддів
Другого сенату
Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Ноняка Михайла Васильовича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
приписів пункту 4 частини першої, частини другої статті 83,
статті 87¹ Закону України «Про державну службу»
від 10 грудня 2015 року № 889–VIII у редакції Закону України
«Про внесення змін до деяких законів України
щодо перезавантаження влади» від 19 вересня 2019 року № 117–IX,
пункту 3 частини першої статті 340, частин третьої, четвертої, п'ятої
статті 343 Кодексу адміністративного судочинства України

Київ
7 листопада 2023 року
№ 186-2(П)/2023

Справа № 3-175/2023(328/23)

*Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України
у складі:*

Лемак Василь Васильович (голова засідання),
Головатий Сергій Петрович (доповідач),
Первомайський Олег Олексійович,

розглянула на засіданні питання щодо відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Ноняка Михайла Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів пункту 4 частини першої, частини другої статті 83, статті 87¹ Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889–VIII (Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 4, ст. 43) у редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади» від 19 вересня 2019 року № 117–IX (Відомості Верховної Ради України, 2019 р., № 43, ст. 250), пункту 3 частини першої статті 340, частин третьої, четвертої, п'ятої статті 343 Кодексу адміністративного судочинства України.

Заслухавши суддю-доповідача Головатого С.П. та дослідивши матеріали справи, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Ноняк Михайло Васильович як суб'єкт права на конституційну скаргу (далі — Заявник) звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), приписи пункту 4

частини першої, частини другої статті 83, статті 87¹ Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889–VIII у редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади» від 19 вересня 2019 року № 117–IX (далі — Закон № 889), пункту 3 частини першої статті 340, частин третьої, четвертої, п'ятої статті 343 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — Кодекс).

Пунктом 4 частини першої статті 83 Закону № 889 встановлено, що державну службу припиняють за ініціативою суб'єкта призначення (статті 87, 87¹ Закону № 889).

Згідно з частиною другою статті 83 Закону № 889 зміна керівників або складу державних органів, керівників державної служби в державних органах та безпосередніх керівників не може бути підставою для припинення державним службовцем державної служби на посаді, що він її обіймає, з ініціативи новопризначених керівників, крім випадків, визначених статтею 87¹ Закону № 889.

Приписами статті 87¹ Закону № 889 встановлено, що, крім підстав, визначених статтею 87 Закону № 889, суб'єкт призначення може ухвалити рішення про звільнення державного службовця з посади державної служби категорії «А» з власної ініціативи, за поданням Прем'єр-міністра України або відповідного міністра чи керівника центрального органу виконавчої влади (керівника державного органу) протягом чотирьох місяців з дня призначення Прем'єр-міністра України або відповідного міністра чи керівника центрального органу виконавчої влади (керівника державного органу) з одночасним зарахуванням такого державного службовця за штат відповідного державного органу (частина перша); державні службовці, зараховані за штат відповідно до частини першої цієї статті, продовжують перебувати на державній службі згідно із Законом № 889, виконуючи обов'язки державного службовця в межах, визначених керівником відповідного державного органу; граничний строк такого перебування становить шість місяців з дня звільнення з посади відповідно до частини першої цієї статті (частина друга); умови оплати праці державних службовців, зазначених у частині другій цієї статті, визначає Кабінет Міністрів України (частина третя); протягом строку, визначеного частиною другою цієї статті, за пропозицією центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби, погодженою з відповідним суб'єктом призначення, державний службовець за його згодою може бути переведений на будь-яку вакантну посаду державної служби не нижче категорії «Б» у державних органах, юрисдикцію яких поширено на всю територію України, без проведення конкурсу (частина четверта); якщо протягом строку, визначеного частиною другою цієї статті, державному службовцеві не запропоновано переведення відповідно до частини четвертої цієї статті, такого державного службовця звільняє з державної служби керівник державного органу, за штатом якого він перебуває, з виплатою вихідної допомоги в розмірі шести посадових окладів за останньою посадою (частина п'ята); якщо протягом строку, визначеного частиною другою цієї статті, державний службовець тричі відмовився від переведення на іншу посаду відповідно до частини четвертої цієї статті, такого державного службовця звільняє з державної служби керівник державного органу, за штатом якого він перебуває, без виплати вихідної допомоги (частина шоста).

Відповідно до пункту 3 частини першої статті 340 Кодексу суддя-доповідач під час підготування справи до касаційного розгляду розв'язує питання про можливість попереднього розгляду справи або письмового провадження за наявними у справі матеріалами в суді касаційної інстанції.

Згідно з оспорюваними приписами статті 343 Кодексу суд касаційної інстанції залишає касаційну скаргу без задоволення, а рішення без змін, якщо немає підстав для скасування судового рішення (частина третя); суд касаційної інстанції скасовує судові рішення за наявності підстав, які мають наслідком обов'язкове скасування судового рішення (частина четверта); суд касаційної інстанції призначає справу до розгляду в судовому засіданні за відсутності підстав, установлених частинами третьою, четвертою цієї статті або статтею 345 Кодексу; справу призначають до розгляду в судовому засіданні, якщо хоч один суддя зі складу суду дійшов такого висновку; про призначення справи до розгляду в судовому засіданні ухвалюють ухвалу, яку підписує весь склад суду (частина п'ята).

На думку Заявника, оспорювані приписи Закону № 889 не відповідають статтям 1, 3, 5, 6, 8, 9, 19, 22, 24, 38, 43, 58, 64, 75, 79 Конституції України, а оспорювані приписи Кодексу — статтям 1, 8, 19, 55, 124, 129 Конституції України.

Обґрунтовуючи свою позицію щодо неконституційності оспорюваних приписів Закону № 889, Кодексу, Заявник посилається, зокрема, на приписи Конституції України, Закону № 889, Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо переважання влади» від 19 вересня 2019 року № 117-IX (далі — Закон № 117), Кодексу, на Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року, Конвенцію Міжнародної організації праці № 158 про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця 1982 року, Доповідь про правовладдя, ухвалену Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеційська Комісія) на її 86-му пленарному засіданні, яке відбулося 25–26 березня 2011 року [CDL-AD(2011)003rev], рішення Конституційного Суду України, а також на судові рішення у своїй справі.

2. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї документів і матеріалів впливає таке.

2.1. Кабінет Міністрів України розпорядженням від 20 квітня 2016 року № 295-р призначив Заявника на посаду Голови Державної служби України з безпеки на транспорті.

Кабінет Міністрів України розпорядженням від 25 вересня 2019 року № 828-р звільнив Заявника з посади Голови Державної служби України з безпеки на транспорті відповідно до частини першої статті 87¹ Закону № 889, а Державна служба України з безпеки на транспорті на виконання цього розпорядження видала наказ «Про оголошення розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.09.2019 року № 828-р „Про звільнення Ноняка М.В. з посади Голови Державної служби України з безпеки на транспорті“» від 26 вересня 2019 року № 1727-к.

Заявник, оскаржуючи судовим порядком зазначені розпорядчі акти щодо його звільнення з посади, просив суд, окрім визнання їх протиправними й скасування, поновити його на посаді Голови Державної служби України з безпеки на транспорті з 25 вересня 2019 року та зобов'язати Кабінет Міністрів України видати розпорядження про таке поновлення; стягнути з Державної служби з безпеки на транспорті на його користь середній заробіток за час вимушеного прогулу за розрахунком станом на дату ухвалення рішення у справі.

2.2. Окружний адміністративний суд міста Києва рішенням від 28 квітня 2021 року відмовив Заявникові в задоволенні позовних вимог.

Шостий апеляційний адміністративний суд постановою від 15 липня 2021 року апеляційну скаргу Заявника залишив без задоволення, а рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 28 квітня 2021 року — без змін.

Колегія суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду, розглянувши в попередньому судовому засіданні касаційну скаргу Заявника, ухвалила 8 грудня 2022 року постанову, що є остаточним судовим рішенням у справі Заявника, якою касаційну скаргу залишила без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій — без змін.

Суд касаційної інстанції зазначив, зокрема, що звільнення Заявника з посади Голови Державної служби України з безпеки на транспорті відбулося відповідно до статті 87¹ Закону № 889, та зауважив, що стаття 871 Закону № 889 «уже була предметом оцінки Верховного Суду у подібних правовідносинах у постановках від 19 січня 2022 року у справі № 640/8299/29, від 12 травня 2022 року у справі № 640/11002/20, від 16 червня 2022 року у справі № 640/5318/20, де Суд вказав на те, що стаття 87-1 Закону № 889–VIII у редакції Закону № 117–IX є чіткою, зрозумілою, оскільки не містить можливості її різного тлумачення та правозастосування і є передбачуваною. Також Суд не знайшов у змісті статті 87-1 Закону № 899–VIII врегулювання спірних відносин, яке б вказувало на її суперечність статтям 22, 38, 64 Конституції України, а також не знайшов норми Конституції України як норми прямої дії, яка б по-іншому врегульовувала ці відносини».

2.3. Конституційна скарга Заявника також містить клопотання про поновлення строку подання конституційної скарги.

3. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

3.1. Згідно зі статтею 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, визначеним статтями 55, 56 цього закону, та якщо з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням, у якому застосовано закон України (його окремі приписи), сплинуло не більше трьох місяців (абзац перший, пункт 2 частини першої); якщо суб'єкт права на конституційну скаргу пропустив строк подання конституційної скарги у зв'язку з тим, що не мав повного тексту судового рішення, він має право висловити в конституційній скарзі клопотання про поновлення пропущеного строку (частина третя).

Остаточне судове рішення у справі Заявника — постанова колегії суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 8 грудня 2022 року — набрало законної сили 8 грудня 2022 року, а Заявник звернувся до Конституційного Суду України з конституційною скаргою 6 жовтня 2023 року, тобто поза межами строку, що його встановлено для подання конституційної скарги.

Водночас Заявник зазначає, що копію остаточного судового рішення він отримав 10 липня 2023 року, цю копію видав йому Київський окружний адміністративний суд, до якого було передано матеріали справи Заявника у зв'язку з ліквідацією Окружного адміністративного суду міста Києва.

До конституційної скарги Заявник долучив належним чином засвідчену копію постанови колегії суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 8 грудня 2022 року, виготовлену 10 липня 2023 року Київським окружним адміністративним судом.

Отже, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України дійшла висновку, що пропущений Заявником строк подання конституційної скарги підлягає поновленню.

3.2. Згідно зі статтею 8 Закону України «Про Конституційний Суд України» Конституційний Суд України розглядає питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) чинних актів (їх окремих приписів) (частина перша); для захисту та відновлення прав особи Конституційний Суд України розглядає питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) акта (його окремих приписів), який утратив чинність, але продовжує застосовуватись до правовідносин, що виникли під час його чинності (частина друга).

Відповідно до пункту 5 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі є втрата чинності актом (його окремими приписами), щодо якого порушено питання відповідності Конституції України, крім випадків, визначених частиною другою статті 8 цього закону.

Верховна Рада України 23 лютого 2021 року ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення проведення конкурсів на зайняття посад державної служби та інших питань державної служби» № 1285–ІХ (далі — Закон № 1285), що набрав чинності 6 березня 2021 року. На підставі Закону № 1285 вилучено статтю 87¹ Закону № 889, а також зміни, що їх було внесено Законом № 117 до пункту 4 частини першої, частини другої статті 83 Закону № 889, унаслідок чого оспорювані Заявником приписи Закону № 889 утратили чинність.

З огляду на те, що приписи пункту 4 частини першої, частини другої статті 83, статті 87¹ Закону № 889 утратили чинність із 6 березня 2021 року та не є такими, що продовжують застосовуватися до правовідносин, що виникли під час їх чинності, — це є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині на підставі пункту 5 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України».

3.3. Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, визначеним, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Заявник твердить, що приписи пункту 3 частини першої статті 340, частин третьої, четвертої, п'ятої статті 343 Кодексу не відповідають статтям 1, 8, 19, 55, 124, 129 Конституції України.

Водночас аналіз змісту конституційної скарги Заявника в цій частині свідчить, що він не навів обґрунтування неконституційності оспорюваних приписів Кодексу, а обмежився цитуванням Конституції України й аналізом приписів Кодексу, що вносять касаційний розгляд справи.

Отже, Заявник у цій частині конституційної скарги не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 83, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Ноняка Михайла Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів пункту 4 частини першої, частини другої статті 83, статті 87¹ Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889-VIII у редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади» від 19 вересня 2019 року № 117-IX на підставі пункту 5 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — втрата чинності актом (його окремими приписами), щодо якого порушено питання відповідності Конституції України, приписів пункту 3 частини першої статті 340, частин третьої, четвертої, п'ятої статті 343 Кодексу адміністративного судочинства України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ДРУГА КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

ЗОВНІШНІ ЗВ'ЯЗКИ Конституційного Суду України

ЖОВТЕНЬ

2–10 жовтня	участь виконувача обов'язків Голови Конституційного Суду України Сергія Головатого та помічника судді Конституційного Суду України Костянтина Мазура у 136-му пленарному засіданні Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська Комісія) та її робочих органів (м. Венеція, Італійська Республіка)
6 жовтня	II Маріупольський конституційний форум «Візії майбутнього: конституційний вимір повоєнного відновлення України та європейської інтеграції», що його організував Конституційний Суд України спільно із Програмою підтримки ОБСЄ для України
20 жовтня	участь судді Конституційного Суду України Олександра Петришина у міжнародній конференції «Конституційний контроль як засадничий складник демократичної держави», що її організував Університет Миколаса Ромеріса спільно з Конституційним Судом Литовської Республіки, Парламентом Литовської Республіки та Асоціацією адвокатів Литви з нагоди Дня Конституції Литовської Республіки та 30-ї річниці від дня заснування Конституційного Суду Литовської Республіки (м. Вільнюс, Литовська Республіка)

ЛИСТОПАД

2–4 листопада	участь судді Конституційного Суду України Ольги Совгіри (онлайн) у XIV Національному конгресі конституційного права, що його організували Конституційний Суд Перу та Іberoамериканський інститут конституційного права (м. Арекіпа, Перу)

26–29 листопада

робочий візит делегації Конституційного Суду України до Федерального Конституційного Суду Німеччини та Інституту порівняльного публічного права і міжнародного права імені Макса Планка в межах співпраці з Німецьким фондом міжнародного правничого співробітництва (м. Карлсруе, м. Гайдельберг, Федеративна Республіка Німеччина)

**29 листопада –
1 грудня**

участь судді Конституційного Суду України Віктора Городовенка, члена Консультативної ради європейських суддів, у 24-му пленарному засіданні Консультативної ради європейських суддів (м. Страсбург, Французька Республіка)

Реферативний огляд публікацій із конституційного права за 2023 рік

ДИСЕРТАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аліксічук О. В. Тенденції розвитку сучасного парламентаризму: порівняльний аспект : дис. ... д-ра філософії / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2023. 289 с.

У дисертації вирішено актуальне наукове завдання, яке полягає у визначенні й аналізі тенденцій розвитку сучасного європейського та українського парламентаризму в порівняльному аспекті та розробленні перспективних напрямів і практичних рекомендацій щодо їх використання, зокрема в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України. Визначено, що процедурну європеїзацію українського парламентаризму забезпечує організаційний механізм, що характеризується діяльністю Комітету парламентського співробітництва Україна-ЄС, Комітету парламентської асоціації Україна-ЄС, Комітету з питань інтеграції України до Європейського Союзу та Верховної Ради України; інституційну європеїзацію українського парламентаризму — нормативний механізм, що характеризується модернізацією чинного законодавства відповідно до вимог європейського політичного і правового простору. Встановлено, що приклад України вказує на те, що впровадження демократії у «розділених» суспільствах, які не мали досвіду конституційного лібералізму, призводить до зростання націоналізму, етнічних конфліктів і війн. Запропоновано вдосконалити процедуру проведення експертизи законопроектів на відповідність законодавству ЄС та забезпечення участі України в міжнародних інтеграційних процесах, пов'язаних із діяльністю ЄС, у спосіб запровадження трьох традиційних для ЄС процедур — спільного ухвалення рішень, консультацій і згоди.

Грень Н. М. Дискримінація за віком: правовий аспект : дис. ... д-ра юрид. наук / Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2023. 533 с.

Дисертацію присвячено вирішенню науково-прикладної проблеми, що має важливе значення для правової науки та полягає в комплексному теоретико-правовому розумінні дискримінації за віком і формуванні належної правової політики протидії та запобігання віковій дискримінації. Проведений контент-аналіз практики Європейського суду з прав людини, законодавства Австрії, Бельгії, Чехії, Естонії, Фінляндії, Іспанії та Швеції дав можливість виокремити три загальні форми винятків у законодавстві держав, коли відбувається посилення на вік як виправдану ознаку: вік як умова для призначення, набуття або обчислення прав; наділення вікових груп певними пільгами; максимальні чи мінімальні межі віку для можливості реалізації певних прав. Для вдосконалення нормативних гарантій запропоновано: внести зміни до Конституції України, де вік вказати не факультативною ознакою через поняття «та інше», а нормативно визначеною ознакою дискримінації; удосконалити процедуру експертизи нормативних актів на предмет недопущення дискримінації; внести доповнення до законодавчої бази щодо загальної сфери дискримінації, зокрема в контексті гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації із правом Європейського Союзу; удосконалити інститут відповідальності за дискримінаційні дії, у тому числі за віковою ознакою. Обґрунтовано, що ключовим аспектом рішень Європейського суду з прав людини є те, що на сучасному етапі розвитку судових гарантій дискримінацію

визнано самостійною юридичною категорією, яка не потребує застосування додаткової норми матеріальної частини Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Демидюк О.Б. Організаційно-правові засади діяльності Вищої ради правосуддя : дис. ... д-ра філософії / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2023. 230 с.

Дисертація є комплексним дослідженням організаційно-правових засад діяльності Вищої ради правосуддя, у якому приділено увагу актуальним питанням функціонування цього органу суддівського врядування з урахуванням умов сучасного етапу державотворення. Предметом авторського аналізу стали питання правової природи, статусу та функцій Вищої ради правосуддя, її складу та порядку формування, а також системних зв'язків, які забезпечують її стале функціонування. Окремо досліджено ключові сегменти діяльності Вищої ради правосуддя та окреслено перспективи її розвитку. Запропоновано авторську класифікацію функцій Вищої ради правосуддя, зокрема їх диференціацію за рівнем правової регламентації на конституційні (формування суддівського корпусу, забезпечення незалежності суддів, юрисдикційна функція) та законодавчо визначені (контрольна, організаційно-управлінська, кадрово-управлінська, нормотворча, консультативна, комунікативна, іміджева). Зауважено, що конституційні функції Вищої ради правосуддя є відносно сталими, їх реалізація забезпечує відповідність цього органу конституційно окресленому статусу. Водночас законодавчо закріплені функції Вищої ради правосуддя є допоміжними та змінними величинами, характеризуються динамізмом і можуть зазнавати трансформацій. Аргументовано позицію, відповідно до якої недоцільно наділяти Вищу раду правосуддя правом законодавчої ініціативи. Водночас для досягнення мети діяльності Вищої ради правосуддя необхідно законодавчо закріпити за нею право на звернення з конституційним поданням.

Косяк Н. В. Конституційно-правові основи забезпечення обов'язковості виконання судового рішення в Україні : дис. ... д-ра філософії / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2023. 280 с.

У дисертації здійснено комплексне науково-теоретичне та практичне дослідження конституційно-правових основ забезпечення обов'язковості виконання судового рішення в Україні, аргументовано актуальність зазначеної теми, виокремлено наявні проблеми в процесі виконання судового рішення. На підставі аналізу наукових доробків українських та іноземних учених-правників сформовано висновок про необхідність ґрунтовного дослідження питань, що виникають у процесі виконання судового рішення в Україні. Доведено необхідність встановлення особливого механізму виконання рішення Конституційного Суду України, який забезпечить контроль щодо недопущення подальшого використання акта чи норми, які визнано неконституційними, органами державної влади й органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами. Важливим засобом забезпечення реалізації рішень Конституційного Суду України має стати підтримання високого авторитету органу конституційної юстиції, підвищення рівня правосвідомості та правової культури уповноважених на здійснення державних і самоврядних функцій, політиків та громадян. Автор доводить, що Конституційний Суд України під час розгляду та ухвалення рішень і висновків має закласти в них чіткі правові позиції, які будуть однозначними, аргументованими, своєчасними та сприйнятими суспільством як справедливі. Обґрунтовано положення, що в рішеннях і виснов-

ках Конституційного Суду України має бути максимально прописано дії суб'єктів щодо його виконання, також доречно обґрунтувати строки виконання таких рішень. Встановлено, що якість рішень і висновків Конституційного Суду України та їх виконання безпосередньо залежать від Суду, відсутності політичного тиску, професійності суддів і прозорості системи формування складу Суду, утвердження в суспільстві національних цінностей, дотримання стабільного зовнішнього курсу України на інтеграцію з Європейським Союзом та Організацією Північноатлантичного договору, підвищення рівня правової культури та свідомості громадян.

Кулявець О. С. Конституційна скарга у механізмі захисту прав людини : дис. ... д-ра філософії / Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2023. 154 с.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретичних і практичних аспектів реалізації конституційної скарги як засобу захисту прав людини. У розділі «Конституційна скарга як засіб захисту прав людини» досліджено конституційно-правові засади, природу, виявлено сутнісні характеристики конституційної скарги як форми звернення до Конституційного Суду України та засобу захисту прав людини, моделі конституційної скарги. У розділі «Проведення у справах за конституційними скаргами» розглянуто умови прийнятності та способи забезпечення конституційної скарги, виявлено особливості процедури розгляду справ за конституційними скаргами та виконання рішень Конституційного Суду України за конституційними скаргами. Задля вдосконалення механізму виконання рішень Конституційного Суду України у справах за конституційними скаргами запропоновано доповнити розділ 14 Закону України «Про Конституційний Суд України» положеннями, які детально та повно регламентували б виконання рішень, встановити вимогу обов'язкового зазначення в резолютивній частині рішення Конституційного Суду України певного порядку, строків їх виконання, порядку обов'язкового звітування перед Судом про виконання рішень. Відповідно, частини першу та другу статті 97 Закону України «Про Конституційний Суд України» запропоновано викласти в такій редакції: «З метою забезпечення реального виконання рішення, додержання висновку Конституційний Суд України має обов'язково визначити у своєму акті порядок і строки їх виконання, а також покласти на відповідні державні органи обов'язки щодо забезпечення виконання рішення, додержання висновку»; «Про результати виконання рішення, додержання висновку відповідальні за це органи у строк, визначений у рішенні, висновку, зобов'язані письмово повідомити Конституційний Суд України». Результати дослідження представлено як пропозиції з удосконалення норм чинного законодавства у вигляді проєктів законів України «Про внесення змін до Конституції України», «Про внесення змін до Закону України „Про Конституційний Суд України“ (щодо вдосконалення інституту конституційної скарги)».

Мукан І. В. Механізм виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні: державно-управлінський вимір : дис. ... д-ра філософії / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2023. 245 с.

У дисертації здійснено теоретичне, організаційно-правове та функціональне обґрунтування механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини в державно-управлінському вимірі. Зокрема, розкрито сутнісні ознаки механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини, узагальнено теоретичні підходи до його вдосконалення, проаналізовано нормативне забезпечення механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини та виявлено проблемні складники

в його функціонуванні. Узагальнено досвід європейських країн із організації процесу виконання рішень Європейського суду з прав людини та обґрунтовано його структурно-функціональну основу в умовах України. Проаналізовано структурно-функціональну модель механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини і виокремлено його ключові конвенційні та національні елементи. Обґрунтовано роль контрольної функції механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини та проаналізовано її характерні особливості. Розкрито організаційно-правові заходи щодо вдосконалення механізму виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні та запропоновано шляхи і форми його вдосконалення.

Стадник І. М. Захист конституційного права на особисте життя: питання теорії і практики : дис. ... д-ра філософії / Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2023. 239 с.

Дисертація є комплексним дослідженням захисту конституційного права на особисте життя, у якому на новому науковому рівні розкрито теоретичні та практичні аспекти зазначеної проблематики з позиції природного права, загальних принципів сучасного конституціоналізму з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України, національних судів. У розділі 1 «Загальнотеоретичні аспекти захисту конституційного права на особисте життя» визначено зміст конституційного права на особисте життя та охарактеризовано його складові елементи і рівень їх взаємного впливу та взаємозв'язку; встановлено місце права на особисте життя в системі конституційних особистих прав людини, його відмежування від суміжних конституційних прав; проаналізовано конституційні засади захисту права на особисте життя. У розділі 2 «Характеристика захисту конституційного права на особисте життя (на основі практики Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України, національних судів)» проаналізовано та систематизовано міжнародні стандарти захисту права на особисте життя та їх імплементацію в законодавство України, визначено зміст та обсяг позитивних зобов'язань держави щодо захисту конституційного права на особисте життя. На підставі аналізу практики Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України, національних судів сформульовано критерії правомірності/неправомірності обмежень та втручання у право на особисте життя.

Халюк С. О. Конституційно-правовий статус Вищої ради правосуддя в Україні та відповідних органів у зарубіжних країнах: порівняльний аналіз : дис. ... д-ра юрид. наук / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2023. 543 с.

Дисертацію присвячено дослідженню конституційно-правового статусу Вищої ради правосуддя в Україні та відповідних органів у зарубіжних країнах у спосіб їх порівняльного аналізу. У межах предмета дослідження розглянуто та проаналізовано стан наукових досліджень, регламентацію зазначеного правового статусу, методологію власного дослідження, генезу, поняття та елементи, правосуб'єктність, принципи, кадрові, дисциплінарні, контрольні-наглядові, організаційні повноваження, загально-соціальні та спеціально-юридичні гарантії конституційно-правового статусу Вищої ради правосуддя в Україні та відповідних органів у зарубіжних країнах. Обґрунтовано та запропоновано положення, узагальнення, класифікації, визначення, висновки, пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення предмета дослідження.

Ясельська Н. М. Електронне правосуддя як інструмент забезпечення доступу до суду в Україні та країнах Європейського Союзу : дис. ... д-ра філософії /

Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2023. 253 с.

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлено: по-перше, необхідністю комплексного та системного аналізу організаційно-правових засад функціонування та розвитку електронного правосуддя в Україні та країнах ЄС; по-друге, прагненням обґрунтувати перспективи вдосконалення української системи електронного правосуддя у спосіб інтеграції новітніх цифрових технологій штучного інтелекту; по-третє, потребою визначення ефективних механізмів забезпечення доступу до правосуддя в Україні та країнах ЄС в умовах надзвичайного та воєнного стану з урахуванням упровадження та використання систем електронного правосуддя. За результатами дослідження досвіду країн ЄС щодо використання ними цифрових технологій у судочинстві в період пандемії надано такі пропозиції щодо доопрацювання, функціонального вдосконалення та покращення систем електронного правосуддя: 1) об'єктивна потреба в удосконаленні нормативного (законодавчого) регламентування використання всіх елементів системи електронного правосуддя, зокрема у спосіб затвердження відповідних змін у процесуальних кодексах; 2) спрямувати державну політику країн на підвищення рівня цифрової компетентності у сфері використання електронного правосуддя і суддів та працівників судів, і громадян; 3) забезпечити рівноцінний доступ до систем електронного судочинства, зосереджуючи увагу на вразливих категоріях громадян та на регіонах із недостатньо розвиненим інфраструктурним доступом; 4) обладнати всі судові органи достатньою технічною базою та програмним забезпеченням із одночасним його обслуговуванням спеціалістами у сфері цифрових технологій; 5) вдосконалити захист персональної інформації та судової таємниці з метою недопущення їх розкриття, зокрема через введення жорсткого покарання та відповідальності за їх несанкціоноване поширення.

СТАТТІ ТА НАУКОВІ ДОПОВІДІ

Алексєєнко А., Федорченко О., Камінська О. Визначення конституційно-правової відповідальності в Україні відповідно до умов сучасності. *Юридичний бюлетень*. 2023. Вип. 29. С. 151–158.

У сучасних реаліях конституційно-правова відповідальність є важливим елементом інституту відповідальності органів державної влади. У статті наведено загальну характеристику й особливості конституційно-правової відповідальності, проаналізовано суб'єкти конституційно-правової відповідальності, досліджено санкції як форму вираження конституційно-правової відповідальності, конституційні делікти як підставу конституційно-правової відповідальності. Визначено ознаки, які властиві конституційно-правовій відповідальності. З'ясовано, що суб'єктом конституційно-правової відповідальності є особливе коло суб'єктів, що є вужчим за коло суб'єктів конституційного права. Ними можуть бути тільки органи публічної влади або їх посадові особи. Важливим елементом, який відрізняє конституційно-правову відповідальність від інших видів юридичної відповідальності, є порядок, процес реалізації. Основним способом реалізації будь-якої іншої юридичної відповідальності (кримінальної, адміністративної, цивільно-правової) є судовий порядок, натомість конституційно-правова відповідальність може бути реалізована через ухвалення рішення компетентними органами державної влади або органами місцевого самоврядування. Насамперед конституційно-правову відповідальність варто визначати як конституційно-правове відношення в широкому (загальному) його розумінні, що є заснованим на державно-

му примусі, яке виникає з моменту вчинення конституційного делікту, одна сторона якого — правопорушник, зобов'язаний понести юридичну відповідальність, передбачену санкцією порушеної правової норми, а інша сторона — інстанція конституційно-правової відповідальності, яка має повноваження притягнути його до відповідальності.

Барабаш Ю., Бориславська О. Конституційна юриспруденція (офіційна конституційна доктрина) в Україні: проблеми становлення. *Право України*. 2023. № 7. С. 53–69.

Попри те, що орган конституційної юстиції функціонує в Україні упродовж досить тривалого періоду часу, питання стосовно природи й сутності конституційної юриспруденції (офіційної конституційної доктрини) досі є предметом дискусій для вітчизняної наукової спільноти. Водночас світовий дискурс із цього питання обертається навколо того, що сучасні конституційні суди творять право, а конституційна юриспруденція як результат їхньої діяльності суттєво впливає на розвиток національних суспільно-політичних систем. Проаналізовано, що являє собою конституційна юриспруденція сьогодні, якою є її природа та основні проблеми становлення в Україні. Оскільки концепція офіційної конституційної доктрини досить активно розвивається у Литві, окрему увагу присвячено аналізу литовського досвіду, де конституційне право розуміють як «право конституції», що охоплює, окрім офіційного конституційного тексту, інтерпретаційні акти Конституційного Суду. Враховуючи виокремлені властивості конституційної юриспруденції, проаналізовано її формування в Україні крізь призму національних особливостей. У результаті з'ясовано, що на її становленні негативно позначилися передусім поширені впродовж тривалого періоду часу підходи в академічній доктрині, зокрема «радянський» підхід до розуміння джерел конституційного права, що призвело до применшення ролі конституційної юриспруденції. Характеризуючи сучасний етап розвитку офіційної конституційної доктрини в Україні, автори констатували, що загалом Конституційний Суд України сформував методологічну й аксіологічну основи своєї юриспруденції. Особливо цінними з погляду аксіологічної наповненості видаються останні рішення, ухвалені Конституційним Судом України вже після початку повномасштабної збройної агресії Росії проти України, в яких чітко артикульовано на конституційних цінностях і їхньому фундаментальному характері.

Бесчастний В. М., Ремінська Ю. Ю. Право на прийняття рішень щодо здоров'я: «ізомери» конституційно-правової конструкції (теоретичні аспекти). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2023. Т. 30. № 2. С. 51–69.

У межах поступового, але водночас інтенсивного розвитку сучасної конституційної парадигми постійно матеріалізуються нові права чи, принаймні, їх якісно нові вияви. Одним із таких прав є право людини ухвалювати рішення щодо здоров'я, тобто рішення, ухвалені особою щодо проблем зі своїм здоров'ям, а також щодо лікування або відмови від нього. Хоча в більшості випадків це право прямо не закріплено в конституційно-правових приписах, воно має фундаментальне значення, оскільки є актом особистої автономії. Статтю присвячено розумінню права на ухвалення рішень щодо здоров'я як права, що об'єднує у своєму змісті низку конституційно закріплених цінностей, і тому пропонує якісно новий підхід до «калібрування» його сутності. У нормативному розумінні зазначене право складається із трьох невід'ємних складників: 1) суб'єктного; 2) когнітивно-прагматичного; 3) вольового. За допомогою так званого методу «очищення цибулини до самісінької серцевини» автори покроково обгово-

рюють три шари досліджуваного права. Зокрема, ґрунтуючись на аналізі спеціальної наукової літератури, до таких шарів автори віднесли: перший зовнішній шар, що формується з низки незалежних, але тісно взаємопов'язаних між собою конституційних цінностей; другий шар, що визначає можливість виправданого втручання держави у досліджуване право; третій шар — людська гідність як абсолютна серцевина права, в яку за будь-яких умов державі та її органам заборонено втручатися і яку не може бути будь-яким чином звужено чи обмежено. Зроблено висновок, що у разі здійснення конституційного захисту права на ухвалення рішень щодо здоров'я орган конституційного контролю має розглянути, чи достатньо перевірити раціональність запровадження оскаржуваного нормативного регулювання, чи оскаржуваний закон (окреме його положення) має бути перевірений за допомогою тесту на пропорційність.

Белов Д. М., Данко В. Й. Правові позиції Конституційного Суду України: аналіз правової доктрини. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2022. Вип. 73. Ч. 2. С. 174–181.

Автори визначають конституційний контроль як один із основних елементів правової охорони конституції. Складність визначення його природи виражається у неоднозначності підходів серед науковців щодо аналізу цього поняття. Наука конституційного права виділяє два підходи до розуміння конституційного контролю — широкий та вузький. На думку авторів, узагальнюючи вказані формулювання, можна стверджувати, що вони відображають лише один із аспектів розуміння конституційного контролю — з погляду функціонального підходу, тобто більшою мірою акцентовано на перевірці конституційності законів та інших актів. У розумінні авторів — прихильників функціонального підходу, конституційний контроль — це лише конституційний нормативний контроль. Наведене дає підстави для висновку про те, що питання з'ясування юридичної природи правових позицій Конституційного Суду України є неоднозначним та до цього часу не вирішеним. Це пов'язано насамперед зі складним та багатоаспектним розумінням ролі, статусу та місця органу конституційної юрисдикції в системі органів державної влади. Не сприяє з'ясуванню природи правових позицій Конституційного Суду України і відсутність законодавчої дефініції цього поняття. Незважаючи на це, термін активно використовують і Конституційний Суд України у своїх рішеннях, і наукова спільнота задля відображення аргументів, які визначають позицію Конституційного Суду України з питань правозастосування. Правові позиції набувають і нормативного обов'язкового змісту, що впливає з форми, у якій вони відображені — актів Конституційного Суду України. При цьому правові позиції можуть бути висловлені й у мотивувальній, і в резолютивній частині рішення. Необхідність забезпечення незмінюваності правових позицій Конституційного Суду України є продовженням принципу правової визначеності та стабільності Конституції як Основного Закону України. Однак питання можливості перегляду правових позицій Конституційним Судом України набуває більшої актуальності у зв'язку з частковою політичною заангажованістю Конституційного Суду України у попередні роки його діяльності, що потребує перегляду певних позицій через зміну соціально-політичного устрою держави. Окреслене питання, разо із іншими, є безперечно додатковим предметом окремого наукового дослідження.

Бисага Ю. М., Белов Д. М., Натуркач Р. П. Правотворчість судової влади при здійсненні правосуддя як джерело виборчого права. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. № 2. С. 11-16.

Статтю присвячено висвітленню окремих теоретичних питань виборчого права України. Зосереджено увагу на розкритті термінологічних особливостей категорії «джерела виборчого права». Наведено думки деяких учених-конституціоналістів щодо аналізованого поняття. Автори зосереджують свою увагу на особливостях судової правотворчості як особливому джерелі виборчого права. Вказано, що окремі рішення судів загальної юрисдикції в сучасних умовах слід визнавати джерелами виборчого права, за умови коли: а) вони містять норми-приписи, які безпосередньо впливають на регулювання суспільних відносин, що виступають предметом виборчого права; б) дія цих рішень поширюється на значне коло суб'єктів виборчих правовідносин; в) чітко відстежуються причиново-наслідкові (детермінічні) зв'язки між волевиявленням суду та змінами в поведінці або діяльності суб'єктів, щодо яких рішення суду має відповідне значення. Крім того, обґрунтовано, що правові позиції Конституційного Суду України можна вважати самостійними джерелами права, та відзначено фактичну неможливість однозначного віднесення їх до будь-яких із відомих теорії права джерел права. Так, зокрема, правові позиції органу конституційної юстиції виражають державну волю (адже виникають як акт державного органу); вони мають офіційний та загальнообов'язковий характер; вони відіграють роль нормативної основи в правотворчості та слугують орієнтиром у правотворчості і правозастосуванні для більшості суб'єктів правовідносин; вони мають універсальний характер, тобто вони не є результатом вирішення і предметом застосування в конкретній справі, а можуть бути використані в аналогічних чи схожих ситуаціях задля обґрунтування позицій; правові позиції є відображенням правової визначеності і мають формулюватись у такий спосіб, щоб не допустити їх неоднакового, спотвореного розуміння чи неналежного застосування; правові позиції мають сталий характер, тобто під час розгляду наступних справ Конституційний Суд України керується раніше висловленими правовими позиціями.

Бочарова Н. В. Права людини в умовах урбанізації. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Право». 2023. № 1 (6). С. 38-47.

Світова практика свідчить, що однією з важливих функцій міського самоврядування останніми роками стає надання управлінських послуг, які відповідають місцевим потребам і пріоритетам, пов'язаним із реалізацією прав людини на місцевому рівні. Хоча основна відповідальність за сприяння та захист прав людини покладається на національні уряди, просування культури прав людини в місцевих органах відіграє життєво важливу роль у сприянні повазі та реалізації прав людини в суспільстві. У статті проаналізовано зв'язок між процесом урбанізації і процесом «муніципалізації прав людини», під яким розуміється перенесення правозахисної діяльності на локальний рівень, переважно у міста. Зазначено, що тенденції суспільно-політичного і соціально-економічного розвитку кінця 80-х — початку 90-х років ХХ століття, пов'язані зі стрімким розвитком великих міст і створенням міських агломерацій, призвели до залучення міст до дискурсу та практики міжнародних прав людини, коли останніх почали враховувати у формуванні міської політики. Вказано, що залучення мегаполісів до правозахисної діяльності відбувалося на фоні двох явищ: по-перше, це поява концепції «міст прав людини» і формування відповідного суспільно-політичного руху, який швидко набув міжнародного характеру; по-друге, це виникнення доктрини і глобального руху за право на місто. У статті розкрито

їх сутність і значимість. Автор робить висновок про необхідність подальших теоретичних досліджень у сфері доктринальних і практичних аспектів проблеми зв'язку урбанізації з правами людини.

Водянніков О. Ю. Компетенція судів системи судоустрою України щодо конституційного контролю за нормативно-правовими актами. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 9–22.

Статтю присвячено питанню визначення підстав, змісту і меж компетенції судів системи судоустрою щодо контролю за конституційністю нормативних актів, визначення її співвідношення з повноваженнями Конституційного Суду України за чинної моделі конституційного контролю в Україні. У статті обґрунтовано, що принципи верховенства Конституції України і прямої дії її положень, закріплені в статті 8 Конституції України, у поєднанні з презумпцією конституційності, що є засадою конституційного правопорядку, визначають конституційну функцію судів щодо забезпечення верховенства Конституції та прямої дії положень, які гарантують конституційні права і свободи. Така функція визначає повноваження судів щодо конституційного контролю, які мають характер *sui generis* і які поділяють на три типи: 1) повноваження комплементарного конституційного контролю у випадку законодавчих положень, визначення конституційності яких належить до юрисдикції Конституційного Суду України, які дозволяють різне тлумачення і застосування (тобто не є *a priori* неконституційними); 2) повноваження інцидентного (казуального) конституційного контролю щодо відповідності Конституції України актів, які суд має застосувати під час вирішення справи; 3) повноваження безпосереднього конституційного контролю, які охоплюють контроль у відношенні (i) актів, що не належать до компетенції Конституційного Суду України, та (ii) актів Президента України, Верховної Ради України (крім законів і міжнародних договорів) та Кабінету Міністрів України, які стосуються конституційних прав і свобод конкретної особи. У статті також обґрунтовано, що з огляду на вказану конституційну функцію судів конституційне повноваження Верховного Суду щодо звернення з поданням до Конституційного Суду України має два типи: 1) конституційне звернення *proprio motu*, тобто за власною ініціативою без прив'язки до конкретної справи, що є тотожним праву на конституційне звернення інших суб'єктів, визначених статтею 150 Конституції України; 2) конституційне звернення *alia motu*, тобто за зверненням суду системи судоустрою до Верховного Суду стосовно внесення до Конституційного Суду України подання щодо конституційності закону чи іншого правового акта, який згідно з висновом суду суперечить Конституції України. Автор обстоює тезу, що звернення *alia motu* мають обов'язково бути передані на розгляд до Конституційного Суду України.

Головко К. В. 25 років після ратифікації Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: конституційно-правові роздуми. *Нове українське право*. 2023. Вип. 3. С. 76–80.

У статті запропоновано напрями подальшого удосконалення виконання постанов і застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні. Підвищення уваги до проблематики конституційного права є характерною тенденцією розвитку цієї галузі національного права протягом останніх кількох років. Після проголошення незалежності України трансформація державного права у конституційне право супроводжувалась акцентуванням на правах і свободах людини і громадянина. Цей інститут розвивався

поступово та постійно. Розвиток цього інституту конституційного права відбувається з урахуванням європейських цінностей, тому 25 років із моменту ратифікації Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі — Конвенція) — це важлива віха. Констатовано, що конституційно-правову регламентацію питання застосування Конвенції здійснено, крім загальних положень Основного Закону України 1996 року, спеціальними положеннями Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року. У статті рекомендовано поділити цей закон на два розділи. Перший із цих розділів логічно з урахуванням назви закону присвятити питанням виконання постанов Європейського суду з прав людини (рішення Європейського суду з прав людини мають процесуальний характер, тому держави — учасниці Ради Європи не залучені до їх виконання). Цей розділ можна структурувати так, як це є зараз (віднести до нього глави 2 та 3). Однак із погляду конституційного права більш доцільним було б виокремлення в одну главу закону всіх положень, які стосуються заходів індивідуального характеру, та ще в одну главу — усіх положень, які стосуються заходів загального характеру. Другий із цих розділів з огляду на назву закону варто присвятити питанням застосування практики Європейського суду з прав людини. До складу цього розділу доцільно віднести положення глави 4, але деталізувавши їх. Запропоновано одну з таких глав присвятити питанням застосування практики Європейського суду з прав людини лише Конституційним Судом України.

Деркач В. В. Конституційно-правове забезпечення розвитку медіації в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 1. С. 56–60.

У статті відображено дослідження конституційно-правового забезпечення розвитку медіації в Україні. Основну увагу акцентовано на правовому понятті «медіація», правовому розумінні даного явища в законодавстві України, а також розглянуто історію становлення медіації в державі та особливості її застосування до неповнолітніх. Окрім того, виокремлено норми Конституції України, які стимулюють вирішення спорів за допомогою примирення, та узагальнено основні засади конституційно-правового забезпечення розвитку медіації в Україні. Проведено аналіз конституційних норм (прямої дії), які є джерелом медіаційного процесу в державі, та норм Закону України «Про медіацію». Наведено приклади застосування медіації в різних галузях законодавства. Визначено, що медіація є найбільш ефективним і гнучким інструментом реалізації політичної волі у спосіб запобігання конфліктності в політичній сфері.

Жалімас Д. Перехідне правосуддя: основні справи Конституційного Суду Литовської Республіки. *Український часопис міжнародного права*. 2023. № 2. С. 12–18.

В основу тексту статті покладено лекцію, прочитану 12 травня 2023 року в Інституті міжнародних відночин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Зазначено, що через функцію абстрактного конституційного контролю конституційні суди не так часто можуть бути залучені до вирішення питань правосуддя перехідного періоду. Наголошено, що Конституційний Суд Литовської Республіки, вирішуючи конституційно релевантні історичні питання, робить особливо значний внесок у зміцнення основ державності та демократичного конституційного ладу, а також у запобігання спробам перегляду історичної правди та приниження гідності жертв міжнародних злочинів. Це є одним із доказів того, наскільки багатогранною та суспільно важливою може бути діяльність конституційних судів.

Камінська Н. В. Повноваження органів конституційної юрисдикції з питань міжнародних договорів: досвід зарубіжних держав та України. *ScienceRise: Juridical Science*. 2023. № 2 (24). С. 4–10.

В умовах реалізації Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу та повоєнного відновлення власне на Конституційний Суд України, разом із іншими органами публічної влади, покладено поважну місію утвердження та реалізації загальнолюдських цінностей, міжнародних стандартів. У статті зроблено компаративістський аналіз повноважень органів конституційної юрисдикції з питань міжнародних договорів, для чого автор вирішує такі завдання: 1) з'ясувати стан регулювання повноважень органів конституційної юрисдикції, що стосуються міжнародних договорів, у Конституції України і конституціях зарубіжних держав; 2) узагальнити тенденції і закономірності конституційно-правового забезпечення повноважень цих органів у цьому напрямі; 3) визначити напрями вдосконалення конституційно-правового регулювання повноважень Конституційного Суду України в умовах євроінтеграції. Конституційно-правове регулювання повноважень органів конституційної юрисдикції здійснюється в конституціях, більшість держав мають спеціальні закони (конституційні або органічні) про конституційний суд (раду, трибунал тощо), де детально регламентовано функції, повноваження цих органів і їх членів, порядок формування, процедури діяльності тощо. До основних повноважень цих органів належить, зокрема, розгляд питань про відповідність законів ратифікованим міжнародним договорам, положень інших актів, виданих центральними державними органами, конституції, ратифікованим міжнародним договорам і законам (попередній і наступний конституційний контроль). Органи конституційної юрисдикції зарубіжних держав мають значно більший обсяг компетенції та їх ефективність, ніж у Конституційного Суду України, тому доцільною є його певна модернізація. Зокрема, вартий уваги досвід Словаччини і Польщі, особливо з огляду на їх вступ до Європейського Союзу, щодо розширення компетенції органів конституційної юрисдикції і певних процедур їх діяльності, зокрема конституційного контролю щодо міжнародних договорів.

Кириченко Ю. В., Назаренко П. Г. Конституційне регулювання права на таємницю листування в Україні та європейських державах. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 23–27.

У статті досліджено конституційну практику нормативного регулювання права на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, закріпленого в статті 31 Конституції України та в аналогічних нормах конституцій європейських держав. Обґрунтовано необхідність викладення зазначеної норми в новій редакції. Зазначено, що вирішальну роль у житті кожної людини відіграє кореспонденція, адже передання інформації в будь-який спосіб є основою становлення й розвитку інформаційного суспільства в Україні. Наголошено, що право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції закріплено в міжнародних документах із прав людини та в конституціях Боснії і Герцеговини, Грузії, Ліхтенштейну, Португалії, Сан-Марино, Фінляндії, Швейцарії та Швеції, у яких зазначене право розташоване поряд з іншими правами людини. У конституціях Албанії, Бельгії, Греції, Естонії, Люксембургу, Північної Македонії, Молдови, Нідерландів, Німеччини, Польщі, Румунії, Сербії, Словаччини, Словенії, Хорватії, Чехії та Чорногорії це право закріплено окремо від інших прав людини. Констатовано, що Україна, як і деякі європейські держави, на конституційному рівні закріпила різні види кореспонденції, що підлягають захисту з боку держави. Наголошено на доцільності розширення кола видів кореспон-

денції через закріплення в статті 31 Конституції України терміна «електронна кореспонденція», адже в сучасних умовах поширення різних комп'ютерних комунікаційних систем є актуальним питанням правового забезпечення режиму таємниці спілкування, що здійснюється за їх допомогою. Встановлено, що додержуючись вимог міжнародних документів із прав людини, деякі європейські держави на конституційному рівні встановили тимчасові обмеження реалізації права на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, яких немає в статті 31 Конституції України. Наголошено на недоцільності визначати в конституційній нормі мету, за якої встановлено обмеження права на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, оскільки це питання має регулювати галузеве законодавство, в якому повинно бути чітко встановлено, за наявності яких підстав і в якій процесуальній формі допустимо таке серйозне обмеження важливого конституційного права людини і громадянина. Задля усунення суперечностей між положеннями міжнародних документів із прав людини і національним законодавством, а також урахуваючи зарубіжний досвід щодо конституційного регулювання права на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, запропоновано викласти в новій редакції положення статті 31 Конституції України.

Книш В. В. Особливості юридичного закріплення конституційно-правової відповідальності у Франції. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Івано-Франківськ, 2023. № 61. С. 4.51–4.57.

У статті досліджено особливості становлення, розвитку та юридичного закріплення інституту конституційно-правової відповідальності у Франції. Йдеться і про позитивну (перспективну), і про негативну (ретроспективну) відповідальність державно-правових інституцій Франції. На думку автора, позитивна конституційно-правова відповідальність Президента Франції зводиться до широкої сфери його повноважень як глави держави і як основного координатора виконавчої влади, а саме: 1) кадрове формування виконавчої влади; 2) у взаємодії з парламентом; 3) у сфері функціонування інститутів безпосередньої демократії; 4) у сфері міжнародних відносин — акредитує послів і надзвичайних посланців в іноземних державах; 5) у галузі оборони та виникнення надзвичайних обставин. Окрему увагу приділено позитивній конституційно-правовій відповідальності уряду Франції (Ради Міністрів), яка, на думку автора, є вужчою, ніж відповідальність Президента Франції. Уряд визначає і проводить політику нації, розпоряджається адміністрацією та збройним силами. У межах відповідальності уряду Франції з'ясовано і позитивну конституційно-правову відповідальність Прем'єр-міністра. Автор також визначив межі позитивної конституційно-правової відповідальності парламенту у формі законодавчих повноважень і законодавчої діяльності. Це зводиться до таких сфер: 1) позитивна конституційно-правова відповідальність за законодавчі повноваження приватноправового характеру; 2) позитивна конституційно-правова відповідальність за законодавчі повноваження публічно-правового характеру; 3) позитивна конституційно-правова відповідальність за законодавчі повноваження у галузі фінансів; 4) позитивна конституційно-правова відповідальність за надзвичайні повноваження. Проаналізовано також негативну конституційно-правову відповідальність. Відповідно до статті 8 Конституції Франції Президент припиняє виконання функцій Прем'єр-міністра та ухвалює рішення про відставку уряду. За пропозицією Прем'єр-міністра Президент Франції призначає інших членів уряду і припиняє виконання своїх функцій. У статті 20 Конституції Франції також є положення про те, що уряд відповідальний перед парламентом відповідно до визначених умов і процедур.

Корж І. Ф. Правові основи обмеження конституційних прав і свобод людини в Україні. Інформація і право. 2023. № 2 (45). С. 42–49.

У статті досліджено питання правового регулювання обмеження конституційних прав і свобод громадян в Україні в різних політико-правових ситуаціях. Проведено короткий екскурс у теорію розсуду (дискреції), а також у теорію дискреційних повноважень посадових осіб публічної влади, наведено різні визначення даного терміна. Розкрито види дискреції, акцентовано на необхідності дотримання принципів об'єктивності й безсторонності, рівності перед законом. Зазначено про заборону на застосування несправедливої дискреції, а також про те, що має бути забезпечено належну рівновагу, тобто пропорційність між метою рішення та його негативними наслідками для прав, свобод чи інтересів осіб. Указано на те, що дискреція не є довільною, її завжди необхідно здійснювати відповідно до закону (права), що має супроводжуватися захисними засобами, зокрема постійним судовим контролем, на чому наголошує Рада Європи. Під час здійснення дискреції важливого значення набуває процес дотримання основних його принципів, що регулюють адміністративні акти загалом і відповідні акти Ради Європи. Наведено приклади, коли застосування ідеї про дискреційні повноваження органів державної влади призводить до того, що в деяких ситуаціях немає можливості реально захистити свої права навіть через суд. В українських реаліях дискреційні повноваження трактують як будь-які повноваження, коли орган державної влади ухвалює те або інше рішення. Українські суди, розглядаючи спори, іноді вважають за краще не порушувати в такий спосіб протлумачені повноваження органів державної влади. Зазначено, що процедури обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина мають певні особливості під час здійснення дискреції, тобто визначені судом чи законом, що передбачено статтями 34, 35, 36, 37, 39, 41, 42, 44, 47, 54 Конституції України. Розкрито конституційне застереження щодо обмеження в конституційних правах і свободах в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Корчевна Л. О., Левенець А. В. Захист права на житло в аспекті екологічних зобов'язань держави: міжнародні стандарти та національна практика. Вісник Одеського національного університету. Правознавство. 2023. Т. 25. Вип. 2 (37). С. 10–14.

Статтю присвячено питанням захисту права на житло в аспекті виконання екологічних зобов'язань держави. Актуальність теми зумовлена посиленням тенденцій щодо визнання права на чисте, стійке та безпечне навколишнє середовище одним із основоположних прав людини, забезпечення, реалізація та захист якого має істотний вплив на інші основні права людини, зокрема на право на житло. Сучасна концепція захисту права на житло ґрунтується на визнанні його невід'ємним природним правом людини, що охоплює два аспекти: майновий і немайновий. Майновий аспект полягає у праві особи володіти, користуватися чи розпоряджатися своїм житлом на праві власності, оренди чи інших договірних засадах, а немайновий полягає у праві особи мати захищений від стороннього впливу простір, необхідний кожній людині для гідного існування, проживання, планування сім'ї тощо. Логічно припустити, що порушення екологічних норм може мати наслідком істотний вплив на втручання в обидва зазначені аспекти права на житло. Якщо про нього говорити як про об'єкт нерухомості, що має певну вартість, у випадку невідповідності прийнятим нормам екологічної безпеки він стає непридатним для проживання, а отже, втрачає свою вартість або взагалі стає неліквідним. Якщо про житло говорити в аспекті певного простору для проживання як важливої складової приватного життя особи, то завдання екологічної шкоди навколишньому середовищу, де проживає особа, загрожує також її життю, здоров'ю,

нормальному існуванню самої особи та членів її сім'ї. Саме в такому контексті формує свою прецедентну практику Європейський суд з прав людини, який порушення державою зобов'язань в екологічній сфері вважає втручанням у право на повагу до житла. Автори визначають, які конкретно екологічні зобов'язання держави мають безпосередній вплив на систему захисту права на житло та який обсяг цих зобов'язань формується через практику національного та міжнародного правосуддя.

Кузнєцова З. В. Сучасний український конституціоналізм: загальні засади та виклики сьогодення. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 3 (17). С. 154–164.

Дослідження сучасного українського конституціоналізму набуває важливого значення, особливо в даний час, коли Україна стикнулася з жорстокою та агресивною війною. Конституціоналізм — це категорія, яка опосередковує та встановлює місце й роль конституції в державі, суспільстві та правовій системі, що проявляється у впливі на суспільні відносини. У статті проведено комплексний аналіз формування та функціонування сучасного конституціоналізму в Україні, а також його впливу на забезпечення і захист прав та свобод людини. Результатами дослідження є визначення основних понять і термінів; встановлення історії розвитку конституціоналізму у світі та в Україні; аналіз вітчизняної конституційної системи та проблем, які в ній існують; з'ясування основної мети, цінностей і принципів конституціоналізму; дослідження викликів і загроз, які сьогодні постали перед Україною, та визначення ролі конституціоналізму для їх вирішення; з'ясування особливостей функціонування конституційної системи в умовах воєнного стану та в період становлення цифрової ери. Запропоновано в подальших дослідженнях сучасного конституціоналізму сконцентрувати увагу на дотриманні цінностей та виконанні відповідних положень Конституції України; проведенні реформ у різних сферах і галузях, у яких проявляються засади конституціоналізму; підвищенні правосвідомості населення, зокрема щодо дотримання норм Конституції України; розробленні механізмів забезпечення та захисту прав людини в умовах воєнного стану в Україні.

Лебедєва Ю. В. Конституційно-правове забезпечення свободи репродуктивного вибору особи. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 61–67.

У статті здійснено дослідження конституційно-правового регулювання свободи репродуктивного вибору як одного з фундаментальних репродуктивних прав людини. Встановлено, що формування власної концепції репродуктивних прав у межах Конституції України та галузевого законодавства є значущим у зв'язку із загальною демографічною ситуацією в Україні та розвитком правовідносин, що виникають під час реалізації особою свого репродуктивного права. Акцентовано, що в забезпеченні реалізації репродуктивних прав нагальним є визнання громадських організацій активними суб'єктами політичного, соціального й економічного життя, їхнього права брати участь у формуванні політики у сфері репродуктології, охорони здоров'я, планування сім'ї. Зазначено, що зміст свободи репродуктивного вибору втілюється не лише у повазі до репродуктивної автономії людини, а й у дієвих напрямках державного регулювання. Наголошено, що законодавство України з питань регулювання правовідносин у репродуктивній сфері вимагає вдосконалення у зв'язку з відсутністю закону, що регулював би підстави і порядок застосування репродуктивних технологій, принципи їх застосування, особливості здійснення державної політики у сфері народонаселення тощо. Автор робить висновок, що основними напрямами державного регулювання в

аспекті забезпечення свободи репродуктивного вибору мають стати: розроблення та вдосконалення законодавства у галузі охорони здоров'я; розвиток системи охорони репродуктивного здоров'я; формування та вдосконалення законодавства у сфері репродуктивного здоров'я особи; залучення громадських організацій до інформаційної та просвітницької діяльності, спрямованої на вирішення проблем охорони репродуктивного здоров'я; підтримання сімей, які мають дітей; надання психолого-правової допомоги особам у реалізації ними своїх репродуктивних прав; підтримка державою наукових досліджень у галузі репродуктивного здоров'я; підготовки кадрів у сфері охорони репродуктивного здоров'я та захисту прав осіб на відтворення відповідно до міжнародних стандартів; формування самосвідомого ставлення до народження дитини; підтримка сімей, які мають дітей; забезпечення доступності послуг із планування сім'ї та надання медичних послуг, у тому числі з використанням допоміжної репродуктології.

Магновський І. Й. Конституційність нормативних актів крізь призму верховенства Основного Закону держави. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2023. Т. XXXII. С. 85–93.

Статтю присвячено висвітленню теоретико-правових аспектів оцінювання конституційності нормативних актів крізь призму верховенства Основного Закону держави. Акцентовано на тому, що центральним, консолідованим критерієм конституційності нормативних актів є сама Конституція України як цілісний акт поєднання позитивного (писаного) та природнього (неписаного) права. Конституція як така має вносити системність у право, визначати вихідні засади національного права, наповнювати його своїм змістом, пронизувати єдиними принципами та цінностями, а реальне її верховенство досягається лише тоді, коли злагоджено функціонує увесь суспільно-державний механізм. Указано, що конституція призначена діяти довго і тому повинна бути адаптована до різних зрушень і змін у суспільних справах. Наголошено, що за своїми повноваженнями Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) законів та інших правових актів і має забезпечувати легітимність своїх рішень так, щоб не було звинувачень у його надмірному судовому активізмі. Звернено увагу на те, що визнання правового акта неконституційним означає його вилучення із правової системи, оскільки він вважається анульованим і нечинним та не підлягає застосуванню. Зауважено, що критерії конституційності правових актів охоплюють логічні прийоми визначення відповідності актів меншої юридичної сили актам більшої юридичної сили, що зумовлено виявленням змісту порівнюваних актів і визначенням їх співвідношення. Констатовано, що визначення конституційності державних актів, а отже, й підстав для визнання їх нечинними, мають слугувати конституційні права, принципи організації вільного демократичного суспільства та його цілі, які становлять невіддільну складову конституційного права.

Мазур Т., Флогайтіс С. Електронний парламент як чинник сталого розвитку: історія та перспективи. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2023. Т. 13. № 2. С. 19–29.

Актуальність і значущість дослідження історії та перспектив електронного парламентаризму як чинника сталого розвитку зумовлено людиноцентристським баченням ідеї цифровізації парламенту. За мету автори обрали розгляд системи цифрових інструментів, що утворюють е-парламент у контексті його ролі в реалізації програми «Мир, справедливість та сильні інститути». Визначено рівні багатоступеневої системи

захищеності інформації та даних як ключового елемента безпеки цифровізації парламенту, окреслено виклики, пов'язані із правовим, економічним, суспільним, технологічним аспектами процесу. На підставі аналізу правових актів і безпосередньо вебсайтів парламентів держав різного індексу демократії (Великої Британії, Ісландії, Швеції, Польщі, Чехії, країн Балтії) сформульовано світові тенденції означеного напрямку. Автори акцентують на притаманності певних особливостей і невизначеності наслідків цифровізації парламенту в державах, які мають різний рівень розвитку демократії та різні економічні показники. Встановлено, що перехід парламентарів у спілкуванні з виборцями від традиційної комунікації в офлайн-форматі до формату онлайн сприяє реалізації в політичній сфері відкритості, інклюзивності, співробітництва й участі. Результати дослідження покликані актуалізувати питання необхідності введення нових електронних парламентських інструментів для впровадження механізмів цифрової демократії в суспільстві.

Максіменцева Н. О. Новації європейського законодавства про вибори: досвід для України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 47–49.

У статті визначено напрями оновлення чинного виборчого законодавства Європейського Союзу. Автор наголошує на відсутності єдиних для всіх країн-учасниць норм, які визначають єдині підходи до регулювання виборчого процесу та виборчої системи, а отже, порядку висунення кандидатів, проведення агітації, голосування та підрахунку голосів і обрання депутатами Європейського парламенту. З цією метою законодавець робить спробу ухвалити єдині для всіх норми, які регулювали б такі питання: а) реалізація права на вільні вибори; б) зобов'язання держав-членів щодо організації виборчого процесу; в) встановлення уніфікованих підходів до початку проведення виборчої кампанії, її тривалості, дня виборів; г) обрання єдиного Європейського виборчого органу; д) визначення єдиної виборчої системи в контексті висунення кандидатів у депутати, порядку голосування та обрання депутатів. Визначено напрями встановлення єдиного мінімального віку для виборців — 16 років, для висунення кандидатів — 18 років. Новацією є запровадження можливості реалізації права обирати всім громадянам Європейського Союзу через голосування поштою, у тому числі для громадян Європейського Союзу, які проживають за кордоном, у спосіб фактичної присутності, а також голосування за дорученням, за допомогою електронних та інтернет-систем для голосування. Окремо у статті наголошено на зобов'язаннях держав-членів щодо організації виборчого процесу, а саме щодо встановлення вимог створення всебічних технічних умов, умов безпеки, дотримання таємниці голосування, інших виборчих принципів для здійснення вільного волевиявлення, а також створення відповідних умов для осіб з інвалідністю. Крім того, зазначено про встановлення уніфікованих підходів до початку проведення виборчої кампанії, її тривалості, дня виборів. Це питання на сьогодні постає досить гостро з огляду на відсутність технічної можливості проведення голосування за кордоном протягом лише одного дня. Цікавою новацією є обрання до складу єдиного Європейського виборчого органу осіб, які мають науковий ступінь серед професорів права та політології. Автор звертає увагу на необхідність закріплення в чинному законодавстві України вимоги щодо географічної та економічної пропорційності представництва всіх кандидатів у виборчому списку партії, а також вимоги підтвердження її підтримки відповідною кількістю населення.

Марцеляк О. В. Місцеві омбудсмени в механізмі захисту прав людини: до питання їх запровадження в Україні. *Децентралізація публічної влади в Україні*:

здобутки, проблеми та перспективи : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 12 травня 2023 р.). Київ; Львів; Щецин : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2023. С. 73–77.

Автор обґрунтовує необхідність порушення питання щодо запровадження місцевих омбудсманів в Україні. Наголошено, що це є необхідним кроком, без якого існує загроза дискредитації та провалу муніципальної реформи в Україні. У цьому випадку, на думку автора, навряд чи можна розраховувати на швидке й успішне її просування і, що дуже важливо, на ефективне забезпечення прав людини на місцевому рівні. Ініціатива щодо запровадження місцевих омбудсманів має за мету комплексний підхід реалізації муніципальної реформи в Україні, ефективне реагування на виявлені законодавчі прогалини у її регулюванні та проблеми, які матимуть місце під час її здійснення на практиці, що в підсумку сприятиме належному дотриманню муніципальних прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Мироненко В. П., Шаповал Л. І. До питання реалізації права на збереження культурної спадщини. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. № 7 (13). С. 344–356.

Питання реалізації права на збереження культурної спадщини є досить актуальним. Повсякденне життя людей не можна уявити без матеріальних і духовних благ. Одним із таких благ є культурна спадщина як комплекс об'єктів, що мають цінність. Культурну спадщину потрібно зберігати, оскільки її втрата спричинить руйнування нашої національної, культурної та духовної ідентичності. Аналіз нормативних актів показує, що до об'єктів культурної спадщини належать усі явища, твори, предмети, що мають історичну та культурну цінність, які поділяють на дві категорії: об'єкти матеріальної культурної спадщини та об'єкти нематеріальної культурної спадщини. Згідно з конституційними нормами громадяни України мають права щодо всіх об'єктів культурної спадщини (і матеріальних, і нематеріальних). На думку авторів, це право складається з: права на збереження об'єктів культурної спадщини; права користування ними; права кожного на отримання інформації щодо них. Підкреслено, що важливою проблемою в галузі збереження культурної спадщини є узгодження інтересів, пов'язаних із її охороною, та інтересів, пов'язаних із розвитком населених пунктів, економічною діяльністю, зокрема будівництвом і землекористуванням. Зазначено, що реалізація права особи на збереження культурної спадщини залежить від того, як органи державної влади виконують свої повноваження, як саме населення бере участь у вирішенні завдань, спрямованих на охорону культурних об'єктів. Збереження культурної спадщини є одним із найважливіших завдань у сучасному світі, оскільки саме воно дозволяє нам розуміти історію та культуру своєї країни, формувати свою особистість і насолоджуватися унікальними досягненнями наших предків.

Москалюк О. В. Уявні прогалини в конституційному праві. Право.ua. 2023. № 3. С. 5–9.

Статтю присвячено темі уявних прогалин у конституційному праві, під ними слід розуміти правозастосовну ситуацію, яку суб'єкт тлумачення правових норм хибно кваліфікує як прогалину внаслідок її помилкової оцінки. Метою статті є встановлення дій, необхідних для правильної кваліфікації ситуацій, що дозволяє не допускати неправильне використання інституту аналогії. У публікації наголошено, що уникнення таких правозастосовних помилок вимагає, зокрема, використання системного способу тлумачення. Це означає необхідність не лише пошуку правових норм для застосування

в межах одного нормативного акта, а і звернення до інших нормативних актів, що регулюють відповідні суспільні відносини.

Олейников С. М. Концепт громадської думки як конституційного інституту демократії. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 6 (12). С. 389–403.

Громадська думка як форма суспільної свідомості є фактором впливу на інститути влади і правову систему, індикатором ментально-психологічного стану суспільства, що відображає визнання ним правових цінностей і міру їх захисту державою. Формування громадської думки та міра її впливу на інститути влади зумовлені факторами політичної та соціальної асиметрії, соціальним дискурсом щодо правової ідеології та доктрин, правових цінностей і принципів, глобалізацією культури, інтернаціоналізацією права та правосвідомості. Вона формується в умовах специфіки державно-правового режиму, визначається активністю суб'єктів політико-правових процесів, ЗМІ, розвитком засобів комунікації, інформаційними потоками, впливом глобалізації на інформаційну відкритість держави, правову уніфікацію, право-культурну динаміку. Громадська думка є відносно самостійним соціальним інститутом, що формує правову та політичну свідомість усередині громадських інститутів, містить сполучення емоційних і розумових суджень. Політико-правові уявлення формуються в каналах комунікації громадськості і влади, є колективним оцінним судженням, яке виявляє комунікативну природу, формується в умовах змін технологій соціального діалогу, є фактором владного управління та виконує оцінювальну, аналітичну, консультативну, контрольну функції. Своєрідна взаємодія громадської думки та влади відображає взаємозв'язок держави, права і суспільства та породжує політико-правові режими взаємодії влади і громадської думки. Їх своєрідність залежить від типу ставлення до неї державної влади, особливо в умовах демократичного транзиту для суспільств із нестійкою гібридною формою політичного режиму, які поділяють залежно від демократизму виборчих законів, законодавчого врахування думки, типу дискусій із владою та форми вираження думок. Інформаційні технології перетворюють громадську думку на об'єкт впливу влади. Звідси — ризики впливу прихованої, латентної громадської думки та штучне цілеспрямоване формування владою штучної, псевдогромадської думки як результату використання способів маніпулювання владними ресурсами у правовому просторі.

Подорожна Т. С. Право людини на мову в конституційному праві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2023. № 77. Ч. 1. С. 124–130.

Право на мову — одне із фундаментальних прав людини, передбачене Конституцією України. Для українців, котрі тривалий час перебували під владою кількох імперій, мова досі є опорним пунктом української ідентичності, запорукою виживання українського етносу як колективної індивідуальності та збереження його національного обличчя. Мовні права людини має від народження, це фундаментальні природні права, необхідні для реалізації низки інших конституційних прав і свобод, насамперед права на життя (якщо інтерпретувати це право розширено, а не тільки як право на фізичне існування), культурних та освітніх прав, права на визнання і реалізацію гідності особистості, права на інформацію, свободу слова. Особливого значення правильне використання української мови набуває під час підготовки юридичних кадрів. Грамотна, стилістично правильно мова — запорука успішної законотворчості та правозастосування, гарантія безумовного захисту прав і свобод людини та громадянина, законних інтересів громадян України. Формуючи та формулюючи правові норми, охо-

роняючи їх у численних правових документах і роз'яснюючи громадянам, юрист повинен бездоганно володіти нормами мови та охороняти їх. Неточності у промові можуть призвести до неточного тлумачення закону. Від рівня культури мови значною мірою залежать ефективність попереднього слідства та укладення цивільних правочинів, престиж органів правосуддя, виконання юристом його високої суспільної функції.

Правдюк А. Л. Орган конституційної юрисдикції в механізмі державних органів влади. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. № 7 (13). С. 397–408.

У статті досліджено правовий статус і діяльність Конституційного Суду України. Місце і роль органу конституціональної юстиції в загальній системі юрисдикційних органів є актуальним питанням для всіх сучасних демократичних держав, які визнають спеціалізований інститут конституційного контролю. Проаналізовано місце Конституційного Суду України в системі юрисдикційних органів після проведеної судово-конституційної реформи. Зазначено, що він є специфічним органом, який останнім на національному рівні здійснює виняткові спеціальні повноваження, спрямовані на захист прав і основних свобод людини і громадянина. Обґрунтовано, що Конституційний Суд України, по суті, є судовим органом, який здійснює юрисдикційну діяльність; у порядку конкретного конституційного контролю захищає права і свободи людини і громадянина під час вирішення конкретних справ за конституційними скаргами. Розкрито роль Конституційного Суду України в системі внутрішньодержавних засобів правового захисту. Акцентовано, що Конституційний Суд України є автономним органом конституційної юрисдикції з конституційним статусом, незалежним від виконавчої та законодавчої гілок влади. Визначено, що Конституційний Суд України характеризується незалежністю суддів у поєднанні з їхніми повноваженнями вирішувати правові питання, що належать до його конституційної юрисдикції. Справи мають судовий характер, а розглядає їх Конституційний Суд України в контексті верховенства права. Ухвалені рішення є обов'язковими до виконання і не можуть бути змінені іншими гілками влади.

Раданович Н. М. Загальнодозвільний тип юридичного регулювання в Україні: суб'єктна характеристика. Прикарпатський юридичний вісник. 2023. № 2 (49). С. 16–22.

У статті досліджено загальнодозвільний тип юридичного регулювання під кутом зору особливостей його сфери. Встановлено, що така сфера характеризується за суб'єктною ознакою, тобто колом суб'єктів, поведінку яких можна регулювати на основі принципу: «Дозволено те, що прямо не заборонено законом». Наведено усталені доктринальні позиції, згідно з якими загальний дозвіл як основа відповідного регулювання поширюється на поведінку особи, що є підставним і справедливим з огляду на втілення ідеалу вільної людської особистості, проголошеного міжнародними праволюдними актами ХХ століття. Також обґрунтовано можливості розширення суб'єктного складу загальнодозвільного типу юридичного регулювання насамперед на основі аналізу окремих приписів Конституції України, якими безпосередньо формалізовано це регулювання. Встановлено, що конституційне декларування принципів політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності як засад суспільного життя в Україні проектує широкий спектр «загальнодозвільної правосуб'єктності». Будучи гарантованою розділом I Конституції України «Загальні засади» (частиною 1 статті 15), така багатоманітність презюмує різних адресатів загального дозволу, а не лише людину і громадянина. Запропоновано зарахувати до носіїв «загальнодозвільної право-

суб'єктності» політичні партії, інші громадські об'єднання як інститути громадянського суспільства (молодіжні, профспілкові, релігійні, благодійні організації), народ, територіальні громади тощо. Оскільки на конституційному рівні окремо задекларовано свободу політичної діяльності як важливий прояв політичного плюралізму, охарактеризовано специфіку «загальнодозвільної правосуб'єктності» на прикладі політичних партій в Україні. Таку правосуб'єктність визначають: а) низка юридичних заборон, зобов'язувань, дозволів, що виконують різні функції для формування і забезпечення максимального обсягу свободи, відображеної загальним дозволом; б) співвідношення різних прав, як-от прав громадян на об'єднання і прав політичних партій; прав політичних партій і прав народних депутатів, прав народу як єдиного джерела влади в Україні, що дозволяє простежити багаторівневі зв'язки, а відтак і фундаментальне для всього дослідження питання — обумовленість загальнодозвільного типу юридичного регулювання.

Риндюк В. І., Гришко О. М. Упорядкування законодавства щодо територіального устрою України. Актуальні проблеми держави і права. 2023. № 97. С. 159–165.

У статті проаналізовано сучасний стан нормативного регулювання територіального устрою України. Зазначено, що на законодавчому рівні зміст поняття «територіальний устрій України» не визначено, а в тексті Конституції України одночасно використано два терміни — «територіальний устрій України» (назва розділу IX та статті 132) та «адміністративно-територіальний устрій України» (стаття 133). Відповідно до пункту 13 статті 92 Конституції України територіальний устрій України визначає лише закон України. Однак на сьогодні відповідного комплексного закону так і не ухвалено, а питання адміністративного устрою України регулюють Конституція України, окремі положення Земельного кодексу України, закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та правовий акт ще радянського періоду — Положення про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР від 12 березня 1981 року. Стан нормативного регулювання територіального устрою України не відповідає сучасним реаліям. Невпорядкованість та очевидно застарілий характер частини положень законодавства щодо територіального устрою України, а також наявні прогалини та неузгодженості нормативного регулювання низки питань значно ускладнюють його застосування на практиці. У статті окреслено низку недоліків чинного законодавства та обґрунтовано нагальну потребу ухвалення відповідного закону України, який комплексно врегулював би конституційно-правовий інститут територіального устрою, вирішив би питання, які не врегульовані чинним законодавством. Зокрема, йдеться про визначення самого поняття територіального устрою, правового статусу і видів адміністративно-територіальних одиниць, чітких повноважень органів публічної влади в цій сфері, деталізованого порядку утворення, ліквідації, встановлення та зміни меж, віднесення до різних категорій, найменування та перейменування адміністративно-територіальних одиниць.

Солоткий С. Онтологічний зміст легітимних очікувань у контексті конституційно-правового захисту прав людини. Філософські та методологічні проблеми права. 2023. № 1 (25). С. 171–179.

Концепція захисту легітимних очікувань у світовій практиці не є новим явищем. Розвиток права, його подальша гуманізація, розширення прав людини значною мірою зумовили необхідність розвитку концепцій, змістом яких є дослідження не лише самого права, а і його виявів. Саме до останніх можна віднести концепцію легітимних

очікувань. Не будучи правом у власному його розумінні, вони не можуть бути об'єктом захисту тією мірою, якою вони сформовані на підставі права. Правова думка досі не сформувала чіткого бачення щодо питання, що ж саме слід відносити до легітимних очікувань і чим вони є за своєю сутністю. Це питання здебільшого досліджують фрагментарно і зазвичай у контексті дії окремих правових принципів, як, наприклад, принципу правової визначеності. Поняттям «легітимні очікування» також оперує Конституційний Суд України, формулюючи юридичні позиції в справах конституційної юрисдикції. Мотивація Конституційним Судом України своїх рішень із посиланням, зокрема, на легітимні очікування зумовлює посилання на такі очікування і громадянами, і юридичними особами, які звертаються до Суду з конституційними скаргами. У широкому сенсі, будучи остаточними й обов'язковими до виконання, рішення Конституційного Суду України набувають характеру джерела права, зокрема й у контексті досліджуваного питання. Це передусім зумовлює необхідність предметного дослідження природи легітимних очікувань, їхнього місця в правовій системі та впливу на вирішення питання про конституційність законів України. Наведено взаємозв'язок принципу довіри до держави із приписами статті 3 Конституції України, обґрунтовано неможливість абсолютизації легітимних очікувань і необхідність додержання необхідного балансу між потребою враховувати такі очікування в разі змін законодавства й необхідністю уникнення продовження патерналістського підходу з боку держави до громадян.

Ставнійчук А. П., Савчук С. С. Правовий механізм забезпечення права на громадянство в умовах європейської інтеграції України. *Інтернаука. Серія «Юридичні науки»*. 2023. № 9 (вересень). С. 1–18.

Статтю присвячено аналізу стану імплементації міжнародно-правових, зокрема європейських, норм до законодавства України про громадянство, що становить нормативну основу правового механізму забезпечення права на громадянство. Враховуючи активний процес інтеграції України до європейської спільноти, у статті окреслено основні проблеми правового регулювання права на громадянство в українському законодавстві. Автори показують, що чинне законодавство України про громадянство є сформованим, проте виклики, що постали перед Україною у сфері національної безпеки та територіальної цілісності, і підписання Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом обумовлюють необхідність оновлення наявних підходів до врегулювання правовідносин у сфері громадянства та міграційних відносин. Одним із таких питань є можливість легалізації множинного громадянства. Чинне законодавство України про громадянство України не передбачає можливості множинного громадянства у громадян України й містить застереження щодо недопущення в Україні подвійного громадянства. Проаналізувавши ситуацію, яка виникає сьогодні щодо інституту множинного громадянства, автори доводять, що це питання вельми актуальне і на міжнародному рівні, і на національному. Серед основних причин виникнення множинного громадянства називають: територіальні зміни; міграцію населення; відмінності і законодавстві держав щодо порядку набуття та втрати громадянства. Наразі чинне законодавство України з питань громадянства потребує більш широкої і наукової, і політичної дискусії, вдосконалення і вироблення єдиного підходу щодо розв'язання проблеми множинного громадянства, що дозволить підвищити відповідальність громадян, які мають множинне громадянство, та сприятиме гарантуванню національної безпеки України.

Терлецький Д. Конституційне узгоджене тлумачення та застосування норм права під час захисту конституційних прав. *Соціальні права. Виклики воєнного часу* : зб. тез доп. 6-ї Міжнар. наук.-практ. конф. «Адміністративна юстиція в Україні: проблеми теорії та практики» (м. Київ, 6 липня 2023 р.). Харків : Право, 2023. С. 101–104.

Надзвичайно важливо, на думку автора, враховувати, що об'єктивовані Конституцією України цінності не варто сприймати як лише бажані моральні ідеали чи загальні етичні переконання, оскільки, поєднуючи у своїй природі теологічне з деонтологічним (зокрема, це поєднання чітко виражене в частині другій статті 3 Конституції України, яка перебуває в системному зв'язку з положеннями частини третьої статті 8, частини другої статті 55, статей 56 і 152), вони іманентно володіють зобов'язальною й обмежувальною обов'язковістю права. Наголошено, що суди, здійснюючи правосуддя, обов'язково мають оцінювати правові акти, що підлягають застосуванню, щодо їх відповідності Конституції України. Вони мусять прагнути витлумачити ці акти в такий спосіб, щоб узгодити з Конституцією України, а в разі очевидної суперечності, яку не може бути жодним чином узгоджено з Конституцією України, — відмовлятися від їх застосування і застосовувати норми Конституції України як норми прямої дії. Відповідно, для подолання колізій законодавчих приписів важливою є не так наявність конкретної норми Конституції України, яка може собою «підмінити» норму закону, надати перевагу певному закону чи нормі або в інший спосіб вирішити колізійну суперечку, як ціннісна спрямованість конституційних приписів.

Улянченко Ю. О. Сутність і зміст принципів конституційно-правового статусу засобів масової інформації в Україні та США. *Київський часопис права*. 2023. № 1. С. 58–63.

Статтю присвячено актуальним проблемам сутності та змісту принципів конституційно-правового статусу засобів масової інформації в Україні та США. Здійснено обґрунтування дослідження конституційно-правового статусу засобів масової інформації, його складових, а також проаналізовано перспективи та недоліки даного статусу в період сьогодення. Визначено конституційно-правові засади організації та діяльності ЗМІ в Україні та США, досліджено місце та статус ЗМІ в сучасному громадянському суспільстві, проаналізовано їхню роль у повсякденному житті суспільства, подано науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вдосконалення діяльності ЗМІ в Україні й у США. Проаналізовано порушення прав та статусу засобів масової інформації, закріплених у Конституції України. Досліджено порушення прав та статусу ЗМІ, закріплених у Конституції України. Вказано основні причини порушення основ конституційного статусу ЗМІ, наведено класифікацію ЗМІ відповідно до рівня залежності від держави. Підкреслено необхідність підвищення ефективності регулювання організації і діяльності ЗМІ, що в результаті постає одним із основних завдань і для України, і для США.

Фулей Т. Вплив гендерної компетентності судді на забезпечення рівного доступу до правосуддя. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2023. Т. 3. № 75. С. 107–117.

Доступ до правосуддя, що є елементом понять «верховенство права» (*Rule of Law*) та «правова держава» (*Rechtsstaat*), дозволяє особі ефективно захистити свої права у випадку їх порушення. Оскільки сучасні міжнародні стандарти, яким має відповідати

національна судова система, охоплюють не лише незалежність, безсторонність, компетентність, ефективність, а й гендерну чутливість, гендерна компетентність судді є не просто потребою часу чи модною тенденцією, а насамперед гарантією рівного доступу до правосуддя. У статті розкрито види гендерної компетентності судді (експертна, методична та соціальна) через специфіку виконуваних суддею функцій. Також авторка виокремила п'ять основних гендерних компетенцій судді, якими є: 1) взаємодія та спілкування зі сторонами/учасниками процесу в належний спосіб (без гендерних упереджень); 2) застосування норм процесуального законодавства до конкретних потреб учасників процесу з огляду на обставини справи (з урахуванням принципу гендерної рівності); 3) пошук і тлумачення норм матеріального права із використанням національної та міжнародної судової практики і правових інструментів, що стосуються гендерної рівності та запобігання дискримінації за ознакою статі/гендера; 4) вжиття заходів для ефективного захисту прав і законних інтересів особи з урахуванням гендерних аспектів; 5) написання судових рішень із дотриманням принципів гендерної рівності та недискримінації. Відповідно, у кожній із цих компетенцій виділено необхідні знання, навички (уміння) та якості (цінності, ставлення) судді, що відповідають трьом складникам структури гендерної компетентності — когнітивній, діяльній і ставленнєво-ціннісній. На підставі аналізу практики Європейського суду з прав людини показано приклади порушень національними судами вимог верховенства права щодо доступу до правосуддя та зроблено висновок, що чимало порушень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод під час розгляду широкого спектру справ можна було б уникнути, якби судді володіли достатнім рівнем гендерної компетентності, зокрема уміли розпізнавати гендерно чутливі ситуації під час розгляду різних категорій справ та належно на них реагувати. Відтак оволодіння суддями гендерними компетенціями, зокрема через навчання, сприятиме забезпеченню рівного доступу до правосуддя, що є однією зі стратегічних цілей Ради Європи.

Шестопад К. Є. Оновлені підстави подання касаційної скарги: конституційне обмеження чи конституційне порушення? *Проблеми законності*. 2023. Вип. 161. С. 97–118.

Проблема доступу до правосуддя тривалий час не втрачає своєї актуальності. Розроблення основних теоретичних положень відбувалося ще з 70-х років минулого століття. Значну увагу в цих дослідженнях приділяли процесуальним можливостям реалізації права на звернення до суду першої інстанції. Із відновленням української державності вчені досліджували значення, межі повноважень та взагалі статус Верховного Суду в Україні. Україна пережила багато судових реформ, які стосувалися переважно судів першої та апеляційної інстанцій. Головна новела останньої судової реформи, якій приділено увагу в статті, — це оновлені підстави для подання касаційної скарги. Україна проголосила курс на європейську інтеграцію та докладає всіх зусиль для того, щоб стати частиною європейської сім'ї. Саме тому судову реформу, якою було запроваджено ці новели, проведено в контексті європейського вибору. Водночас головною проблемою стало те, що правове регулювання можливості звернення до суду касаційної інстанції фактично обмежує конституційні права і свободи особи, не відповідає юридичним позиціям Конституційного Суду України та європейським стандартам. Проаналізовано робочі документи, які супроводжували конституційні новели щодо правосуддя, рішення Конституційного Суду України та Верховного Суду, практику Європейського суду з прав людини з метою виявлення змістових розбіжностей

і недоліків. Наголошено, що зміни (на конституційному рівні та законодавчому) фактично звужують зміст та обсяг прав і свобод щодо можливості касаційного оскарження судових рішень, які гарантовані Конституцією України, та не відповідають принципу правової визначеності. За результатами проведеного дослідження сформульовано висновки та надано рекомендації щодо реалізації права на звернення до суду касаційної інстанції.

Щербанюк О., Бзова Л. Реформування процедури добору суддів Конституційного Суду України як умова інтеграції до Європейського Союзу: контекстуальні та концептуальні міркування. *Право України*. 2023. № 7. С. 12–23.

У статті досліджено особливості реформування процедури добору суддів Конституційного Суду України як однієї з умов інтеграції до Європейського Союзу. Демократію без певної форми конституційного контролю вважають недостатньою. Європейський суд з прав людини стисло та лаконічно визначив, що центральний аспект верховенства права вимагає, щоб будь-який правовий акт, який впливає на становище будь-якого юридичного суб'єкта, потенційно мав бути переглянутий судом. Конституційні суди за своєю природою є контрмажоритарними, тому вони не можуть бути прив'язані до більшості при владі, і саме тому практика призначення суддів політичними суб'єктами створює проблеми, оскільки часто саме більшість має право призначати суддів, у зв'язку з чим є ризик їх незалежності. Наголошено на тому, що реформування процедури призначення суддів Конституційного Суду України необхідне не тільки для того, щоб узгодити українську модель із правилами і практиками європейських систем відбору суддів конституційних чи верховних судів, зокрема Німеччини, Литви, Іспанії, США або Естонії. Це зумовлено тим, що перед суддями Конституційного Суду України постає вагоме та унікальне завдання «охорони Конституції України» перед можливими зазіханнями на неї з боку різних органів влади, зокрема законодавчої. Конституційне «правосуддя» не може бути імпровізованим, і очевидна некомпетентність суддів може відобразитись у рішеннях органу конституційної юрисдикції, які повинні базуватися на ґрунтовній аргументації та спільній позиції суду в строки, визначені законом і регламентом. Конституційна демократія ґрунтується на ідеалі чіткого розподілу повноважень, і тому найкращий метод відбору суддів конституційних судів має бути спроможним: а) гарантувати або максимізувати політичну незалежність; б) визначати якості судді та досвід у сфері конституційного права або професійну компетенцію. Для належного виконання своїх функцій судді мають бути професійно компетентними, політично неупередженими та незалежними від неправомірного впливу, тому вдалим є відбір суддів конституційного суду за допомогою двоетапного процесу: попередній відбір відповідних кандидатів у спосіб перевіряння добросовісності та сертифікації, тобто відбір кандидатів, які мають відповідну (юридичну) кваліфікацію. У процесі відбору суддів Конституційного Суду України важливо враховувати такі фактори: незалежність судової влади від виконавчої та законодавчої влади; забезпечення репрезентативності та інклюзивності суддів, особливо щодо статі, статусу, етнічного походження чи походження; забезпечення того, щоб судді Конституційного Суду України були достатньо якісними та кваліфікованими для реалізації своїх повноважень. Зроблено висновок, що під час формування органу конституційної юрисдикції важливо узгодити та збалансувати дві потенційно протилежні потреби, а саме: гарантувати незалежність органу конституційної юрисдикції від втручання органів державної влади та забезпечити професійні стандарти та добросовісність судді Конституційного Суду України.

Юркевич І., Романів А. Чергові повоєнні парламентські та президентські вибори в Україні: організаційні питання та виклики для демократії. *Український часопис конституційного права*. 2023. № 1. С. 24–35.

У статті досліджено основні виклики для очікуваних повоєнних парламентських і президентських виборів в Україні. Значну увагу приділено питанню можливості проведення виборів у запланований термін, їхніх дат відповідно до законодавства, проблемам імовірного збігу загальнодержавних виборчих процесів у разі продовження воєнного стану. Супутньо проведено розрізнення термінів «вибори» та «виборчий процес». Проаналізовано суперечність дати чергових парламентських виборів 2023/2024 року в контексті політичного дискурсу щодо матеріальної та процесуальної норм Конституції України. Проаналізовано основні запропоновані Центральною виборчою комісією зміни до законодавства в контексті післявоєнних виборів. Звернено увагу на пропозицію Центральної виборчої комісії щодо наділення Ради національної безпеки і оборони України компетенцією визначення територій у розрізі виборчих дільниць, де неможливо провести голосування на загальнодержавних і місцевих виборах чи всеукраїнському референдумі. Акцентовано на деяких ймовірних загрозах для демократії в умовах післявоєнних виборів в Україні. Серед таких виокремлено: загальне становище демократії воєнної та післявоєнної України, рівень свободи слова в українських ЗМІ в контексті рівного доступу учасників виборчого процесу до медіа, відновлення звичної політичної конкуренції на основі плюралізму ідеологій і поглядів, питання щодо заборони діяльності політичних партій, які загрожують національній безпеці держави.

МОНОГРАФІЇ, МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЙ ТА ІНШІ ВИДАННЯ

Конституційна та адміністративна процедура: міжнародний досвід та національна практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 2 травня 2023 р.) / редкол.: О. В. Щербанюк, Т. М. Слінько. Чернівці, 2023. 193 с.

До збірника увійшли матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Конституційна та адміністративна процедура: міжнародний досвід та національна практика» (м. Чернівці, 2 травня 2023 року), організаторами якої є юридичний факультет Запорізького національного університету, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Вільнюський університет. Надані матеріали висвітлюють такі актуальні питання, як внесення змін до Конституції України, діяльність Конституційного Суду України, практичне застосування сучасних правових доктрин тощо.

Конституційне право : навч. посіб. / Д. Терлецький, М. Афанасьєва, Ю. Батан [та ін.]; за заг. ред. Д. Терлецького; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2023. 584 с.

Систему конституційного права викладено на засадах її багатоаспектності, що цілком виправдано у зв'язку з об'єктивністю існування багатьох рівнів зазначеної системи. До змісту навчального посібника додано складники, які засвідчують наукові напрацювання кафедри конституційного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Конституційне право України : підручник : [11-те вид., присвяч. 30-й річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»] / Ужгородський національний університет, Юридичний факультет, Кафедра конституційного права та порівняльного правознавства. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с.

Конституція як джерело права є основою легітимності публічної влади в Україні як суверенній, незалежній, демократичній, соціальній, правовій державі. Знання її норм дозволить підвищити рівень правосвідомості громадян нашої держави та виробити стійку позицію не бути байдужим до подій загальнодержавного та місцевого значення. Підручник «Конституційне право України» буде корисним для кожного без винятку члена суспільства.

Конституційний вимір національної безпеки України в умовах війни та післявоєнного відновлення : Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень [Секція 7] : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / Національний університет «Одеська юридична академія»; за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Юридика, 2023. Т. 1. С. 270–303.

Перший том збірника містить наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології. Зокрема, висвітлено питання загрози національній безпеці в їхньому конституційному вимірі (у рамках міжнародного та європейського права), пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України.

Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах війни та післявоєнний період : матеріали наукового семінару (23 червня 2023 р.) / Львівський державний університет внутрішніх справ, Львівська лабораторія прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України; упоряд.: Д. Є. Забзалюк, М. В. Ковалів, М. Т. Гаврильців, Н. Я. Лепіш. Львів : ЛьвДУВС, 2023. 253 с.

Збірник містить тези доповідей та повідомлень із проблем теоретичного та прикладного значення способів вирішення актуальних проблем ефективного забезпечення прав і свобод кожного громадянина України та людини в умовах війни та післявоєнний період.

Конституції країн світу: Князівство Андорра, Гібралтар, Князівство Ліхтенштейн, Республіка Сан-Марино / О. В. Коротюк, О. В. Лавринович; пер. з офіц. тексту В. С. Станіч. Київ : ОВК, 2023. 188 с.

У книзі представлено повні тексти конституцій Князівства Андорра, Гібралтару, Князівства Ліхтенштейн, Республіки Сан-Марино у чинній редакції. Текст викладено українською мовою.

Конституції країн світу: Конституційні акти Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії / О. В. Коротюк, О. В. Лавринович; пер. з офіц. тексту В. С. Станіч. Київ : ОВК, 2023. 700 с.

У книзі представлено повні тексти конституційних актів Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії у чинній редакції. Текст викладено українською мовою.

Конституції країн світу: Королівство Нідерланди, Велике Герцогство Люксембург, Республіка Мальта, Князівство Монако / О. В. Коротюк, О. В. Лавринович; пер. з офіц. тексту В. С. Станіч. Київ : ОВК, 2023. 260 с.

У книзі представлено повні тексти конституцій Королівства Нідерланди, Велико-го Герцогства Люксембург, Республіки Мальта, Князівства Монако у чинній редакції. Текст викладено українською мовою.

Конституція України в період війни та післявоєнного відновлення : матеріали Міжнар. наук. конф. з нагоди Дня Конституції України (м. Київ, 23 червня 2023 р.) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2023, 126 с.

У збірнику подано матеріали учасників конференції, у яких висвітлено різні аспекти застосування Конституції України в умовах воєнного стану та періоду післявоєнного відновлення, а також наукові повідомлення на актуальні проблеми в межах тематики конференції.

Національна безпека як конституційна цінність: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (22 червня 2023 р.) / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Львівський національний університет імені Івана Франка; редкол.: Т. М. Слінько [та ін.]. Харків, 2023. 215 с.

До збірника увійшли матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Національна безпека як конституційна цінність: сучасні виклики» (22 червня 2023 року) за такими напрямками: глобальний конституціоналізм; національна безпека крізь призму конституційних обов'язків; дилема свободи і національної безпеки в умовах війни; національна безпека як елемент конституційного дизайну; захист прав людини в умовах цифрової трансформації; парадигма конституційних цінностей в умовах войовничої демократії; відсутність законодавчого регулювання як підстава для застосування Конституції України судами; обмеження права на свободу об'єднання у політичні партії тощо.

Плакса В. І., Рибалко В. О. Організаційно-правові аспекти діяльності Вищої ради правосуддя : монографія / Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ; Львів : Видавець Вікторія Кундельська, 2023. 244 с.

Монографія є комплексним дослідженням організаційних і правових питань діяльності Вищої ради правосуддя. Розкрито особливості діяльності Вищої ради правосуддя в умовах пандемії гострої респіраторної хвороби COVID-19, правового режиму воєнного стану та відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя. Проаналізовано практику надання Вищою радою правосуддя згоди на затримання, утримання під вартою чи арештом судді та практику тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності. Особ-

ливу увагу приділено питанням вжиття Вищою радою правосуддя заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

Права людини і демократія : зб. наук. ст. за матеріалами IV наук.-практ. конф. з європ. права (м. Харків, 12 травня 2023 р.) / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України; редкол.: Д. В. Лученко, С. Г. Серьогіна, Т. В. Комарова [та ін.]. Харків, 2023. 198 с.

У збірнику подано доповіді та повідомлення учасників IV науково-практичної конференції «Права людини і демократія», яку організували Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого і НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України з нагоди Дня Європи, XVII Всеукраїнського фестивалю науки та 30-ї річниці з дня заснування Національної академії правових наук України.

Права людини та публічне врядування в сучасних умовах : матеріали VI Міжнародного правничого форуму (м. Чернівці, 9 червня 2023 р.) / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського [та ін.]. Львів; Торунь : Liha-Pres, 2023. 340 с.

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на VI Міжнародний правничий форум «Права людини та публічне врядування в сучасних умовах», який відбувся на базі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича 9 червня 2023 року.

Правова основа європейських держав. Конституції Франції, Італії, Польщі / уклад. В. М. Шаповал. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 148 с.

У пропонованій книзі зібрано історичні нариси, прокоментовано конституційні акти провідних європейських держав — Франції, Італії, Польщі. Збірка є першим прикладом інформаційно-правового забезпечення громадян європейськими зразками конституційних актів, структури державних органів, їх повноважень та відповідальності. У виданні надано тексти конституцій для розгляду та порівняння їх із українським Основним Законом. Доля кожного конституційного акта втілює історію етнодержавознавства, що вказує на наступність правової цивілізації кожної держави, її розвиток та стабільність правової культури європейського рівня, до чого, власне, і прагне наша держава — Україна.

Стецюк П. Забезпечення незворотності європейського та євроатлантичного курсу України (конституційно-правові аспекти) : аналітична доповідь / USAID, Центр Разумкова. 2023. 13 с.

Цю аналітичну доповідь представлено Центром Разумкова в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що її фінансує Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснює Рада в Україні. Автор резюмує, що після закінчення війни та, особливо, з набуттям Україною повноправного членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору нашу державу, найімовірніше, очікує підготовки та ухвалення нової конституції. Цю (повоєнну) Конституцію України вбачають, насамперед, правовим документом майбутнього (конституцією XXI століття); вона має стати основним законом сталого розвитку держави, конституцією реального забезпечення прав і свобод кожної людини в Україні; нова

Конституція України як головний/найважливіший національний політико-правовий документ має бути також виразником надії всього Українського народу на своє гідне політичне та соціально-економічне майбутнє в об'єднаній Європі.

Тихомиров О. О. Права людини: інформаційний вимір : монографія / Національна академія Служби безпеки України. Одеса : Юридика, 2023. 304 с.

У монографії представлено осмислення інформаційних прав людини як комплексу в системі прав людини, зумовленого соціальною інформатизацією. Інформаційні права людини розглядають у контексті їх генези, структури, типології, плюралістичних засад розуміння, визначеності в нормативних актах міжнародного і національного рівня, актуальних і перспективних проявів, меж і обмежень, порушень і відповідальності за них.

Український конституціоналізм: історія становлення та перспективи розвитку : монографія / МОН України, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського; Л. Т. Рябовол, Є. Є. Лашко, Л. О. Васечко [та ін.]; за заг. ред. В. Л. Скрипника. Харків : Право, 2023. 160 с.

У колективній монографії представлено наукові дослідження, що стосуються таких актуальних питань: писемні пам'ятки як основне джерело відомостей про історичні засади українського конституціоналізму; ідеологія сучасної Конституції України; розвиток конституціоналізму в Україні як невід'ємного елементу сучасної правової культури. Кожному розділу присвоєно міжнародний цифровий ідентифікатор DOI. Автори спільними зусиллями розкривають різні аспекти українського конституціоналізму, зокрема його сучасні тенденції.

Чеховська В. І. Приватноправові засади захисту прав людини у соціальній державі : монографія / Державний податковий університет. Ірпінь : ОВК, 2023. 566 с.

У монографії здійснено аналіз теоретико-правових засад захисту прав людини в соціальній державі. Зосереджено увагу на понятійно-категоріальному апараті, механізмі приватноправового захисту прав людини, міжнародному та зарубіжному досвіді захисту таких прав. Акцентовано на особливостях окремих форм захисту прав людини в соціальній державі, проаналізовано судову практику, неюрисдикційні форми захисту, самозахист, договірні форми захисту прав та законних інтересів людини і громадянина. Визначено гарантії та способи захисту прав людини в окремих сферах правовідносин: соціального забезпечення, у сфері інтелектуальної власності, житловій сфері, захисту прав споживачів. Проаналізовано здійснення права на захист учасниками сімейних відносин, визначено окремі аспекти нотаріального та судового захисту спадкових прав громадян. Досліджено систему гарантій захисту прав людини у приватних відносинах, що виникають у зв'язку з наданням медичних послуг.

Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн : академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 224 с.

У підручнику запропоновано аналіз основ теорії та практики світового конституціоналізму. Визначено характеристики конституційного права, засади теорії конституції як основного закону держави, конституційні статуси людини і громадянина, місце і роль парламенту, глави держави, уряду та вищих судів у державному механізмі, а також розглянуто інші питання, що стосуються предмета конституційного регулювання.

Заступник керівника Департаменту організаційної роботи —
керівник Редакційно-видавничого управління
Секретаріату Конституційного Суду України

Світлана Сидоренко

тел.: 0 (44) 238-10-32

Відповідальний секретар

Яна Скринник

тел.: 0 (44) 238-11-54

e-mail: court@ccu.gov.ua

Верстка
Анна Лугова

Підписано до друку 04.12.2023.
Формат 70x100/16.
Ум. друк. арк. – 13,22. Обл.-вид. арк. – 15,16.
Замовлення № 659. Наклад 100.

Віддруковано: ТОВ «505»
м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17а
тел.: +38 (063) 101-22-33, e-mail: polygraphyinz@gmail.ua
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції України
серія ДК № 5609 від 21.09.2017 р.